

VERTAISRYHMÄT PARISUHDETYÖSSÄ

Avoliittoleireille osallistuneiden käsitykset vertaisryhmätoiminnasta

Tanja Kallio
Tampereen Yliopisto
Kasvatustieteiden laitos
Pro gradu -tutkielma
Joulukuu 2009

Tampereen yliopisto
Kasvatustieteiden laitos
TANJA KALLIO: Vertaisryhmät parisuhdetyössä – Avioliittoleireille osallistuneiden käsitykset
vertaisryhmätoiminnasta
Pro gradu -tutkielma, 87 s., 2 liitesivua
Kasvatustiede
Joulukuu 2009

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksen aiheena ovat vertaisryhmät avioliittoleirillä. Parisuhde- ja avioliittotyön merkitys on viime aikoina korostunut, sillä tunteista on tullut entistä merkityksellisempi avioliiton jatkumista säätelevä tekijä. Helsingin NMKY on tehnyt avioliittotyötä jo muutaman vuosikymmenen ajan ja yhtenä toimintatapana avioliittotyössä on käytetty vertaisryhmätoimintaa. Tutkimuksen kohteena ovat Helsingin NMKY:n Pieksämäellä vuosittain järjestettävälle Paremmen avioliiton perheleirille vähintään kerran osallistuneet avioparit. Tutkimuksen tarkoituksena on kuvata avioliittoleirille osallistuneiden käsityksiä ja kokemuksia leirin aikana toimivasta vertaisryhmästä.

Tutkimusaineisto koostuu kuuden avioparin teemahaastatteluista, jotka on toteutettu parihaastatteluna. Tutkimus noudattelee fenomenografista lähestymistapaa, ja sen tuloksena leirille osallistuneiden avioparien kokemuksista ja käsityksistä muodostui kategoriakuvaus vertaisryhmän merkityksestä puolisoitten suhteen syvenemiselle.

Haastattelujen perusteella selviää, että avioparit pitävät luentojen lisäksi vertaisryhmää merkityksellisenä osana avioliittoleiriä. Vertaisryhmän toiminnassa korostui puhuminen ja kuunteleminen sekä kokemusten jakaminen. Kokemusten samankaltaisuuksien kautta koettiin vertaistukea, mikä näyttäytyi ensinnäkin helpotuksena siitä, ettei ongelmiansa kanssa olekaan yksin ja toiseksi toivona siitä, että ongelmista voi selviytyä. Vertaisryhmässä myös opittiin uusia asioita. Tärkeimmät alueet, joissa oppimista tapahtui, olivat kommunikointi, puolisoitten erilaisuuden ymmärtäminen ja hyväksyminen, oman itsensä hyväksyminen ja itsetunnon vahvistuminen. Lisäksi mallioppimisen kautta oli opittu tiedostamaan omia vääriä käyttäytymismalleja sekä asettamaan hyviä tavoitteita omalle avioliitolle.

Tutkimuksessa selviää myös, että toimivan ryhmän aikaansaamisessa ryhmänjohtajalla on merkittävä rooli. Haastateltavien mukaan ryhmänjohtajaparin odotetaan toisaalta olevan mahdollisimman vertainen ryhmän muiden pariin kanssa, mutta toisaalta ryhmänjohtajaparin odotetaan selkeästi johtavan ryhmää. Vertaisuus ilmenee siinä, että myös ryhmänjohtajapari käsittelee ryhmässä omia asioitaan sekä siinä, että he eivät ole ammattilaisia. Ryhmänjohtajaparilta odotetaan erityisesti turvallisen ilmapiirin luomista, tasapuolista kohtelua, hyväksyntää sekä keskustelun ohjaamista. Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että on tärkeää kehittää vertaisryhmien toimintaa edelleen osana avioliittotyötä. Erityisesti ryhmänjohtajien koulutukseen ja ryhmänjohtajaparien tukemiseen tulee kiinnittää huomiota.

Asiasanat: parisuhde, avioliitto, avioliittoleiri, fenomenografia, vertaistuki, vertaisryhmä, kokemusten jakaminen, ryhmänjohtaja

SISÄLTÖ

1	Johdanto	4
2	Parisuhde ja perhe yhteiskunnan muutoksissa	6
2.1	<i>Järkiavioliitosta tunneavioliittoon</i>	6
2.2	<i>Parisuhteiden muodot ja tilastot</i>	7
2.3	<i>Parisuhteiden hauraus</i>	9
3	Parisuhde- ja avioliittotyö	11
3.1	<i>Parisuhteen hoitaminen</i>	11
3.2	<i>Parisuhde- ja avioliittotyö Suomessa</i>	12
3.3	<i>Helsingin NMKY:n avioliittotyö</i>	14
4	Vertaisryhmä	16
4.1	<i>Vertaisryhmien määrän lisääntyminen</i>	16
4.2	<i>Vertaisryhmän ja – tuen määritelmät</i>	17
4.3	<i>Vertaisryhmien luokittelu</i>	19
4.4	<i>Toimivan vertaisryhmän ohjaaminen</i>	21
4.5	<i>Oman elämän kertomukset</i>	23
5	Tutkimuksen toteutus	26
5.1	<i>Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset</i>	26
5.2	<i>Tutkimuksen kohderyhmä</i>	26
5.3	<i>Fenomenografinen tutkimusote ja tutkimuksen luotettavuus</i>	27
5.4	<i>Haastattelu aineistonkeruumenetelmänä</i>	29
5.5	<i>Haastattelutilanteet</i>	31
5.6	<i>Tutkimusaineiston analyysi</i>	33
6	Avioparien esittely	36
7	Avioliittoleirin merkitys	39
8	Kokemusten jakaminen vertaisryhmässä	41
9	Ryhmänjohtajan rooli vertaisryhmässä	45
9.1	<i>Vertaisuus</i>	47
9.2	<i>Taito johtaa</i>	51
9.2.1	<i>Turvallisuuden ja avoimuuden luominen</i>	51
9.2.2	<i>Tasapuolinen kohtelu</i>	54
9.2.3	<i>Keskustelun ohjaaminen</i>	58
10	Vertaistuki vertaisryhmässä	62
10.1	<i>Helpotus: En olekaan yksin</i>	62
10.2	<i>Toivo: Ongelmista voi selviytyä</i>	65

11	Oppiminen vertaisryhmässä.....	69
11.1	<i>Mallioppiminen.....</i>	70
11.2	<i>Kommunikointi.....</i>	71
11.3	<i>Erilaisuuden ymmärtäminen.....</i>	75
11.4	<i>Itsetunnon vahvistuminen</i>	77
12	Pohdinta	79
	Lähteet	83
	Liitteet.....	88

1 Johdanto

Viime vuosikymmenten aikana tapahtuneet yhteiskunnalliset muutokset näkyvät myös perheissä ja parisuhteissa. Avioliittoja solmitaan vähemmän, kun taas avoliitot, avioerot ja uusperheet ovat samaan aikaan lisääntyneet. Perhe on yhteiskunnan perusyksikkö, ja parisuhde puolestaan on perheen perusyksikkö, sillä perheiden koossa pysyminen ja hyvinvointi riippuvat parisuhteesta ja sen toimivuudesta (Jallinoja 2000, 85).

Tällä hetkellä perheet elävät monien paineiden alla. Erityisen kriittisiä parisuhteen ja perheen kannalta ovat ruuhkavuodet, jolloin perheen elämässä esiintyy useita stressitekijöitä samaan aikaan. Työ, lapset ja puoliso vaativat kaikki aikaa, huomiota ja voimia. Työn ja perheen yhdistäminen on haasteellista eikä parisuhteelle tahdo riittää aikaa. Usein parisuhde on näissä tilanteissa se, joka joustaa. Parisuhdetyytyväisyyden on todettu olevan matalimmillaan juuri ruuhkavuosien aikaan. (Malinen, Härmä, Sevón & Kinnunen 2005, 85.) Toisaalta nykyisin ihmiset odottavat myös parisuhteelta laatua, ja jos se ei heitä tyydytä, on ero luonteva vaihtoehto (Kiiski 2006, 12). Aikaisemmin puoliset pysyivät yhdessä, ellei heillä ollut pakottavaa syytä erota, mutta tällä hetkellä eroon voidaan päätyä, ellei ole pakottavaa syytä pysyä yhdessä (Tolkki-Nikkonen 1990, 16).

Perheet eivät saa myöskään sosiaalista tukea sukulaisilta siinä määrin kuin aikaisemmin, joten kuntien ja valtiovallan lisäksi erilaiset järjestöt, yhdistykset ja seurakunnat ovat alkaneet ottaa vastuuta perheiden ja parisuhteiden hyväksi tehtävästä työstä. Toisaalta perheiden ja sukujen tarjoaman avun vähentyminen on vaikuttanut siihen, että ihmiset ovat alkaneet etsiä apua ja yhteisöllisyyttä perheiden ulkopuolelta. Parisuhteiden tukemiseen tähtäävää työtä tehdään erilaisten parisuhdetapahtumien, leirien ja seminaarien muodossa ja työ perustuu usein vapaaehtoisuuteen ja vertaisosaamiseen. (Kiiski 2006, 12; Kuuskoski 2003, 33; Pukkala 2006, 67–70.)

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan avioliittojen tukemista ja vahvistamista avioliittoleirillä ja erityisesti leirin aikana toimivissa vertaisryhmissä. Helsingin NMKY on yksi avioliittotyötä jo pitkään tehnyt yhdistys, jonka leireillä ja seminaareissa luento-opetuksen lisäksi vertaisryhmät ovat merkittävässä asemassa. Luentojen jälkeen kokoontuvissa ryhmissä samankaltaisessa elämäntilanteessa olevat parit saavat käsitellä opetettua aihetta omakohtaisesti ja omaan avioliittoonsa soveltaen. Ryhmässä omiin ongelmiin tai elämäntilanteeseen voi saada ratkaisuja tai ainakin ne voivat lieventyä (Nylund 1996, 194; Wilska-Seemer 2005, 256).

Kiinnostukseni avioliittoleiriä ja erityisesti vertaisryhmiä kohtaan on noussut henkilökohtaisista kokemuksista, sillä olen mieheni kanssa osallistunut Helsingin NMKY:n avioliittoleireille ja seminaareihin, ja olemme hyötyneet niistä paljon. Luennoilla ja vertaisryhmissä olemme oppineet erityisesti muiden avioparien avoimesti ja rehellisesti jakamista kokemuksista. On ollut rohkaisevaa kuulla, että myös muilla pareilla on samankaltaisia ongelmia ja kipupisteitä kuin meillä, ja että niistä on mahdollisuus päästä eteenpäin. Tutkimuksen aihe on merkityksellinen myös yhteiskunnallisen tilanteen vuoksi, sillä poliittisellakin tasolla on nähty tarve erityisesti ennalta ehkäisevän parisuhde- ja perheneuvonnan vahvistamiselle, jotta perheet saisivat tarvitsemaansa tukea. Tähän voitaisiin päästä lisäämällä yhteistyötä eri toimijoiden välillä. (Hallitusohjelma 2007, 56.)

Kiinnostukseni tutkimuskohdetta kohtaan on herännyt myös monien keskustelujen kautta, joita olen käynyt sekä sellaisten parien kanssa, jotka ovat olleet leireillä että sellaisten, jotka eivät niihin ole osallistuneet. Monien mielestä ryhmiin osallistuminen on tuntunut olevan leirin pelottavin ja jännittävin asia. Ne, jotka ovat leirillä olleet, ovat kokeneet, että ilman ryhmiä leirin anti olisi jäänyt ikään kuin puoli tiehen. Tämä tulee esiin myös Kinnulan artikkelissa (2004), jossa ryhmän merkityksestä todetaan näin:

”Jotain merkittävää alkaa tapahtua parisuhteessa, kun itse suhteeseen liittyvistä odotuksista ja tunteista rohkaistutaan puhumaan avoimesti. Monille tällainen puhuminen helpottuu ryhmässä, jossa on muitakin pareja, vaikka ennakoajatus on usein päinvastainen.”

2 Parisuhde ja perhe yhteiskunnan muutoksissa

2.1 Järkiavioliitosta tunneavioliittoon

Perhe ja parisuhde eivät ole staattisia rakenteita, sillä yhteiskunnan kehitys muuttaa sekä perherakenteita että —käsityksiä. Suomessa muutos on näkynyt perhekoon pienentymisenä sekä suhtautumisena avioliittoon ja parisuhteeseen. Esimodernissa maatalousyhteiskunnassa perheet olivat monen sukupolven laajennettuja perheitä, joissa toimeentulo hankittiin pääsääntöisesti kotona tehtävän työn avulla ja joiden elämä oli taloudellista selviytymistä. Myös avioliittojen solmiminen perustui aina 1800-luvun loppuun asti taloudelliseen harkintaan koska yksilön ei ollut helppo tulla toimeen ilman avioliiton ja perheen tuomaa tukea. Perheissä lapsia tarvittiin työvoimana ja yksi avioliiton tärkeimmistä tehtävistä oli elämän jatkuvuuden turvaaminen. (Nieminen 1993, 7, 11.)

Maatalousyhteiskunnan laajennetuissa perheissä traditionaaliset siteet sitoivat yksilön yhteisöön, siinä vallitseviin arvoihin, roolimalleihin ja uskonnolliseen ajatteluun. Toisaalta nämä siteet määrittivät yksilön identiteetin ja toivat turvallisuutta ja suojaa, toisaalta ne rajoittivat yksilöllisten valintojen tekemistä. Aviopuolison valinta ja avioliiton solmiminenkaan eivät olleet vain puolisoiden välinen henkilökohtainen asia, vaan aviopuolison valintaan vaikuttivat yhteensopivuutta enemmän yksilön yhteiskunnallinen asema tai ammatti sekä rotuun ja uskontoon liittyvät kysymykset. Ihmiset menivät vain harvoin naimisiin eri yhteiskuntaluokkaan, rotuun tai uskontoon kuuluvan kanssa. Myös vanhempien ja joskus muittenkin sukulaisten vaikutus lasten avioitumiseen oli suurempi kuin mitä se myöhemmin on ollut. (Beck & Beck-Gernsheim 1995, 45–48, 79; Nieminen 1993, 12, 25.)

Persoonallinen rakkauskäsitys oli heikosti kehittynyt, mihin vaikuttivat edellä mainitut avioliiton sosiaalinen sidonnaisuus sekä taloudellinen merkitys, mutta myös se, että hellyydenosoituksiin ja tunteiden osoittamiseen suhtauduttiin kielteisesti. Näiden lisäksi asiaa on selitetty myös sillä, että ihmisten henkiset tarpeet eivät olleet kehittyneet aineellisten tarpeiden rinnalla. Rakkaudella ymmärrettiin puolisoiden välistä työtoveruutta ja kohtalonyhteyttä, mitä ajan kuluessa myös rakkaus tunteena seurasi. Aviopari oli työpari tai tiimi, joka jakoi keskenään tehtävät työt ja vastuut. Myös lapsilla oli perheessä määrätty vastuualueensa. Puolisot hitsautuivat yhteen, kun he yhdessä työtä tehdessään kokivat myös vastoinkäymisiä. (Beck & Beck-Gernsheim 1995, 55, 80; Nieminen 1993, 19–25.)

Viime vuosisadalla tapahtunut siirtyminen esimodernista maatalousyhteiskunnasta teollistuneeseen, moderniin yhteiskuntaan merkitsi individualisoitumisprosessin alkamista, mikä näkyi muun muassa traditionaalisten siteiden murtumisena. Yksilön valinnanmahdollisuudet esimerkiksi elämäntyylin ja koulutusmahdollisuuksien alueilla ovat lisääntyneet. Koulutustason noustua myös naiset ovat siirtyneet kodin ulkopuoliseen työhön, mikä on tarkoittanut perheen ja työelämän eriytymistä toisistaan. Ihmiset eivät ole enää taloudellisesti samalla tavalla riippuvaisia toisistaan kuin omavaraistalouden aikana. Yhteiskunnan rakenteelliset muutokset ovat vaikuttaneet siihen, että yhä suurempi osa ihmisistä voi elää helpompaa elämää kuin ennen, jolloin tilaa jää elämän merkityksen ja laadun kysymyksille. (Beck & Beck-Gernsheim 1995, 47–48; Kiiski 2006, 10.)

Muutokset ovat vaikuttaneet myös parisuhteeseen ja perheeseen eivätkä perinteiset perhemallit ole enää toimivia. Monen sukupolven perheet ovat pienentyneet ydinperheiksi ja yksi merkittävä muutos avio- ja perhe-elämän kannalta on ollut syntyvyyden säännöstely. Avioliitolta odotetaan nykyisin suvun jatkamisen lisäksi onnellisuutta ja laatua. (Kiiski 2006, 10; Nieminen 1993, 7, 46.) Tolkki-Nikkosen (1990, 16) mukaan avioliitto voidaan yhteiskunnallisten muutosten myötä identifioida kumppanuuden, intimiteetin ja itsensä toteuttamisen kautta.

Myös puolisonvalinta perustuu nykyisin kiintymykseen ja siitä on tullut kahden ihmisen välinen, rakastumiseen ja yhteensopivuuteen liittyvä asia, johon muilla ihmisillä ei katsota olevan vaikutusvaltaa. Rakastumisvaiheessa koettu rakkaus on tunne, jolle ei ikään kuin mahda mitään, ja joka alkuun myös kannattelee parisuhdetta itsestään. Parisuhteen eteen ei tässä vaiheessa vielä tarvitse tehdä mitään. Myöhemmin rakkauden kannatteleva voima hiipuu. Monet pariskunnat kaipaavat kuitenkin tätä tunnetta, kun he ymmärtävät, että parisuhdetta on hoidettava. (Jallinoja 2000, 20, 60, 68–69.)

2.2 Parisuhteiden muodot ja tilastot

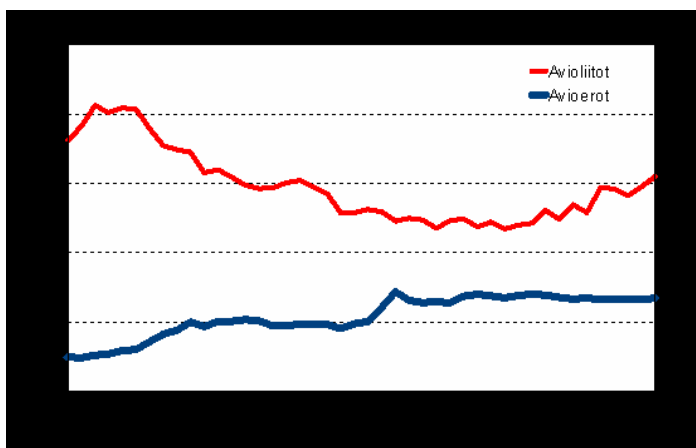
Parisuhde on rakentunut aina 1950-luvulle asti *avioliittoinstituution* varaan. Muut parisuhteen muodot kyseenalaistettiin. *Avoliiton* suosio on lisääntynyt 1960-luvulta lähtien ja se on tyypillisesti ollut nuorilla avioliiton esiaste. Nykyisin siitä on tullut kulttuurisesti hyväksytty ja normaali parisuhteen muoto myös muissa ikäryhmissä. Avio- ja avoliiton lisäksi muita parisuhteen muotoja ovat *erillissuhde* sekä *homoseksuaaliset* parisuhteet. Erillissuhde on avoliiton kaltainen suhde, mutta siinä kummallakin puolisoilla on oma asunto. Erillissuhde on määrällisesti varsin merkittävä parisuhteen muoto, sillä 1990-luvun lopussa noin 15 prosenttia ihmisistä eli erillissuhteessa.

Homoseksuaaliset parisuhteet ovat marginaalinen ilmiö, mutta samaa sukupuolta olevat henkilöt ovat voineet rekisteröidä parisuhteensa vuodesta 2002 lähtien. (Kiiski 2006, 11; Tilastokeskus, Käsitteet ja määritelmät.)

Siitä huolimatta, että parisuhteella on nykyisin monet kasvot, on avioliitto edelleen yleisin miehen ja naisen yhdessä elämisen tapa, sillä kaksi kolmasosaa 1,4 miljoonasta suomalaisesta perheestä on avioparien perheitä. Avoparien perheitä oli 21 prosenttia ja yhden vanhemman perheitä 12 prosenttia. Perheistä lapsiperheitä on reilu puoli miljoonaa ja väestöstä 41 prosenttia kuuluu lapsiperheisiin. Myös lapsiperheiden yleisin perhemuoto on avioparin perhe, vaikka uusperheet ja eronneisuus ovatkin lisääntyneet. (Tilastokeskus, Perheet 2008, Väestö- ja kuolemansyytilastot.)

Suomessa vuosittain solmittujen avioliittojen määrä on pienentynyt huomattavasti viimeisten neljänkymmenen vuoden aikana, sillä 1960-luvulla avioitui vuosittain noin 40 000 paria, kun vuonna 2008 avioliittoja solmittiin 31 014. Tämä on kuitenkin 1 517 enemmän kuin edellisenä vuonna. Itse asiassa avioliittoja solmittiin viimeksi vuonna 1976 enemmän kuin vuonna 2008. Solmittujen avioliittojen määrä on vaihdellut varsin voimakkaasti 2000-luvulla. (Tilastokeskus, Siviilisäädyn muutokset 2008a, Väestö- ja kuolemansyytilastot.)

Avioeroon vuonna 2008 päättyi 13 471 avioliittoa, mikä on hieman enemmän kuin vuotta aiemmin. Avioerojen määrä ei viime vuosina ole suuresti vaihdellut. Avioitumisiässä on tapahtunut selvää muutosta, sillä avioon menevien ikä on noussut viisi vuotta viimeisten 25 vuoden aikana. Vuonna 2008 ensimmäisen kerran avioituneiden naisten keski-ikä oli 30,2 vuotta ja miesten 32,5 vuotta. (Tilastokeskus, Siviilisäädyn muutokset 2008a, Väestö- ja kuolemansyytilastot.)

Kuvio 1. Suomen avioliitot ja avioerot 1965–2008. (Tilastokeskus, Siviilisäädyn muutokset 2008b, Väestö- ja kuolemansyytilastot.)

Yksi syy avioitumisiän nousuun on, että nuoret kouluttautuvat ammattiin ennen avioitumistaan. Lisäksi puolison valinnasta on tullut nykyisin aidommin valinta, mikä näkyy muun muassa siinä, että seurustelukumppaneiden määrä on kasvanut, etenkin kun seurustelu vielä aloitetaan nuorempana. Rakastuminen valmisteli vielä 1950- tai 1960-luvuilla herkemmin varhain solmittuun avioliittoon, mutta nykyisin vakiintuminen saattaa tuntua nuorista jopa kahleelta, sillä nuoruuden aikaa ei haluta omistaa kokonaisuudessaan vain puolison etsintään. Siitä huolimatta nuorten tulevaisuudensuunnitelmiin kuuluvat edelleen avioliitto ja perheen perustaminen. (Jallinoja 2000, 63, 65.)

2.3 Parisuhteiden hauraus

Eräs ajallemme tyypillinen piirre on parisuhteiden hauraus, sillä Suomen avioliittojen eronneisuusluku on yhdessä Ruotsin kanssa Euroopan korkeimpia (Paajanen 2003, 7). Avioliittojen päättymistä ei tilastoida, mutta niiden on todettu päättyvän vielä avioliittoja useammin eroon (Kiiski 2006, 11). Avioerot ovat lisääntyneet viimeisen sadan vuoden aikana koko ajan. Erityisesti ne ovat lisääntyneet 1960-luvulta lähtien. Vuonna 1987 voimaan tulleen uuden avioliittolain myötä avioerot lisääntyivät voimakkaasti, sillä laki helpotti ja yksinkertaisti avioerokäytäntöä. Uusi laki antoi jokaiselle avioliitossa elävälle oikeuden avioeroon puolen vuoden harkinta-ajan jälkeen. Avioerohakemuksen voi tehdä joko puoliset yhdessä tai jompikumpi puolisoista yksinään. (Kiiski 2006, 47.)

Avioerojen määrää ei voida kuitenkaan selittää pelkästään avioliittolainsäädännöllä vaan erojen määrään vaikuttavat myös monet muut kulttuuriset ja yhteiskunnalliset seikat. Ensinnäkin avioerosta on tullut kulttuurisesti hyväksytympää. Toiseksi ulkoiset tekijät, kuten lapset tai yhteinen omaisuus, eivät enää riitä pitämään avioliittoa kasassa. Parisuhteelta odotetaan laatua ja nykyisin yhä useammin eroamisen perusteluna on, ettei suhde tyydytä siinä eläviä osapuolia. (Kiiski 2006, 12; Malinen & Sevón 2009, 151.) Paajasen (2003, 71) tutkimuksessa selvisi, että avioeroon johtaneita syitä olivat rakkauden ja läheisyyden puute, vaikeudet puhua ja selvittää erimielisyyksiä sekä se, että parisuhdetta ei hoidettu.

Kartovaaran (2007) tutkimuksessa puolestaan selvisi, että eroaminen on yleisempää, jos puolisoitten omat vanhemmat ovat eronneet. Löyhät perhesiteet näyttivät tämän tutkimuksen mukaan olevan jossain määrin sukupolvelta toiselle siirtyvä kotoa opittu malli eli eroaminen oli yksi parisuhteen ongelmien ratkaisutapa.

Avioerojen runsas määrä viestii jotakin aikamme perheen ongelmista sekä siitä, että elämä parisuhteessa on vaativaa. Ihmiset elävät nykyisin monenlaisten vaatimusten ristitulella, jossa parisuhteen ja perheen hoitamiseen ei riitä aikaa. Myös suvun tuki on vähäisempää, sillä sukulaiset asuvat usein kaukana. Monet muut tahot ovat alkaneet ottaa vastuuta perhe-elämän tukemisesta. Tällaisia ovat esimerkiksi valtiovalta, kunnat, monet järjestöt ja uskonnolliset yhteisöt. (Kiiski 2006, 12.)

3 Parisuhde- ja avioliittotyö

3.1 Parisuhteen hoitaminen

Suurin osa ihmisistä tavoittelee edelleen pysyvää parisuhdetta ja lapsia, mutta käytännössä monet epäonnistuvat niiden saavuttamisessa. Parisuhteen hoitaminen on nykyaikana tärkeää, sillä puolisoiden tunteet säätelevät usein parisuhteen jatkumista tai päättymistä. Toisaalta mikään läheinen ihmissuhde ei ole ongelmaton, ei myöskään parisuhde, sillä erilaiset kriisit ja kehitysvaiheet kuuluvat niin yksilöiden, pariskuntien kuin perheidenkin elämään. Parisuhteen kannalta esimerkiksi vanhemmaksi tulo on vaativaa aikaa ja erityisesti naisten on todettu olevan tyytymättömiä parisuhteeseensa tänä aikana. Kriiseistä on kuitenkin mahdollista selviytyä, sillä ihmisellä on itsellään avaimet oman elämänsä lukkoihin, jotka hänen vain pitäisi osata ottaa käyttöön. (Hämäläinen 1994, 10–11; Malinen & Sevón 2009, 152–153.)

Parisuhteen hoitaminen liittyy parisuhteeseen sitoutumiseen sekä siihen, millaisina puoliset parisuhteensa ongelmat näkevät. Ongelmat voivat näyttäytyä puolisoille pysyvinä merkkeinä yhteensopimattomuudesta tai sitten ne nähdään sellaisina, joiden eteen voi tehdä työtä. Sitoutuminen puolestaan riippuu siitä, kuinka tyytyväinen ihminen parisuhteeseensa on. Lisäksi sitoutumiseen vaikuttaa, onko ihmisellä muita vaihtoehtoja tarpeidensa tyydyttämiseen sekä miten paljon hän on parisuhteeseensa sijoittanut esimerkiksi aikaa, vaivaa tai yhteistä omaisuutta. Suhteeseen voi sitoutua myös esimerkiksi moraalisten ja taloudellisten velvollisuuksien tai lasten vuoksi. (Malinen & Sevón 2009, 155–156.)

Parisuhteen hoitamisen lähtökohdat voidaan määritellä monin tavoin. Malinen ja Sevón (2009, 154–155) tuovat kansainvälisiin tutkimuksiin perustuen esiin parisuhteen hoitamisen erilaisia määritelmiä ja toimintatapoja, jotka ovat osin päällekkäisiäkin:

- Parisuhteen olemassaolon säilyttäminen
- Parisuhteen tietyn olotilan ylläpitäminen
- Parisuhteen laadukkaana pitäminen
- Parisuhteen toimivassa kunnossa pitäminen ja korjaaminen
- Reagointikyvyyn opettaminen parisuhteen muutoksiin.

Näissä eri määritelmissä parisuhteen hoitamisella on erilaisia painotuksia. *Parisuhteen olemassaolon säilyttämisen* tavoitteena on estää parisuhteen hajoaminen, jolloin huomio

kiinnitetään parisuhteen laadun sijasta sen jatkuvuuteen. Myöskään *parisuhteen tietyn olotilan säilyttämisessä* huomiota ei kiinnitetä siihen, millainen olotila parisuhteessa vallitsee. *Parisuhteen laadukkaana pitämisen* tarkoituksena on pitää parisuhde molempia puolisoita tyydyttävänä. *Parisuhteen kunnossa pitäminen ja korjaaminen* ottavat huomioon sekä ennaltaehkäisevän että korjaavan työn parisuhteen eteen, sillä sen tarkoituksena on pitää parisuhde toimivassa kunnossa ja toisaalta korjata jo rikki mennyttä suhdetta. Viimeisen määritelmän mukaan parisuhteen hoitamisella ei tavoitella jotakin tiettyä tilaa vaan sen sijaan opetetaan puolisoille *reagointikykyä muuttuvia tilanteita varten*. (Malinen & Sevón 2009, 154–155.)

Parisuhteen hoitamisella voidaan viitata tietoihin tekoihin, joita puoliset parisuhteensa eteen tekevät, esimerkiksi parisuhdekurssille tai —leirille osallistuminen sekä uusien käytäntöjen, esimerkiksi tunteiden rakentavamman ilmaisemisen opetteleminen. Tietoisten tekojen tekemistä voidaan kutsua *strategiseksi parisuhteen hoitamiseksi*. Suurelta osin parisuhteen hoitaminen on kuitenkin sellaisia arjessa tapahtuvia pieniä tekoja, joita puoliset eivät tietoisesti edes ajattele tekevänsä parisuhteensa eteen, mutta joilla kuitenkin on sen hyvinvointia edistävä vaikutus. Voidaan puhua parisuhteen *hoitamisen rutiineista*. Rajanveto näiden välillä ei silti ole aina mahdollista, sillä sama teko voi jossakin tilanteessa olla tietoista parisuhteen hoitamista, mutta jossakin toisessa tilanteessa se voi olla tapa. (Malinen & Sevón 2009, 157.)

3.2 Parisuhde- ja avioliittotyö Suomessa

Parisuhde- ja avioliittotyö voidaan karkeasti jakaa *ennaltaehkäisevään* eli *vahvistavaan* ja *korjaavaan* eli *hoitavaan* työhön. Julkisen sektorin palvelut, joita ovat esimerkiksi kuntien kasvatus- ja perheneuvolat, mielenterveyskeskukset sekä kirkon perheasiain neuvottelukeskukset, ovat keskittyneet korjaavaan työhön, sillä niiden tehtävänä on ollut parisuhteiden ja perheiden auttaminen ja tukeminen ongelma- ja kriisitilanteissa. Vahvistavaa eli ennaltaehkäisevää parisuhdetyötä puolestaan tehdään ennen varsinaisia ongelmia. Tätä työtä tekevät Suomessa useat järjestöt erilaisten kurssien, luentojen, seminaarien ja leirien muodossa. Toimintojen sisällöissä on eroja, mutta kaikkien tavoitteena on vahvistaa puolisoitten välistä suhdetta. Tällä hetkellä tarvetta on molemmilla sektoreilla, mutta erityisesti tarvitaan parisuhdetta vahvistavaa ja siihen eväitä antavaa työtä, koska julkisen sektorin palvelut eivät riitä tarjoamaan apua kaikille tarvitseville. (Pukkala 2006, 67–70; Kirkon perheasiain neuvottelukeskus.)

Kirkon perheasiain neuvottelukeskukseksi on tällä hetkellä Suomessa 42, jotka ovat kuitenkin jakaantuneet epätasaisesti. Myöskään työvoimaresurssit niissä eivät ole riittäviä, sillä monissa kaupungeissa on asiakkaita, jotka eivät ottaisi apua hakeneista henkilöistä. Vaikka neuvottelukeskukset tekevät yhteistyötä kuntien kasvatus- ja perheneuvoloiden, mielenterveyskeskusten sekä eri seurakuntien ja järjestöjen kanssa, niin siitä huolimatta monilla paikkakunnilla parisuhteiden ongelmien käsittely on kuulunut erityisesti kirkon perheneuvonnalle. Neuvottelukeskusten palvelut ovat maksuttomia eikä niiden saaminen edellytä myöskään kirkkoon kuulumista. Asiakkaat voivat tulla neuvottelukeskukseen joko yksin, parina tai perheenä. Vuonna 2007 neuvottelukeskukseen tulon syynä pariskunnilla oli vuorovaikutusongelmat (34,3 %), erokysymykset (20,5 %), uskottomuus (13,2 %) ja psykososiaaliset kriisit (9,2 %). (Kirkon perheasiain neuvottelukeskus; Kirkon perheneuvonnan seminaari.)

Kataja – Parisuhdekeskus ry on vuonna 1994 perustettu suomalainen parisuhdetyön yhdistys. Kataja ry keskittyy parisuhteen ja perheen vahvistamiseen ja tukemiseen lisäämällä ihmisten itsetuntemusta ja viestintä- ja ongelmanratkaisutaitoja. Katajan tehtävänä on tukea parisuhdetyötä tekevien järjestöjen ja ohjaajien yhteistyötä kokoamalla yhteen tietoa maassamme tehtävästä parisuhdetyöstä. Lisäksi se järjestää myös omaa parisuhdekurssitoimintaa, kehittää uusia menetelmiä, järjestää ohjaajien koulutuksia, tuottaa ja jakaa materiaalia sekä vaikuttaa yhteiskunnallisesti. (Kataja ry.)

Väestöliitolla on meneillään valtakunnallinen hanke nimeltään Parisuhdekeskus. Hankkeen kohderyhminä ovat eri parisuhteen vaiheissa olevat ihmiset sekä parisuhdekysymysten kanssa työskentelevät asiantuntijat. Hankkeen lähtökohtana on ajatus, että toimiva parisuhde lisää ihmisen hyvinvointia sekä se, että parisuhteen tukeminen vaikuttaa myönteisesti myös vanhemmuuteen ja perhe-elämään. Parisuhdekeskuksen tarkoituksena on ennaltaehkäistä perhe- ja parisuhdeongelmia. (Väestöliitto.)

Mennään Eteenpäin eli ME – toimintaa on Suomessa ollut vuodesta 1987. Mennään Eteenpäin – toiminta pohjautuu parisuhdeviikonloppuihin, joita järjestetään hotelleissa ympäri Suomea. Viikonloppujen vastuullinen järjestäjä on Mennään Eteenpäin ry, mikä perustettiin vuonna 1988 ainoastaan tätä tarkoitusta varten. Viikonloppujen organisoinnista vastaavat aikaisemmin viikonlopun käyneet vapaaehtoiset parit. (Mennään Eteenpäin.)

3.3 Helsingin NMKY:n avioliittotyö

Helsingin NMKY on Suomessa yksi pisimpään avioliittotyötä tehnyt järjestö, sillä se on tehnyt avioliittotyötä jo yli 30 vuoden ajan. Työ sai alkunsa, kun kaksi avioparia matkusti Norjaan aviopariretriittiin 1970-luvulla. Pääasiallisina toimintamuotoina ovat avioliittoleirit, -seminaarit ja kurssit. Parisuhdetapahtumat vaihtelevat yhden luennon tilaisuudesta viikon mittaiseen perheleiriin. Luentoja ja seminaareja pidetään kansalais- ja työväenopistoissa, evankelisluterilaisen kirkon seurakunnissa, vapaiden kirkkokuntien seurakunnissa sekä kouluissa. Avioliittoleirit ovat koko perheen leirejä, sillä lapsille on järjestetty omaa ohjelmaa leirin ajaksi. Avioliittotyö on pitkäjänteistä ja kokonaisvaltaista ja sen pääpaino on ennaltaehkäisevässä toiminnassa. Työtä tehdään suuren vapaaehtoisjoukon avulla, joita myös koulutetaan sekä pienryhmänvetäjiksi, luennoitsijoiksi että tukipareiksi. Työ perustuu vertaisosaamiselle ja vertaistuelle. (HNMKY; Kinnula 2004; Parempi avioliitto.)

Helsingin NMKY:n järjestämä Paremmän avioliiton perheleiri Pieksämäellä on viikon mittainen leiri, jonne voivat tulla kaikki pariskunnat, jotka haluavat rikastuttaa perhe-elämänsä laatua. Tästä leiristä monet puhuvat vuoden kohokohtana. Leirin koulutusmenetelminä ovat luennot ja ryhmäistunnot, joita molempia on päivittäin kaksi, toinen aamupäivällä ja toinen iltapäivällä. Lapsille on järjestetty omaa ikätasoa vastaavaa hoitoa ja ohjelmaa aikuisten luentojen ja pienryhmien ajaksi. (HNMKY.)

Leirin opetuksissa perehdytään:

- kommunikointiin
- anteeksiantoon
- miehen ja naisen ominaispiirteisiin
- miehen ja naisen tarvemaailmaan
- huomaavaisuuksiin
- seksuaalisuuteen
- itsetuntoon
- tunne-elämän kysymyksiin
- avioliiton kriisien syihin ja ratkaisutapoihin.

Jokaisen luennon pitää aviopari, ja luennot ovat omakohtaisia avauksia ryhmätyöskentelylle. Luennon jälkeen jakaudutaan ryhmänjohtajaparin vetämään, yleensä neljän parin pienryhmään,

jotka on muodostettu ilmoittautumislomakkeissa olleiden tietojen perusteella. Ryhmissä keskustellaan luennon herättämistä ajatuksista sekä tehdään avioparikohtaisia tehtäviä. Kesäleireille osallistuneilla Helsingin NMKY järjestää jatkotapahtumia syksyisin ja keväisin, jotka ovat viikonlopun mittaisia. (HNMKY.)

Iltaisin leirillä on vielä vapaaehtoista iltaohjelmaa. Ryhmänjohtajat puolestaan kokoontuvat omiin ryhmänjohtajien pienryhmiin, joissa he voivat tarjota toisilleen työnohjauksellista tukea. Näissä ryhmissä on myös mahdollisuus käsitellä omia parisuhdeasioita, jos niihin ei ole ollut omissa ryhmissä aikaa tai mahdollisuutta. Lisäksi ryhmänjohtajille on tarjolla joka ilta koulutustilaisuus ryhmänjohtamiseen liittyvistä aiheista. Tilaisuuksissa myös jaetaan kokemuksia sekä seuraavan päivän tehtävät ja annetaan ohjeistusta niiden tekemiseen.

4 Vertaisryhmä

4.1 Vertaisryhmien määrän lisääntyminen

Laajasti määriteltynä vertaisryhmien tai sen sisarkäsitteen, oma-apuryhmien, historian voidaan nähdä ulottuvan useiden vuosisatojen taakse, sillä ihmiset ovat kautta aikain saaneet apua elämäänsä ja päätöksiinsä perheeltä, suvulta ja tuttaviltaan. Vertaistuki on ollut osa ihmisten välistä jokapäiväistä elämää ja vuorovaikutusta. (Nylund 1996, 196.) Oma-avun suppeamman määritelmän mukaan se toimii vaihtoehtona muulle, esimerkiksi julkiselle avulle, eikä silloin perheen ja suvun antama apu ole luettavissa oma-aputoiminnan piiriin. Näin ajateltuna oma-aputoiminnan on nähty alkaneen teollistumisen myötä, kun erilaisten yhteisöjen ja suurperheiden antama tuki yksilöille on merkittävästi vähentynyt. (Nylund 1996, 196.) Suomessa ensimmäisiä oma-apuryhmiä olivat 1800-luvun lopulla työväestön perustamat avustuskassat, jotka toimivat vastavuoroisuuden periaatteella ja jotka tarjosivat jäsenilleen ja heidän perheilleen suojaa sosiaalisia riskejä vastaan (Jaakkola 1994, 149, 153).

Viime vuosikymmeninä yhteiskunnassa on tapahtunut paljon muutoksia perherakenteissa, naapurisuhteissa, yksinhuoltajien määrissä sekä perheiden liikkuvuudessa. Julkisen avun on myös todettu olevan rajallista suhteessa tarpeeseen. Lisäksi yhteiskunnassa tapahtunut yksilöllistyminen on haurastuttanut perheiden ja sukujen tarjoamaa yhteisöllisyyttä eikä perheiden ja sukujen toisaalta enää odotetakaan auttavan yksilöä siinä määrin kuin aiemmin. Ihmiset kuitenkin kaipaavat yhteisöllisyyttä ja he ovatkin alkaneet etsiä uudenlaisia toimintamalleja lähiyhteisöjensä vahvistamiseksi. Nämä kaikki ovat vaikuttaneet oma-apu- ja vertaisryhmien määrän huomattavaan kasvuun 1970-luvulta lähtien. Lisäksi nykyisin on myös hyväksytty se, että sosiaalinen tuki ja kokemuksellinen tieto voivat edistää ihmisen terveyttä. (Hildingh 1996, 18; Gartner & Riessman 1998, 85; Kuuskoski 2003, 33, 35–36.) Suomessa vertaisryhmien määrä on lisääntynyt erityisesti 1990-luvun loppupuolelta lähtien. Osittain vertaisryhmien määrän lisääntymisen on nähty johtuneen lamasta, sillä sen aikana monien järjestöjen toiminta lisääntyi. Toisaalta samaan aikaan julkisiin auttamisjärjestelmiin alettiin myös suhtautua kriittisesti. (Hyväri 2005, 214–216.)

Vertaisryhmien luonteet ja tavoitteet ovat muuttuneet yhteiskunnassa tapahtuneen taloudellisen perusturvallisuuden parantumisen myötä. Tällä hetkellä monet ryhmät pyrkivät toiminnallaan vaikuttamaan sellaisiin epäkohtiin ja ongelmiin, joihin julkiset palvelut eivät yllä ja monet aiemmin viranomaisten vastuulla olleet palvelut ovatkin siirtyneet erilaisten yhteisöjen vastuulle. Ryhmien tavoitteena voi olla myös sosiaalisten muutosten tai uusien palvelumuotojen aikaansaaminen.

Vaikka ihmiset ovat halunneet alkaa ottaa vastuuta omien asioidensa hoitamisesta, niin aina ei julkisten palveluiden siirtyminen yhteisöjen vastuulle ole kuitenkaan kansalaisten toiveiden mukaista. Esimerkiksi psykiatristen potilaiden laitospaikkojen vähentäminen ei välttämättä ole lisännyt avopalveluiden määrää, jolloin on sitten perustettu oma-apuryhmiä ja vertaistukitoimintaa sekä omaisille että potilaille. (Nylund 1996, 196–197.)

Ihmisten kiinnostus erilaisten vertaisryhmien perustamiseen on lisääntynyt ja monet järjestökin edistävät ryhmien syntymistä osana tavanomaista toimintaansa. Vielä 1990-luvun alussa tällaiset ryhmät olivat melko tuntemattomia, lukuun ottamatta alkoholiriippuvuusryhmiä eli AA-ryhmiä sekä erilaisia fyysisten ja psyykkisten sairauksien ryhmiä. (Miikkulainen 2000, 9.) Uudempia vertaisryhmiä ovat esimerkiksi ryhmät, jotka on perustettu tukemaan vanhemmuutta. Lisäksi vertaisryhmiä on perustettu lapsille ja nuorille, esimerkiksi jos lasten vanhemmilla on päihde- tai mielenterveysongelmia tai vanhemmat ovat eronneet. Näistä osa on perustettu nimenomaan ennalta ehkäisevästä näkökulmasta. Uusin vertaisryhmien muoto ovat virtuaalivertaisryhmät, joiden suurimpina etuina voidaan pitää, että osallistuminen niihin on mahdollista suuremmalle ihmismäärälle kuin mitä se on ollut perinteisiin ryhmiin. Lisäksi virtuaalivertaisryhmiin osallistuminen ei ole kiinni aikatauluista ja keskustelu Internetissä voi tarvittaessa tapahtua myös nimettömänä. (Nylund 2005, 200–201.)

4.2 Vertaisryhmän ja –tuen määritelmät

Vertaistuki voidaan määritellä samankaltaisten elämäntilanteiden ja –kokemusten keskinäiseksi jakamiseksi (Hyväri 2005, 214; Nylund 2005, 195). Reitit vertaistukeen ovat monenlaisia, sillä tukea voi saada ja antaa kahden ihmisen välisessä suhteessa, ryhmässä tai verkostoissa. Kahden ihmisen välinen vertaistukisuhde voi syntyä spontaanisti esimerkiksi ystävien tai naapureiden kesken, jos he esimerkiksi jakavat samanlaisen elämänkohtalon. Myös vertaisryhmät ja —verkostot syntyvät toisinaan varsin spontaanisti. Perustajina voivat olla joko avun tarvitsijat, ammattilaiset tai ne voivat saada alkunsa ystävyys-suhteista. Toisaalta myös ryhmässä saatetaan saada ystäviä, joihin pidetään yhteyttä myös ryhmän ulkopuolella. (Auvinen 2000, 31; Nylund 2005, 203.)

Erilaisista apua tarjoavista ryhmistä on käytetty monenlaisia nimityksiä. Miikkulainen (2000, 9-10) nimeää seuraavia oma-apuryhmistä käytettyjä nimityksiä: vertaisryhmä, vertaistuen ryhmä, keskinäisen tuen ryhmä, läheisryhmä, keskusteluryhmä ja itseapuryhmä. Suomalaisia oma-apuryhmiä paljon tutkinut Marianne Nylund (1996, 2000) on käyttänyt termiä oma-apuryhmä

yläkäsittienä erilaisille tukiryhmille. Nykyisin on kuitenkin oma-apuryhmän sijaan alettu käyttää enemmän nimityksiä vertaisryhmä tai vertaistukiryhmä, koska on haluttu korostaa nimenomaan vertaistukea tuen antajana. Myös Nylund on muuttanut ja täsmentänyt käsitteen oma-apuryhmä vertaisryhmäksi vuoden 2005 artikkelissaan Vertaisryhmän kokemusten ja tiedon jäsentäjinä. Ryhmien erilaisista nimityksistä huolimatta tärkeintä on niiden sisällöllinen merkitys. Tässä tutkimuksessa käytän ryhmästä käsitettä vertaisryhmä.

Vertaisryhmiä voidaan myös määritellä monella tavalla. Varhaisimpia määritelmiä on esimerkiksi Katzin ja Benderin määritelmä vuodelta 1976. Heidän mukaansa oma-apuryhmät ovat vapaaehtoisuuteen ja keskinäiseen tukeen perustuvia pienryhmiä, joiden jäseniä yhdistää jokin yhteinen tarve, vamma tai elämää häiritsevä ongelma. Tuki ryhmässä voi olla sekä emotionaalista että materiaalista. Ryhmän toiminnassa korostuu sosiaalinen vuorovaikutus sekä jäsenten vastuullisuus ja sen tavoitteena on sosiaalinen tai persoonallinen muutos, niin että ongelman ylitse voi päästä. Usein ryhmän jäsenet myös kokevat, ettei julkisten palveluiden apu ole riittävää. (Katz & Bender 1976, 9.) Vertaisryhmään kuulumisen ja samanlaisten ongelmien jakaminen saa jäsenet tuntemaan itsensä normaaleiksi, vaikka he muutoin kuuluisivatkin johonkin vähemmistöön ongelmansa vuoksi. Ryhmässä yksityisestä ongelmasta tulee yhteinen ja ryhmän jäsenet toimivat toisilleen malleina siitä, miten ongelman kanssa voi selviytyä. (Adamsen & Rasmussen 2001, 915.)

Myös suomalaisissa vertaisryhmien määritelmässä korostetaan ryhmän muodostuvan jäsenistä, jotka ovat samankaltaisessa elämäntilanteessa, yhteiskunnallisessa asemassa tai joilla on jokin yhteinen ongelma. Vertaisryhmässä ihmiset jakavat kokemuksiaan muiden kanssa, tuntevat yhteenkuuluvuutta sekä saavat toisilta vertaistukea ja tietoa. Vertaisryhmään kuulumisen sekä kokemusten jakaminen auttaa ryhmän jäseniä ratkaisemaan tai lieventämään ongelmiaan tai elämäntilanteitaan. (Nylund 1996, 194; Wilska-Seemer 2005, 256.) Ryhmän jäseniä voi myös yhdistää jokin muutos elämässä, mikä vaatii sopeutumista, jolloin ryhmän tarkoituksena on tukea ihmistä arkipäivän selviytymisessä ja sopeutumisessa uuteen elämänvaiheeseen (Mykkänen-Hänninen 2007, 26).

Hyväri (2005, 214–215) käyttää käsitettä vertaistukiryhmä ja ymmärtää sillä ”toisen auttamiseen ja tukemiseen tähtäviä vastavuoroisia suhteita, joissa kriittisiä ja kriisiytyneitä elämäntilanteita käsitellään yhdessä”. Hyvärin mukaan vertaisryhmä on vertaistukiryhmää laajempi käsite, sillä vertaisryhmä voi muodostua esimerkiksi samaan ikäryhmään kuuluvien kesken eikä sen toiminnassa tuki ja auttaminen ole välttämättä ole keskiössä.

Vertaisryhmässä vertaistukeen perustuvan auttamisen ydin on ihmisten välinen arkinen kohtaaminen ilman asiakas- tai potilasroolia, titteleitä tai identiteettimäärytyksiä. Apu perustuu vastavuoroisuuteen ja kokemukselliseen tietoon sekä ajatukseen, että kun ihmiset auttavat itseään, he myös samalla auttavat muita. Ryhmän jäsenet ovat samaan aikaan sekä avun antajia että vastaanottajia eikä ryhmässä ole edes mahdollista keskittyä vain omaan tilanteeseen, vaan tarkoitus on jakaa kokemuksia muiden kanssa. Jäsenten rooli ryhmässä on aktiivinen ja he myös itse päättävät, miksi haluavat liittyä ryhmään ja mistä ryhmässä keskustellaan. (Gartner & Riessman 1998, 83; Nylund 2000, 28–37; Nylund 2005, 203; Hyväri 2005, 214.) Riessmanin (1997, 9) mukaan vertaisryhmässä tuen antajina eivät ole ammattiauttajat vaan ihmisen vertaiset, jotka ovat itse kokeneet saman ongelman.

Vertaisryhmän toiminta perustuu vapaaehtoisuuteen, eikä ryhmän jäseniltä peritä jäsenmaksua. Tarkoitus on kuitenkin kokoontua säännöllisesti. Lisäksi vertaisryhmän toiminta kohdistuu nimenomaan ryhmän jäseniin, ei ulkopuolisiin. Ryhmän toiminnassa keskeistä on keskinäinen tuki, kannustuksen saaminen ja antaminen, kokemusten ja tiedon jakaminen, uusien näkökulmien ja ideoiden avautuminen sekä kasvu- ja oppimisprosessi. Pohjimmiltaan ryhmän toiminnassa on kyse ihmisenä kasvamisesta, johon ryhmä antaa voimaa. (Nylund 2005, 198–199; Miikkulainen 2000, 10.)

Tässä tutkimuksessa vertaisryhmällä ymmärretään ryhmää, jonka muodostavat samankaltaisessa elämäntilanteessa olevat avioparit, joita yhdistää toisiinsa halu tehdä työtä oman avioliittonsa eteen. Ryhmässä jaetaan kokemuksia ja käsitellään yhdessä avioparien ongelmallisia tilanteita. Ryhmän tavoitteena on uusien ideoiden ja näkökulmien avautuminen sekä puolisoiden välisen suhteen syveneminen ja arjen sovellusten löytäminen.

4.3 Vertaisryhmien luokittelu

Nylund (2000, 87–88) jakaa vertaisryhmät persoonallisesti ja sosiaalisesti orientoituneisiin ryhmiin. *Persoonallisesti orientoituneissa ryhmissä* pyritään kehittämään jäsenten henkilökohtaista elämää tekemällä muutoksia jokapäiväisessä elämässä sekä vahvistamalla ihmisen identiteettiä. Persoonallisesti orientoituneissa ryhmissä jäsenten elämäntilanne on samankaltainen ja niissä jaetaan keskinäistä tukea, kokemuksia, apua, rohkaisua ja empatiaa. Esimerkkejä persoonallisesti

orientoituneista ryhmistä ovat AA-ryhmä ja ryhmät, jotka ovat perustettu mielenterveysongelmista kärsiville.

Sosiaalisesti orientoituneissa ryhmissä pyritään edistämään jäsenten sosiaalista ja psykologista hyvinvointia sekä ehkäisemään sosiaalisia ongelmia. Sosiaalisesti orientoituneita ryhmiä ovat esimerkiksi yksinhuoltajien, etnisten vähemmistöjen ja työttömien ryhmät. Selvää rajaa ryhmien välille on kuitenkin vaikea vetää ja osa ryhmistä voikin olla sekä persoonallisesti että sosiaalisesti orientoituneita. (Nylund 2000, 87–89.)

Lisäksi Nylund (1996, 198) on kartoittanut Suomessa toimivia oma-apu- ja vertaistukiryhmiä niiden toimintamuotojen, tavoitteiden ja perustamissyiden perusteella, jotka kaikki vaihtelevat suuresti ryhmien välillä. Erilaisten vertaisryhmien kirjo on laaja ja Nylundin kartoituksen mukaan voidaan jakaa seuraavanlaisia oma-apu- ja vertaistukiryhmiä:

- työttömien ja ylivelkaisten ryhmät
- omais- ja läheisryhmät
- psykososiaalisten sairauksien ryhmät
- riippuvuusryhmät
- perhe- ja ihmissuhderyhmät
- somaattisten sairauksien ryhmät
- naisryhmät ja
- kohtaamispaikat.

Vertaisryhmät voidaan jakaa myös suljettuihin ja avoimiin ryhmiin. *Avoimiin ryhmiin* uusia jäseniä voidaan ottaa vielä ryhmän toiminnan käynnistyttyä. *Suljettu ryhmä* puolestaan käy yhdessä läpi tietyn prosessin, jossa on aloitus, työskentelyvaihe sekä lopetus eikä ryhmään oteta uusia jäseniä kesken prosessin. (Mykkänen-Hänninen 2007, 29.)

Perhe- ja ihmissuhderyhmissä käsitellään esimerkiksi avioeroon, yksinhuoltajuuteen, lapsettomuuteen tai pienten lasten vanhemmuuteen liittyviä asioita. Tällaisissa ryhmissä keskustellaan kokemuksista, joista ei välttämättä voi puhua edes läheistensä kanssa. Kohtaamispaikat ovat puolestaan epäsäännöllisesti kokoontuvia ryhmiä, joiden tavoitteena on antaa ja saada sosiaalista tukea sekä lisätä jäsentensä elämänhallintaa. (Nylund 1996, 200–201; Nylund 2000, 87.)

4.4 Toimivan vertaisryhmän ohjaaminen

Yleiset lähtökohdat. Vertaisryhmän onnistuneen toiminnan kannalta on otettava huomioon erilaisia asioita. Tärkeää vertaisryhmässä on, että jokainen jäsen voi olla vuorovaikutuksessa kaikkien muiden ryhmän jäsenten kanssa. Siksi ryhmän koolla on merkitystä. Suositeltavana vertaisryhmän kokona pidetään 6-10 jäsentä, sillä sitä isommassa ryhmässä vuorovaikutussuhteiden määrä kasvaa liian suureksi. Pienryhmässä on isoa ryhmää enemmän myös emotionaalista tukea. Ryhmän toiminnassa on kiinnitettävä huomiota kokoontumistiheyteen, sillä luottamuksen ja avoimuuden syntyminen edellyttävät säännöllistä tapaamista. Kokoontumistiheys riippuu kuitenkin ryhmän tehtävästä ja tavoitteista. Lisäksi ryhmän toimintaa aloitettaessa on jo keskusteltava ryhmän päättymisestä, sillä se antaa ryhmän toiminnalle ryhdikkyyttä ja helpottaa siihen sitoutumista. Myös ryhmän kokoontumistilan viihtyisyys ja häiriöttömyys luovat edellytykset onnistuneelle ryhmätoiminnalle. Eräs tärkeimmistä onnistuneen toiminnan edellytyksistä on kuitenkin se, että ryhmässä voidaan keskustella vapaasti aroistakin asioista, mikä tietysti edellyttää kaikilta ryhmän jäseniltä ehdotonta vaihtelovollisuutta. (Auvinen 2000, 32–33.)

Ryhmänohjaajan rooli. Ryhmänohjaajan ei tarvitse olla ohjauksen ammattilainen, joskin riittävä tieto ja kokemuspohja ryhmien ohjaamisesta ovat hyödyksi. Ryhmänohjaajan roolissa voidaan erottaa kolme keskeistä aluetta. *Ensiksikin* ryhmänjohtaja on menetelmän asiantuntija eli hänellä on riittävästi tietoa ryhmien toiminnasta. *Toiseksi* hänellä on oltava käytännöllistä tai teoreettista ryhmän teemaan tai elämänalueeseen liittyvää tietoa. *Kolmanneksi* hänen roolinaan on olla myös yksi ryhmäläisistä eli hän voi jakaa ryhmässä omia kokemuksiaan. (Estola ym. 2007, 47–49.)

Ryhmänohjaajan taidot. Vertaisryhmässä kaikki jäsenet ovat vertaisia toisilleen. Onnistunut ja tavoitteellinen ryhmätyöskentely tarvitsee kuitenkin myös ryhmänohjaajan, jonka lähestymistapojen ja taitojen tulisi Ruposen, Nummenmaan & Koivuluhdan (2000, 169) mukaan vastata osallistujien tarpeita ja ryhmän kehitysvaiheita. Heidän mukaansa erilaiset lähestymistavat ovat *aktiivinen ohjaaminen, vaikuttaminen, helpottaminen ja delegointi*. Alussa ohjaajan aktiivisuus, aloitteellisuus ja vaikuttamistaidot korostuvat, sillä osallistujien tulee tutustua toisiinsa ja ymmärtää, mikä ryhmän perustehtävä on. Työskentelyvaiheessa ohjaaja huolehtii helpottamalla toiminnan sujumisesta sekä delegoimalla ryhmän voimavaroja. (Ruponen, Nummenmaa & Koivuluhta 2000, 169.)

Ryhmänohjaajan taidot Ruponen ym. (2000, 170–171) jakavat kolmeen ryhmään, jotka ovat:

- reaktiotaidot
- vuorovaikutustaidot
- toimintataidot.

Reaktiotaitoja, joita ovat esimerkiksi aktiivinen kuuntelu, toistaminen, selventäminen, empatia ja tiedon jakaminen, ohjaaja tarvitsee ryhmän tarpeiden ymmärtämisessä. *Vuorovaikutustaidot* ovat ryhmätaitojen ydin ja näitä taitoja ovat tasapuolinen huomioon ottaminen, tukeminen, rajoittaminen sekä työyhteyden rakentaminen. Vuorovaikutustaitojen avulla ohjaaja kykenee rohkaisemaan osallistumiseen, kuuntelemaan myös hiljaisuutta sekä puuttumaan tarvittaessa ryhmän toimintahäiriöihin. *Toimintataitoja* ovat puolestaan kysyminen, vahvuuksien esiin nostaminen, konfrontaatio, oman kokemuksen mukaan tuominen, prosessin havainnointi ja tavoitteiden asettaminen sekä niihin sitoutuminen. Konfrontaatio tarkoittaa sitä, että ohjaaja voi esimerkiksi osoittaa ristiriidan ryhmän jäsenen sanojen ja tekojen väliltä, mutta sen käyttäminen edellyttää luottamuksen syntymistä. (Ruponen ym. 2000, 170–171.)

Ryhmäkokoontumisissa ryhmänohjaajan vastuulla on huolehtia siitä, että ryhmä muodostaa ja pysyy asettamissaan tavoitteissa sekä siitä, että sovituista periaatteista ja säännöistä pidetään kiinni. Lisäksi ryhmänohjaaja antaa ohjeita sekä huolehtii rajoista, aloituksista, lopetuksista ja aikatauluista. Ryhmänohjaajan tehtävänä on tarkkailla ryhmää ja ryhmäprosessia ja näiden havaintojensa pohjalta ohjata ryhmää niin, ettei ketään esimerkiksi suljeta ryhmän ulkopuolelle. Näistä asioista huolehtiminen luo ryhmään turvallisen ilmapiirin. (Estola ym. 2007, 47, 107.)

Onnismaa (2007, 29–33) puhuu ohjausvuorovaikutuksesta ja ohjauskeskustelusta, jonka onnistumiseksi voi myös ryhmäohjauskeskustelussa käyttää erilaisia välineitä tai toimintatapoja. Tavoitteena ohjauskeskustelussa on, että sekä ohjaaja että ohjattava ymmärtävät tilanteen samalla tavalla ja että ohjaaja perustaa käsityksensä ohjattavalta saamaansa tietoon eikä omiin oletuksiinsa. Ohjaaja voi pyrkiä ymmärtämään ohjattavan tilannetta tai tunnetta esimerkiksi kysymällä, selventämällä ja tarkentamalla kuulemaansa. Ohjauskeskustelussa ohjattava voi olla tottumaton puhumaan itsestään ja näkemyksistään, jolloin ohjaaja voi omalla esimerkillään antaa puhumiseen mallia. Toisinaan taas ohjattavat eivät huomaa omia vahvuuksiaan tai vähättelevät niitä, jolloin ohjaaja voi kannustaa heitä havaitsemaan niitä. Ohjaajan on kiinnitettävä erityistä huomiota myös sanattoman ja sanallisen viestinnän yhteensopivuuteen sekä siihen, että hiljaisuus ja tauot kuuluvat ohjaustilanteeseen. Hiljaisuus, jos se ei ole painostavaa vaan hyväksyvää, voi antaa aikaa kummallekin osapuolelle pohtia keskustelussa olleita asioita. Keskustelun lopussa ohjaaja voi koota

yhteen omat käsityksensä ohjattavan tilanteesta, jolloin ohjattavalla on myös mahdollisuus korjata ohjaajan tulkintoja, jos ne ovat virheellisiä.

Ryhmänjohtajan tehtävänä ryhmässä on toimia keskustelun virittäjänä ja ylläpitäjänä. Erityisen tärkeää ryhmänjohtajalle on osata kysyä oikeanlaisia tarkentavia ja kohdentavia avoimia kysymyksiä. Onnismaan (2007, 33–35) mukaan ohjaajan esittämät kysymykset ovat interventioita eli väliintuloja, joiden avulla ohjattava voi muokata kokemuksiaan ja ohjaaja puolestaan tarkentaa saamaansa tietoa. Kysymyksiä on käytettävä kuitenkin säästeliäästi, ettei se ohjattavasta tunnu kuulustelulta. *Avoimet kysymykset* alkavat mitä-, miten- ja milloin- kysymyssanoilla, ja ne antavat vastaajalle mahdollisuuden kertoa vain sen, minkä haluaa. Avointen kysymysten vastakohtina olevilla *suljetuilla kysymyksillä* hankitaan puolestaan lähinnä informaatiota eivätkä ne edistä keskustelua. Ohjaajan ei tule tehdä liian nopeita tulkintoja ohjattavan tilanteesta eikä pyrkiä ratkaisemaan ongelmia irrallaan niiden yhteyksistä vaan ohjaajan on oltava koko ajan avoin uusille tulkinnoille ja ratkaisutavoille.

Ryhmänohjaus *parityönä* tarjoaa myös ohjaajille oppimismahdollisuuden, sillä toisen johtamista kuunnellessa ja seuratessa voi oppia esimerkiksi ohjaajan ja osallistujien vuorovaikutuksesta. Parityöskentelyn vahvuutena on myös osaamisalueitten erilaisuus sekä se, että ohjaajat ovat eri tavalla herkkiä tilanteille, joita ryhmässä esiintyy. Ohjaajilla on myös mahdollisuus antaa ja saada välitöntä ja tuoretta palautetta toisilleen heti työskentelyjaksojen jälkeen. Toisaalta parityöskentely vaatii toimiakseen tasavertaista yhteistyösuhdetta sekä toinen toisensa kunnioittamista. Parin välillä ei tulisi olla kateutta tai kilpailua, vaan heidän tulee olla valmiita auttamaan toisiaan sekä myös ottamaan vastaan apua. (Ruponen ym. 2000, 174.)

4.5 Oman elämän kertomukset

Vertaisryhmän toiminta perustuu vuorovaikutukseen, jolloin kielen ja viestinnän merkitys ryhmässä korostuu. Kielen ja viestinnän avulla ryhmässä pyritään saavuttamaan toivottuja päämääriä. Näkemys siitä, että kielen avulla myös luodaan sosiaalista todellisuutta eikä vain kuvata tosiasioita, vaikuttaa ryhmä- tai ohjaustilanteessa käytettävään kieleen. Ohjaustilanteessa tulee keskittyä siihen, kuinka ohjattavat puhuvat ja millaista todellisuutta ja millaisia kertomuksia he tuottavat. Kertomukset eivät siis edusta vain yksilön kokemusta vaan ne myös luovat henkilökohtaista todellisuutta. Ihmisen elämä tällaisena narratiivisena eli kertomuksellisena rakenteena on ennustamaton, mutta ei kuitenkaan selittämätön eikä myöskään tarkoitukseton, koska ihmiset

kykenevät selittämään toimintaansa ja päämääriään. Tärkeää on huomata, että jokaista tapahtumaa voidaan selittää lukemattomilla erilaisilla kertomuksilla. Lisäksi toimintaa ja päämääriä voidaan muotoilla tarvittaessa myös uudelleen. On lisäksi ymmärrettävä, että ei ole olemassa mitään yleistä kriteeriä sen arviointiin, mikä kertomus on muita oikeampia. Kertomuksia voidaan arvioida vain neuvottelemalla. (Onnismaa 2007, 49–52.)

Ohjauksen tehtävänä on sekä ymmärtää että saada aikaan muutosta ohjattavan elämässä. Siksi kertomus sopii hyvin työvälineeksi erilaisiin ohjaustilanteisiin. Kertomus auttaa reflektoimaan ohjattavan ongelmia, sillä kertomusten kautta työstetään ohjattavan eri elämänalueita, ihmissuhteita sekä kertojan identiteettiä. (Komulainen 2000, 257.)

Kertomusmalleja voidaan ryhmitellä monin tavoin. Ohjaajan on hyvä tunnistaa niitä, sillä kertomukset määrittelevät, kuka kertoja on. Ohjaaja voi kuulla esimerkiksi *alistamiskertomuksia*, joissa ihminen kokee olosuhteiden määräävän elämänsä, *uhrikertomuksia*, joissa kuvataan ylipääsemättömiä esteitä tai epäoikeudenmukaisuutta sekä *ongelmia korostavia kertomuksia*. Lisäksi ohjaaja voi kuulla *positiivisia kertomuksia*, jotka sisältävät toivoa, pyrkimyksiä tai unelmia sekä *vaihtoehtoisia kertomuksia*, joissa tehdään suunnitelmia ja otetaan käyttöön uusia voimavaroja. (Onnismaa 2007, 54.)

Jokaisella ihmisellä on kertomus omasta elämästään ja itsestään. Kertomus vastaa seuraaviin kysymyksiin: kuka minä olen, mistä minä tulen ja mihin minä olen menossa. Kertomusten kautta ihminen myös organisoii ja linkittää elämänsä tapahtumia esimerkiksi muistelemalla elettyä elämää, sillä menneisyys ja sen unohdetutkin kokemukset vaikuttavat hiljaisena tietona nykyisyyteen ja myös tulevaisuuden suunnitelmiin. Kertomuksissa mennyt, nykyhetki ja tuleva eivät suljakaan toisiaan pois, vaan ovat syklisessä suhteessa toisiinsa. Silti omasta elämästä kerrotut kertomukset ovat usein avoimia ja sisältävät aukkoja eikä niissä voida selkeästi erottaa alku-, keski- tai loppukohtia. Kertomusten kautta kertoja voi nähdä kokemusmaailmansa uudesta näkökulmasta, jolloin eletyt tapahtumat voivat saada uusia merkityksiä. Menneisyys voidaan nähdä jopa kokonaan uudessa valossa. Tämä tarkoittaa, että vaikka menneisyyden tapahtumat pysyvät muuttumattomina tosiasioina, niin ne merkitykset, joita ihminen tapahtuneille asioille antaa, voivat kertomusten avulla ymmärryksen lisääntyessä muuttua. Kertomusten kautta ihminen siis vahvistaa myös identiteettiään. (Bardy & Känkänen 2005, 71–73; Estola ym. 2007, 21; Korhonen 2000, 58–60.)

Elämästä kerrotut kertomukset ovat ainutlaatuisia, mutta silti jokaisessa kulttuurissa on myös omat skeemansa sille, miten kertomuksia kerrotaan sekä sille, miten niitä ymmärretään ja tulkitaan. Joka tapauksessa kertomukset muokkautuvat ja rakentuvat ihmisten välisissä keskusteluissa, ja tällaisille keskusteluille voidaan myös järjestää aikansa ja paikkansa. Vertaisryhmäkeskustelut voivat esimerkiksi olla tällaisia tilanteita, joissa ihmisillä on mahdollisuus kertoa oman elämänsä kertomusta toisille ihmisille. Ihmisten välisissä keskusteluissa ei kuitenkaan aina paljasteta kaikkea, vaan kertomuksesta kerrotaan vain pieniä osia, sillä se, mitä ihminen haluaa ja kokee voivansa kertoa, riippuu kerrontatilanteen ilmapiiristä. Ihminen voi myös piiloutua kertomuksensa taakse tai hän voi satuttaa niillä toisia. Toisinaan ihminen voi kertoa myös toisten ihmisten, vaikkapa vanhempiensa, antamaa kertomusta, jolloin epäselväksi jää, kuka kertomuksessa itse asiassa puhuu. (Bardy & Känkänen 2005, 71–73; Estola ym. 2007, 21–22; Korhonen 2000, 63.)

5 Tutkimuksen toteutus

5.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaisia käsityksiä ja kokemuksia Helsingin NMKY:n Paremmen avioliiton perheleirille osallistuneilla aviopareilla on leirin aikana kokoontuvasta vertaisryhmästä avioliiton hyvinvoinnin edistämiseksi. Tutkimuksen käytännöllisenä tavoitteena on tuottaa tietoa Helsingin NMKY:n avioliittotyön ja erityisesti Paremmen avioliiton perheleirien kehittämiseen. Sen toivotaan omalta osaltaan rohkaisevan aviopareja käyttämään hyväkseen erilaisia avioliittoleirejä tai —tapahtumia.

Tutkimuksen pääongelma on:

- Minkälaisia käsityksiä avioliittoleirille osallistuneilla aviopareilla on vertaisryhmästä ja sen merkityksestä avioliiton tukemisessa?

Alaongelmat ovat:

- Mikä oli ryhmän toimintatapa?
- Miten vertaistuki ryhmässä koettiin?
- Miten ja millaista oppimista vertaisryhmässä tapahtui?
- Mikä oli ryhmänjohtajien rooli vertaisryhmässä?

5.2 Tutkimuksen kohderyhmä

Tutkimukseni kohderyhmänä on Helsingin NMKY:n Pieksämäellä järjestettävään Paremmen avioliiton perheleirille vähintään kerran osallistuneet avioparit. Tekstin luettavuuden parantamiseksi käytän leiristä nimitystä Pieksämäen leiri tai avioliittoleiri.

Haastateltavien parien saamisessa ja löytämisessä sain apua Helsingin NMKY:n avioliittotyötä tekeviltä ihmisiltä. Lisäksi yksi haastatteluun suostuneista pareista järjesti minulle myös toisen haastateltavan parin. Yhteensä haastattelin kuutta avioparia, joista kolme oli ollut avioliittoleirillä ryhmäläisinä ja kolme oli toiminut leirillä myös ryhmänjohtajina. Otin haastateltaviin yhteyttä joko puhelimitse tai sähköpostitse. Kerroin, että teen tutkimusta avioliittoleirin vertaisryhmistä ja että olen kiinnostunut parien omista ryhmässä olemisen kokemuksistaan. Kerroin myös, että käsittelen tiedot luottamuksellisesti. Kaikki haastateltavat olivat myönteisiä ja motivoituneita osallistumaan tutkimukseeni, koska he ymmärsivät, että tutkimuksen tuloksia voidaan käyttää hyödyksi perheleirien kehittämisessä edelleen.

5.3 Fenomenografinen tutkimusote ja tutkimuksen luotettavuus

Tutkimukseni noudattelee laadullista eli kvalitatiivista tutkimusotetta, jonka lähtökohtana on kuvata todellista elämää mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Laadullisessa tutkimuksessa tähän pyritään valitsemalla kohdejoukko harkinnanvaraisella otannalla ja keräämällä aineisto sellaisilla menetelmillä, joissa tutkittavien näkökulmat ja ääni pääsevät esille. Tutkijan tavoitteena kvalitatiivisessa tutkimuksessa on ennemminkin paljastaa tai löytää odottamattomia seikkoja kuin todentaa jo olemassa olevia väittämiä. Tämä edellyttää aineiston yksityiskohtaista tarkastelua eikä tutkija voikaan itse päättää, mikä tutkimuksessa lopulta on tärkeää. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2005, 152, 155.)

Tämän tutkimuksen kiinnostuksen kohteena ovat avioparien käsitykset vertaisryhmästä. Käsityksiä voidaan tutkia fenomenografisella lähestymistavalla, joka on laadullisen tutkimuksen empiirinen tutkimussuuntaus. Siinä tutkimuksen kohteena on ihmisten arki ajattelu. Fenomenografian oppisisänä pidetään Ference Martonia, joka tutkimusryhmineen kehitteli sen teoreettisia lähtökohtia 1970-luvulla Göteborgin yliopiston kasvatustieteellisessä tiedekunnassa. Mutta vaikka fenomenografisen tutkimuksen juuret ovat kasvatustieteessä ja erityisesti oppimisen tutkimisessa, niin se ei silti rajoitu pelkästään sen tutkimiseen. (Häkkinen 1996, 5-6, 14.)

Fenomenografiassa lähtökohtana on, että on olemassa vain yksi maailma ja todellisuus, josta ihmiset muodostavat erilaisia ja toisistaan poikkeavia käsityksiä. Tämä yksi maailma on samanaikaisesti sekä koettu että todellinen, mikä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kokemus kattaisi kaiken maailmasta, vaan että koettu on osa maailmaa. Fenomenografian ontologiset sitoumukset asettuvatkin realismiin ja konstruktivismiin väliin. Tutkijan tehtävänä on ulkopuolisen tarkkailijan näkökulmasta tarkastella tätä todellisuutta ja kuvata sitä sellaisena kuin tietty joukko ihmisiä sen ymmärtää ja käsittää. (Huusko & Paloniemi 2006, 164; Niikko 2003, 14–16.)

Fenomenografisesti suuntautunut tutkija on kiinnostunut ihmisten erilaisista tavoista kokea, käsitteellistää, havaita ja ymmärtää ympäröivää maailmaa. Sen sijaan fenomenografisessa tutkimuksessa ei olla kiinnostuneita siitä, miksi ihmisillä on erilaisia käsityksiä tietystä ilmiöstä. Toisin sanoen syyt, jotka ovat johtaneet näihin käsityksiin, eivät ole fenomenografiassa merkityksellisiä. (Huusko & Paloniemi 2006, 163; Marton 1988, 144.)

Käsitys-käsite fenomenografiassa ymmärretään syvemmin kuin arkikielessä, jossa mielipide ja käsitys merkitsevät usein samaa asiaa. Fenomenografiassa käsitys ymmärretään ihmisen tavaksi

kokea todellisuuden tietty ilmiö tai ulottuvuus. Käsitys on suhde ihmisen ja ympäristön välillä. Käsitusten muodostaminen on konstruktivistista toimintaa, sillä ihmisen muodostaessa näitä käsityksiä ovat hänen aikaisemmat kokemuksensa ja tietonsa uusien käsitysten rakennusperustana. Lisäksi käsitysten nähdään olevan dynaamisia, sillä ne voivat muuttua esimerkiksi haastattelunkin aikana. Sen vuoksi fenomenografiassa ei ole tarkoituksena liittää käsityksiä henkilöihin itseensä, vaan tarkoitus on kuvata yleisemmin erilaisia tapoja hahmottaa maailmaa. (Häkkinen 1996, 23–25; Niikko 2003, 26.)

Fenomenografisessa tutkimuksessa tehdään ero sen välille, miten asiat ovat ja miten niiden käsitetään olevan. Kyse on ensimmäisen ja toisen asteen näkökulmista. (Häkkinen 1996, 30.) Ensimmäisen asteen näkökulma kuvaa tutkijan suoria havaintoja ympäristöstään. Toisen asteen näkökulma on puolestaan epäsuora menetelmä, sillä siinä tutkija muodostaa kuvan jostakin todellisuuden ilmiöstä sen mukaan, miten tietty joukko ihmisiä sen kokee ja käsittää. Nämä ihmisten antamat käsitykset eivät anna suoraa vastausta todellisuudesta. (Häkkinen 1996, 32; Niikko 2003, 24–25, 35.) Tässä tutkimuksessa pyrin toisen asteen näkökulman kautta kuvaamaan avioparien käsityksiä avioliittoleirin vertaisryhmistä, sillä kysymystapani on seuraava: ”Millaisina avioparit käsittävät vertaisryhmän toiminnan ja merkityksen avioliiton hyvinvoinnin kannalta?”

Tutkijan painopiste toisen asteen näkökulmassa on toisaalta painottaa toisten ihmisten tapoja kokea jotakin ja toisaalta sulkeistaa eli laittaa sivuun omat käsityksensä ja ennako-oletuksensa. Täydellisesti tutkija ei voi omia näkemyksiään sulkeistaa, mutta niiden jatkuva työstäminen tutkimusprosessin aikana on tärkeää. (Niikko 2003, 35, 40.) Tutkijan oman aseman, position, näkyväksi tekeminen onkin fenomenografisessa ja ylipäätään laadullisessa tutkimuksessa tärkeää, sillä tutkija on itse tutkimuksensa luotettavuuden pääasiallinen kriteeri. Tutkija on myös itse tutkimuksensa keskeinen tutkimusväline, jolloin hän vaikuttaa saatavaan tietoon. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta onkin tärkeää, että tutkija arvioi tekemiään valintoja koko tutkimusprosessin ajan. Luotettavuutta lisää tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta. (Eskola & Suoranta 1998, 208–210; Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2005, 217.)

Fenomenografisessa tutkimuksessa oleellista luotettavuuden kannalta on myös, että tutkija on uskollinen aineistolle. Lisäksi empiirinen tutkimus on pystyttävä ankkuroimaan käytäntöön, mikä käytännössä tarkoittaa haastattelulainauksien liittämistä kategorioiden yhteyteen. Lukijalle on annettava mahdollisuus tehdä omia tulkintoja ja hänen pitäisi pystyä seuraamaan, miten tutkija on kategorioita muodostanut. Lisäksi tutkijan on hyvä pohtia ja raportoida, millaisia vaikeuksia

tutkimuksen eri vaiheissa ilmeni ja mitkä kategoriat olivat vaikeimpia muodostaa. Fenomenografisessa tutkimuksessa ei kuitenkaan pyritä saavuttamaan absoluuttista totuutta ja kuvauskategoriatkin ovat aina tutkijan ”keksintöjä”, joten ei voida olettaa, että tutkijat keksisivät samat kategoriat uudelleen tutkimuksen reliabiliuden turvaamiseksi. (Häkkinen 1996, 45–46; Huusko & Paloniemi 2006, 169–170.)

Oma asemani tässä tutkimuksessa on tietysti mielessä sisäpiiriläinen, koska olen mieheni kanssa osallistunut ja toiminut aktiivisesti mukana Helsingin NMKY:n avioliittotyössä vuodesta 2005 lähtien. Kaikki tutkimukseen osallistuneet avioparit tiesivät tämän, mikä on saattanut vaikuttaa myös siihen tapaan, jolla he ovat asiaansa minulle kertoneet. Heidän ei ole tarvinnut puhua niin kuin ulkopuoliselle tutkijalle, vaan he ovat voineet olettaa, että ymmärrän mistä he puhuvat. Minun on ollut helpompi ymmärtää avioparien kokemuksia leiristä ja vertaisryhmistä. Kykenin myös esittämään tarkentavia kysymyksiä ja täsmennyksiä oman kokemuspohjani vuoksi. Joka tapauksessa olen joutunut pohtimaan ja refleктоimaan omia ennako-oletuksiani tutkimuksen teon eri vaiheissa.

Luotettavuuden kohentamiseksi olen kertonut haastatteluteemojen muodostamisen sekä pyrkinyt kuvaamaan mahdollisimman tarkasti aineiston hankkimisen olosuhteet, paikat sekä mahdolliset häiriötekijät. Lisäksi olen arvioinut haastattelutilanteita ja omaa onnistumistani niissä. Olen raportoinut, miten kuvauskategoriat ovat syntyneet sekä lisännyt tutkimusten tuloksiin haastateltavien suoria lainauksia, jotta tulkintojeni tekemistä olisi mahdollista niiden avulla seurata.

5.4 Haastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Tavallisimmin fenomenografinen aineisto hankitaan haastattelulla ja havainnoimalla, vaikka paljon muitakin aineiston keruutapoja on käytetty. Haastattelu on joustava ja moniin tarkoituksiin sopiva tutkimusmenetelmä, jonka tavoitteena on selvittää, mitä jollakulla on mielessään. Haastattelu on vuorovaikutusta, jossa tutkija ja tutkittava(t) vaikuttavat toinen toisiinsa. Tavallisesta keskustelusta haastattelu eroaa kuitenkin siinä, että se on tutkijan alulle panemaa ja hänen johdattelemaansa päämäärähakuista toimintaa. Tutkijan on mahdollista suunnata tiedonhankintaa tarkentavien kysymysten ja täsmennysten avulla myös itse haastattelutilanteessa. Toisaalta myös haastateltava voi tehdä näitä tarkentavia kysymyksiä, jos hän ei esimerkiksi ymmärrä kysymystä kunnolla. (Eskola & Suoranta 1998, 85; Hirsjärvi & Hurme 2001, 34, 66.)

Haastattelun monien etujen lisäksi siinä on todettu olevan myös haittapuolia. Tällaisina pidetään esimerkiksi monia virhelähteitä, jotka saattavat johtua sekä haastattelijasta että haastateltavasta. Lisäksi haastattelun luotettavuutta voi heikentää haastateltavan taipumus antaa sosiaalisesti suotavia vastauksia. Haastattelu vie myös paljon aikaa ja se vaatii haastattelijalta taitoa ja kokemusta. Lisäksi haastattelujen analysointi ja tulkinta voi olla ongelmallista, koska valmiita malleja ei ole tarjolla. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 35.)

Haastattelulajeja erotellaan toisistaan esimerkiksi sen mukaan, kuinka strukturoituja ja ennalta säädeltyjä kysymykset ovat sekä missä määrin haastattelijä jäsentää itse haastattelutilannetta. Tässä tutkimuksessa aineistonkeruumenetelmäksi on valittu teemahaastattelu, mikä on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä. Tämä tarkoittaa, että haastattelu kohdennetaan tiettyihin etukäteen määriteltyihin teemoihin, joiden varassa se myös etenee. Teemahaastattelu ei kuitenkaan tarjoa haastateltaville valmiita vastausvaihtoehtoja eikä rajoita sitä, miten syvälle aiheen käsittelyssä edetään, vaan haastateltavalla on mahdollisuus kertoa tutkittavasta asiasta mahdollisimman vapaasti. (Eskola & Suoranta 1998, 86–87; Eskola & Vastamäki 2007, 27; Hirsjärvi & Hurme 2001, 34–35, 43.) Tämän koin teemahaastattelun eduksi, sillä tavoitteenani oli saada yksityiskohtaista ja syvällistäkin tietoa siitä, millaisia kokemuksia avioliittoleirille osallistuneilla pareilla vertaisryhmästä on.

Teemahaastattelun koin hyväksi myös sen vuoksi, että etukäteen tekemäni teemahaastattelurunko (liite 1) toimi haastattelutilanteissa eräänlaisena tukilistanani aiheista, joista haastatteluissa oli tarkoitus keskustella. Etukäteen mietityt aiheet takasivat myös sen, että jokaisen haastateltavan parin kanssa on käyty läpi samoja asioita, vaikka itse haastattelutilanteissa käsiteltävien asioiden järjestys ja laajuus vaihtelivatkin melkoisesti haastattelusta toiseen. Tämä ei teemahaastattelussa ole ongelma, vaan siinä on mahdollisuus tarpeen mukaan keskittyä joihinkin asioihin laajemmin. (Eskola & Suoranta 1998, 86–87.)

Suoritin haastattelut parihaastatteluna, jota voidaan pitää ryhmähaastattelun yhtenä muotona. Parihaastattelua käytetään paljon juuri perhetutkimuksessa, kun ollaan kiinnostuneita sellaisista asioista, jotka koskevat molempia aviopuolisoista (Hirsjärvi & Hurme 2001, 61.) Tässä tutkimuksessa aihe on juuri tällainen ja lisäksi on haluttu saada molempien puolisoitten ääni kuuluviin. Tärkeää parihaastattelussa on varmistaa, että molemmilla on aikaa ja tilaa omien kokemustensa esiin tuomiseen. Tässä tutkimuksessa ajattelin, että koska tutkimukseen osallistuneet avioparit ovat leirillä ryhmässä ollessaan tottuneet keskustelemaan ja avautumaan kipeistäkin

asioista toistensa seurassa, niin he ovat kykeneviä avoimesti ja rehellisesti tuomaan näkemyksiään esille puolisonsa läsnä ollessa.

Tutkimusteemat on muodostettu kolmella toisiaan täydentävällä tavalla, jotka ovat intuitio eli luova ideointi, aikaisempien tutkimusten sekä alan teoreettisten käsitteistön hyväksi käyttäminen. Luova ideointi on tärkeä osa teemojen muodostamista eikä ainakaan alussa liian kriittinen pidä ollakaan, mutta pelkästään ideoinnin varaan ei haastattelurungon tekeminen saisi jäädä, sillä silloin siitä tulee vaillinainen ja liiaksi tutkijan omiin ennakkokäsityksiin pohjautuva. Ideoinnin lisäksi teemojen muodostamisessa on hyvä käyttää apuna aikaisempia tutkimuksia sekä alan teoreettista käsitteistöä. (Eskola & Vastamäki 2007, 34.) Ennen tutkimusteemojen muodostamista tutustuin alan teoreettisiin käsitteisiin ja luin monia eri tutkimuksia, joita oli tehty vertaisryhmistä ja vertaistuesta. Tutustuin niiden teemahaastattelurunkoihin. Tämän koin tärkeäksi, sillä näin vaaraksi juuri sen, että teemat olisivat muuten olleet liiaksi omiin ennakkotietoihini perustuvia, sillä toimin itse aktiivisesti mukana avioliittoleirien vertaisryhmissä.

Tämän tutkimuksen haastatteluteemat jakaantuvat neljään osaan. *Ensimmäinen* osa keskittyy haastateltavien taustatietoihin, jossa on tiedusteltu muun muassa avioliiton ikää sekä sitä, olivatko parit osallistuneet muihin avioliittotapahtumiin. Tietoinen valinta oli olla kysymättä avioparien koulutuksia tai ammattiasemaa, koska tässä tutkimuksessa on keskitytty fenomenografiselle tutkimukselle tyypillisesti haastateltavien ilmauksiin eikä itse haastateltaviin (Niikko 2003, 33). *Toisessa* teema-alueessa käsitellään osaamiseen ja oppimiseen liittyviä kysymyksiä. *Kolmas* teema-alue keskittyy vertaisryhmän toimintatapaan ja kokoonpanoon liittyviä kysymyksiä. Lisäksi pohditaan, miten vertaistuki ryhmässä näyttäytyy. *Neljännessä* teema-alueessa keskityttiin pohtimaan, millaisia taitoja vertaisryhmän onnistunut toiminta ryhmänjohtajaparilta edellyttää.

5.5 Haastattelutilanteet

Haastattelin kuutta avioparia, joista kolme oli osallistunut leirille ryhmäläisinä ja kolme myös ryhmänjohtajina. Haastattelut suoritin helmi-, maalisi- ja toukokuun 2009 aikana. Haastattelut ajoittuivat varsin pitkälle ajanjaksolle, sillä aikojen sopiminen olikin yllättävän haasteellista, koska ajan piti sopia kolmelle ihmiselle. Lisäksi yksi pari, jonka kanssa haastatteluajankohtakin oli jo sovittu, jäi pois tutkimuksesta, joten jouduin etsimään heidän tilalleen uuden parin.

Haastattelujen ajoittumisessa pitkälle ajalle oli myös hyviä puolia. Ehdin nimittäin purkaa ensimmäisiä haastatteluja ennen kuin tein viimeisiä, ja näin pystyin ottamaan opikseni omista virheistäni, joita ensimmäisten haastattelujen aikana olin mielestäni tehnyt. Haastattelujen muutamissa kohdissa nimittäin huomasin, että minun olisi ollut syytä olla kärsivällisempi ja kuunnella haastateltavaa loppuun asti. Kiirehtimällä eteenpäin saattoi jotain oleellistakin jäädä sanomatta. Ensimmäisissä haastatteluissa huomasin myös sen, että joidenkin kysymysten kohdalla esitin kysymykset melko monisanaisesti ja siten varsin vaikeaselkoisesti. Yhdessä haastattelussa kävikin niin, että vaimo pyysi miestänsä vastaamaan kysymykseen ensin, koska se tuntui hänestä niin vaikealta. Tähän yritin kiinnittää erityistä huomiota jälkimmäisten haastattelujen aikana kysymällä kysymykset napakasti ja mahdollisimman selkeästi.

Haastattelut tehtiin pääosin joko minun tai haastateltavien kodeissa. Kaksi haastattelua tehtiin minun kotona. Yksi haastattelu tehtiin toisen haastateltavan parin kotona, jolloin siis tein kaksi haastattelua peräkkäin. Kolmessa haastattelussa oli haastateltavien pieniä lapsia mukana, jotka kuitenkin eivät häirinneet haastattelun kulkua juuri lainkaan. Muutaman kerran toisen vanhemmista täytyi hoitaa lapsen liittyen jokin varsin nopea tehtävä, mutta silloinkin jatkoimme haastattelua toisen puolison kanssa ja palasimme asiaan toisen puolison tultua takaisin. Haastattelut sujuivat siis rauhallisissa merkeissä ja haastattelutilanteet olivat luottamuksellisia ja avoimia. Luottamuksen syntyminen haastateltavan ja haastattelijan välille on tärkeää, sillä se on yksi informaation saannin edellytyksistä. Luottamusta herättää ensinnäkin se, että haastateltava voi luottaa siihen, että tutkija varjelee hänen anonymiteettia sekä käyttää saamiaan tietoja luottamuksellisesti. Toiseksi haastattelutilanteessa luottamusta herättää tutkijan kiinnostus haastateltavaa kohtaan. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 41.)

Haastattelun alussa kerroin, että esitän kysymykset pääosin te-muodossa, mutta kuitenkin toivon molempien puolisoista vastaavan jokaiseen kysymykseen oman mielipiteensä, koska olin kiinnostunut molempien puolisoitten kokemuksista. Avioparit olivat kokeneita kertomaan asioista vuorotellen ja myös kuuntelemaan toinen toistansa. Kaikissa haastatteluissa molemmat puolisoista puhuivat suurin piirtein yhtä paljon, sillä he vastasivat kysymyksiini vuorotellen. Puolisot eivät myöskään juuri keskeyttäneet toisiaan, vaan molemmat saivat rauhassa kertoa, mitä mieltä asioista olivat. Kokemus lienee ainakin osittain tullut avioliittoleirien ryhmätilanteista. Oma asemani oli olla mukana keskustelussa, tosin johdattamassa sitä tiettyyn suuntaan ja varmistamassa, että kaikista tutkimukseni kannalta oleellisista teemoista tuli keskusteltua.

Kaikki haastattelut kestivät noin tunnin, lyhimät 50 minuuttia ja pisimmät reilun tunnin. Etenin haastatteluissa tekemäni haastattelurungon mukaisesti, mutta kuitenkin jokainen haastattelu oli myös ainutlaatuinen. Joidenkin parien kanssa puhuttiin enemmän jostakin aiheesta, mikä taas jossakin toisessa haastattelussa ohitettiin nopeammin. (kts esim. Eskola & Vastamäki 2007, 36.) Lisäksi tarkentavat kysymykset olivat eri haastatteluissa erilaisia riippuen haastateltavien vastauksista. Haastatteluja litteroidessani muutamissa kohdin huomasin, että vielä enemmän olisin voinut tehdä tarkentavia kysymyksiä, jotka eivät siinä haastattelutilanteessa tulleet mieleen. Kuitenkaan sellaista ongelmaa, että olisin joutunut joka sanan lypsämään haastateltavilta, ei missään haastattelussa ollut.

5.6 Tutkimusaineiston analyysi

Fenomenografinen analyysi etenee vaiheittain ja sen tarkoituksena on aineistosta löydettyjen merkityksellisten yksiköiden ja erojen perusteella muodostaa käsitteellisiä kuvauskategorioita, jotka kuvaavat erilaisia tapoja käsittää tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä. Käyn seuraavassa läpi nämä vaiheet ja kerron, mitä ne tässä tutkimuksessa tarkoittivat. Ensimmäisessä vaiheessa aineisto tulee lukea huolellisesti ja moneen kertaan. (Huusko & Paloniemi 2006, 166; Uljens 1991, 8.)

Tutkimukseni analysoinnin aloitin litteroimalla eli kirjoittamalla puhtaaksi nauhoittamani haastattelut. Nauhoittamiseen olin saanut luvan kaikilta haastateltavilta pareilta. Litteroinnin voi tehdä monella tavalla riippuen tutkimuksen analyysitavasta (Eskola & Vastamäki 2007, 41). Tässä tutkimuksessa litteroin haastattelut sanatarkasti. Tämä siksi, että tulososiossa on käytetty haastateltavien suoria lainauksia, jotta lukijalla on mahdollisuus seurata tulkintojeni tekemistä sekä kuvauskategorioiden muodostamista. Suoria lainauksia käyttämällä fenomenografisessa tutkimuksessa pyritään myös ylittämään kuilu sanotun ja tarkoitetun merkityksen välillä. (Niikko 2003, 39.) Myöhemmin luettavuuden helpottamiseksi poistin joistakin haastattelupätkistä muutamia täytesanoja, kuten niinku, jos niitä ilmeni kovin paljon. Litteroitua tekstiä kertyi yhteensä sadan sivun verran. Aineiston litteroinnin voi sanoa aloittaneen ajatuksen tasolla tapahtuneen aineiston työstämisen, vaikkei varsinainen analyysi tässä vaiheessa ollutkaan vielä alkanut.

Purettuani aineiston tekstiksi luin sitä huolellisesti läpi useaan kertaan. Tällä tavalla syvennyin haastateltavien ajatuksiin ja teksti alkoi tulla minulle tutuksi. Sen jälkeen aloin nostamaan tekstistä tutkimuskysymykseni kannalta merkityksellisiä kohtia ja ilmauksia alleviivaamalla niitä ja tekemällä muistiinpanoja tekstiosiin. Tämä helpotti palaamistani myöhemmin merkityksellisiin

kohtiin. Analyysiyksikkönä tässä tutkimuksessa on pääosin puheenvuoro tai osa siitä. Aloin saada tuntumaa, millaisia samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia aineistossa esiintyi. Lisäksi aloin hahmottaa haastateltavien kokonaiskäsityksiä tutkimusongelmasta. (Niikko 2003, 33.)

Analyysin toisessa vaiheessa merkityksellisiä ilmauksia ryhmitellään, lajitellaan ja teemoitellaan. Tätä voidaan tehdä vertailemalla ilmauksia toisiinsa, etsimällä samanlaisuuksia, erilaisuuksia, harvinaisuuksia tai rajatapauksia. (Niikko 2003, 34; Uljens 1991, 9.) Tässä vaiheessa laadin päättökysymykseni ohjaamana vertaisryhmän merkityksellisiä tekijöitä käyttäen hyväkseni ilmausten järjestelemisessä ja teemoittamisessa tekemääni teemahaastattelurunkoa. Aineiston hyvä tunteminen osoittautui tässä vaiheessa tärkeäksi, sillä useissa haastatteluissa samaa aihetta ja teemaa käsiteltiin monissa kohdissa. Tämä vaihe oli lähinnä aineiston järjestämistä uudelleen, sillä en vielä tässä vaiheessa poistanut sieltä mitään. (kts. esim. Eskola 2007, 170.)

Kolmannessa vaiheessa teemoista ja merkitysryhmistä rakennetaan kategorioita tai luokkia (Uljens 1991, 9). Tässä tutkimuksessa tämä tarkoitti käytännössä teema-alueiden yhdistelemistä. Otsikoin muodostamani kategoriat sisällön mukaan. Osin otsikot syntyivät omissa konstruktioissani, jolloin käytin hyväkseni aiemmin otsikoituja teema-alueita, osin ne syntyivät tutkittavien ilmauksista, jolloin kuvasin kategorioita ilmausten ydinmerkityksistä nostetuina termeinä. Jouduin kuitenkin korjaamaan näitä kategorioita moneen kertaan analyysin edetessä, sillä kuten Niikko (2003, 36) huomauttaa, ne eivät saa mennä päällekkäin. Sitä vastoin kategorioiden tulee olla selkeässä suhteessa sekä toisiinsa että ilmiöön, niin että kukin kategoria kertoo jotakin erilaista tietystä tavasta kokea tutkittava ilmiö. Kategorioiden muodostamisessa oleellista on myös se, että ne kattavat aineistossa esiintyvien käsitysten vaihtelun (Huusko & Paloniemi 2006, 169).

Analyysin neljännessä vaiheessa kategorioita yhdistetään edelleen laaja-alaisemmiksi kategorioiksi eli kuvauskategorioiksi. Tutkimuksen tulokset esitetään näiden kuvauskategorioiden muodossa. Kuvauskategorioista voidaan rakentaa horisontaalinen, vertikaalinen tai hierarkkinen kuvauskategoriajärjestelmä. *Horisontaalisessa* kategorisoinnissa laadullisesti erilaiset kategoriat ovat keskenään yhtä tärkeitä ja samanarvoisia. *Vertikaalisessa* kuvaustavassa kategoriat järjestetään jonkin aineistosta nousevan kriteerin avulla keskinäiseen järjestykseen, joka ei kuitenkaan ole paremmuusjärjestys, vaan esimerkiksi yleisyysaste tai ajallinen järjestys. *Hierarkkisessa* kuvaustavassa käsitykset ovat toisiinsa nähden kehitysasteella eli ylempään luokkaan sisältyvät alemmat luokat. (Niikko 2003, 36–38; Uljens 1991, 11–14.)

Kolmannessa analyysivaiheessa tuntui, että olin löytänyt paljon merkityskategorioita, jotka kuvasivat vertaisryhmän merkitystä avioliiton hyvinvoinnille ja suhteen syvenemiselle. Tutkimustulokset tuntuivat silti jokseenkin hajanaisilta. Vähitellen merkityskategoriat alkoivat muodostua ja kiteytyä kuvauskategorioiksi, jotka nimesin *oppiminen, vertaistuki ja ryhmänjohtajan rooli vertaisryhmässä*.

Kuvauskategoriat tässä tutkimuksessa asettuvat sekä horisontaaliseen että hierarkkiseen suhteeseen toisiinsa nähden. *Ryhmänjohtajan rooli* (kuvauskategoria 1) nousi kaikissa haastattelussa merkittäväksi vertaisryhmän toimivuuteen vaikuttavaksi tekijäksi. Ryhmänjohtajan onnistunut toiminta ryhmässä on merkittävä edellytys sille, että ryhmässä voi kokea vertaistukea sekä oppia uusia asioita. Ryhmänjohtajan onnistuneen toimimisen lisäksi myös *vertaistuki* (kuvauskategoria 2) on edellytyksenä ryhmässä tapahtuvalle oppimiselle. *Oppiminen* (kuvauskategoria 3) on riippuvainen molemmista edellisistä kategorioista. Oppimisen tavoitteena tässä viitekehyksessä on erityisesti se, että jotakin uutta toimintatapaa siirtyy avioparien arkeen, jolloin tämän tason voi nähdä edelleen olevan edellytys puolisoitten välisen suhteen syvenemiselle.

Oppiminen —taso kuvaa haastateltavien vastauksista muodostuneita merkittävimpiä oppimisen alueita, jotka ovat horisontaalisessa suhteessa toisiinsa nähden. Vertaistuki —tason käsityksistä muodostui kaksi merkittävää horisontaalisessa suhteessa toisiinsa nähden olevaa merkitystä, jotka nimesin *helpotukseksi* ja *toivoksi*. Ryhmänjohtajan rooli —taso puolestaan sisältää kaksi ryhmänjohtajan pääroolia, jotka ovat *vertaisuus* sekä *taito johtaa*. Nämä tasot ovat myös horisontaalisessa suhteessa toisiinsa nähden. Taito johtaa —taso sisältää haastateltavien käsitysten kautta muodostuneita merkittäviä johtamistaitoja. Lisäksi haastateltavien vastauksissa puhutaan paljon puhumisesta ja kuuntelemisesta eli toisin sanoen kokemusten jakamisesta. Tämä ei muodosta tutkimuksessa kuitenkaan omaa tasoaan, vaan kokemusten jakaminen on yksi merkittävä vertaisryhmän toimintatapa, joka läpäisee kaikki muut edellä mainitut kuvauskategoriatasot. Siksi aloitan tutkimustulosten esittämisen käymällä läpi, millaisia käsityksiä ja kokemuksia haastateltavilla kokemusten jakamisesta on.

6 Avioparien esittely

Tutkimuksessa haastateltiin kuutta avioparia, jotka olivat osallistuneet vähintään kerran Helsingin NMKY:n järjestämälle Pieksämäen Paremman avioliiton perheleirille. Haastateltavista pareista puolet oli osallistunut leirille ryhmäläisinä ja puolet oli toiminut myös ryhmänjohtajina.

Aineiston parit ovat:

Emma ja Eero, 6 vuotta naimisissa

Niina ja Niko, 13 vuotta naimisissa

Liisa ja Lasse, 16 vuotta naimisissa

Jaana ja Jaakko, 18 vuotta naimisissa

Päivi ja Paavo, 24 vuotta naimisissa

Hanna ja Harri, 32 vuotta naimisissa

Haastattelemani avioparit olen nimennyt alkamaan keskenään samalla alkukirjaimella, jotta heidät on tutkimusta luettaessa helpompi yhdistää toisiinsa. Tutkimuksessa mukana olevat parit edustavat erilaisia elämäntilanteita ja kuuluvat eri ikäryhmiin. Avioliittoleirille parit olivat pääosin lähteneet tuttujen tai ystävien positiivisten kokemusten innoittamina. Yhdellä parilla leiri oli toiselle puolisoista tuttu jo omasta nuoruudesta, koska hän oli ollut siellä silloin vanhempiensa mukana. Monet parit olivat kuitenkin miettineet leirille lähtöä useita vuosia, ennen kuin päätös lähtemisestä oli lopullisesti kypsytynyt. Kaksi pareista oli myös ennen Pieksämäen leirille osallistumistaan ollut pienemmällä avioliittoleirillä, koska Pieksämäen leiri oli heistä tuntunut liian isolta. Tämä tulee esiin Paavon vastauksessa, kun kysyin, miten he olivat tulleet lähteneeksi Pieksämäelle ensimmäisen kerran:

Tarpeeks kauan kierrettiin kaikissa muissa niin sen jälkeen uskaltauduttiin, koska mulla oli semmonen ajatus, että Pieksämäki on liian iso kooltaan, että siellä niinkun ei pysty toimimaan, et se on liian iso. Oltiin tommosissa mis on 50-100 eli parikymmentä avioparia ainoastaan. Ne oli perheenomaisia kun toi on organisaatio. Mut se oli väärä tulkinta kyllä. (Paavo)

Aineistossa ne parit, jotka ovat olleet naimisissa vähemmän aikaa, eli Emma ja Eero, Niina ja Niko sekä Liisa ja Lasse, ovat osallistuneet Paremman avioliiton perheleirille ryhmäläisinä. Kolme pidempään naimisissa ollutta paria, Jaana ja Jaakko, Päivi ja Paavo sekä Hanna ja Harri, ovat

toimineet leirillä myös ryhmänjohtajina. Tämä ei kuitenkaan ole mikään välttämätön käytäntö Pieksämäen leirillä, sillä nuoretkin avioparit, jotka ovat osallistuneet leirille vähintään kerran sekä ryhmänjohtajille tarkoitettuihin koulutuksiin, voivat toimia leirillä ryhmänjohtajina. Haastattelemistani ryhmäläisinä olleista pareista yksi oli ollut Pieksämäellä kerran ja kaksi paria kaksi kertaa.

Ryhmänjohtajilla kokemusta leireistä oli luonnollisesti enemmän. Ryhmänjohtajapareista Päivi ja Paavo olivat osallistuneet leirille ryhmäläisenä vain kerran ennen ryhtymistään ryhmänjohtajiksi. Heillä tosin oli paljon kokemusta myös muiden järjestävien tahojen leireistä. Ryhmänjohtajina Pieksämäellä he olivat olleet kahdeksan kertaa. Kaksi muuta ryhmänjohtajaparia olivat olleet leirillä ryhmäläisinä kolme kertaa ennen kuin ryhtyivät ryhmänjohtajiksi. Hanna ja Harri olivat toimineet ryhmänjohtajina kerran ja Jaana ja Jaakko neljä kertaa. Ryhmänjohtajaparit olivat lisäksi osallistuneet erilaisiin Helsingin NMKY:n järjestämiin ryhmänjohtajille suunnattuihin koulutuksiin, joista mainittiin Helsingissä, Peurungalla, Karkussa ja Ruokolahdella järjestetyt ryhmänjohtajakoulutukset.

Kaikki tutkimuksessa mukana olleet parit olivat osallistuneet Pieksämäen leirin lisäksi vähintään yhteen jonkun toisen seurakunnan avioliittokoulutukseen. Tyypillistä oli, että osallistuminen näihin muiden seurakuntien avioliittotapahtumiin oli ollut ennen osallistumista Pieksämäen avioliittoleirille, minkä jälkeen niihin ei enää ollut palattu takaisin.

Ryhmänjohtajiksi parit olivat ryhtyneet, kun heitä oli pyydetty mukaan tai kun leirejä ryhmäläisinä oli käyty jo sen verran monta, että haluttiin ottaa vastuuta ja mennä eteenpäin. Lisäksi leirit oli koettu niin hyväksi ja omaa parisuhdetta muuttaviksi, että tätä koettua hyvää haluttiin jakaa myös muille. Päivi ja Paavo sekä Jaana ja Jaakko olivat sitä mieltä, että leiriltä edelleen ryhmänjohtajinakin sai eväitä myös omaan suhteeseen, vaikkei aikaa niin paljon ryhmissä heille enää ollutkaan. Hanna ja Harri, jotka olivat olleet ryhmänjohtajina vain kerran, olivat puolestaan kokeneet, että omien asioiden käsittely oli kärsinyt johtajuudesta jonkin verran. He olivat sitä mieltä, että tämä saattoi johtua kokemattomuudesta ryhmänjohtajan rooliin.

Kaikki ryhmäläisinä olleet parit kertoivat, että voisivat ajatella menevänsä leirille vielä uudestaan. Lisäksi kysyin pareilta, voisivatko he ajatella toimivansa joskus ryhmänjohtajina leirillä. Monet suhtautuivat ajatukseen positiivisesti, mutta erilaisia esteitäkin tuli esiin, esimerkiksi oma elämäntilanne, jossa omien pienten lasten ajateltiin häiritsevän keskittymistä tehtävään sekä se,

että omasta leirillä käymisestä oli kulunut jo niin monia vuosia, että ennen ryhmänjohtajaksi ryhtymistä pitäisi ainakin yksi leiri käydä leiriläisenä. Eero puolestaan koki, että

...kyllä mä luulen, että meillä on enemmän kuitenkin tällä hetkellä otettavaa kuin annettavaa tuolta. (Eero)

7 Avioliittoleirin merkitys

Kaikki haastateltavat parit olivat sitä mieltä, että tällaisen vapaaehtoisvoimin toimivan kolmannen sektorin avioliittoleirin merkitys on suuri avioliittojen tukemisessa ja auttamisessa suomalaisessa yhteiskunnassa. Päivi oli sitä mieltä, että kaikki ne parit, jotka ovat käyneet leirillä ja saaneet sieltä itse apua, vaikuttavat omassa liitossaan tapahtuneen muutoksen kautta koko yhteiskuntaan, sillä perhe on yhteiskunnan ydinyksikkö ja hyvinvoinnin perusta. Liisa totesi, että ammattiauttajien mahdollisuudet ja resurssit eivät riitä kohtaamaan ja hoitamaan sellaista määrää pareja ja perheitä kuin mitä yhdellä leirillä voidaan tehdä.

Haastateltavat olivat sitä mieltä, että tämän tyyppiselle avioliittotyölle on paljon tarvetta, ja sen vuoksi sitä pitäisi mainostaa ja laajentaa vielä paljon enemmän. Avioliittotyö tarvitsee myös enemmän taloudellista tukea, niin että yhä useammilla pariskunnilla olisi mahdollisuus osallistua leireille. Lisäksi taloudellista tukea olisi tärkeää suunnata enemmän esimerkiksi ryhmänjohtajille. Taloudellisen tuen lisäksi avioliittotyön laajeneminen edellyttäisi ryhmänjohtajien koulutuksen lisäämistä. Koulutuksen tarvetta Jaakko perusteli seuraavasti:

...ihmiset avaa niin isoja asioita elämästään, tärkeitä, et se on luottamuksellista, että ei leviä väriin paikkoihin. (Jaakko)

Avioliittoleirin nähtiin tekevän erityisesti ennaltaehkäisevää avioliittotyötä. Parhaiten aviopari hyötyy leiristä, kun he osallistuvat leirille ennakoivasti uutta oppimaan.

Sen rooli on erittäin iso, koska jos ajattelee Pieksämäen leiri ja tän tyyppiset avioliittoleirit, ne on kuitenkin vielä terveydenhoitoa aika pitkälti, sit mennään tähän sairaudenhoitoon eli mitä nyt seurakunnat tarjoaa, perheasiain neuvottelukeskukset, siellä on niin valtavat jonot, sinne ei pääse kun ihan kriisiparit, jotka on ihan niinku eron partaalla. Tämmöstä ennakoivaa työtä ei ole. (Paavo)

Siitä huolimatta, että leirin nähtiin tekevän erityisesti ennaltaehkäisevää avioliittotyötä, niin kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että leirille voi mennä missä tilanteessa tahansa. Monet olivat myös kuulleet pareista, jotka olivat tulleet leirille eri osoitteista tai kriisitilanteessa ja myös tällaiset parit olivat saaneet leiriltä apua. Leirille voi mennä juuri naimisiin mentyä tai toisaalta sinne ei ole liian myöhäistä mennä, vaikka naimisissa olisi oltu kymmeniäkin vuosia. Nuorempia pareja itse asiassa

oli lohduttanut ja rohkaissut nähdä leirillä myös vanhempia aviopareja, jotka edelleen halusivat hoitaa omaa parisuhdettaan.

Mä oon kyllä sitä mieltä, että ei oikeestaan oo tilannetta, että ei kannattaisi mennä, että mä en niinku rajaisi ketään tän tarpeen ulkopuolelle tai sen hyödyn ulkopuolelle että. (Harri)

8 Kokemusten jakaminen vertaisryhmässä

Pieksämäen avioliittoleirillä vertaisryhmä kokoontuu aina luennon jälkeen. Ryhmässä käsitellään luennon aihetta tehtävien tekemisten ja keskustelujen kautta. Haastateltavien mielestä sekä luennolla että ryhmällä on tärkeä tehtävänsä eikä niistä kumpaakaan voisi ajatella jättävänsä pois. Luennon nähtiin olevan keskustelun avaaja, joten ilman ryhmää leirin anti osallistujille jäisi vähäisemmäksi.

(Luento) on niinkun tämmönen ärsyke, josta ruvetaan keskustelemaan. Se auttaa avautumaan, kun kuulee et Hei, just noin. (Paavo).

...luennolla kuulee toisen elämästä, mutta sitten ryhmässä tavallaan puhutaan sun tilanteesta. Tulee se omakohtaisuus siinä sitten, että tulee niinku käsiteltyä tai pääsee ainakin alkuun asiassa. (Niina)

Leirin ja erityisesti ryhmän tavoitteena on, että ryhmäläiset voisivat löytää luentojen aiheista jonkin sovelluksen omaan elämäänsä, ja että yhteys puolisoitten välillä voisi kasvaa tai löytyä uudelleen. Kaikki haastateltavat kokivat, että ryhmän rooli leirillä on merkittävä ja että ryhmästä saatu vertaistuki ja oppiminen ilmenivät monella eri tavalla. Tärkeä asia ryhmässä oli puhuminen, sillä ryhmässä keskustelun taso oli sellainen, mihin normaalissa arjessa ei ollut totuttu ja siellä uskalsi ottaa esille asioita, joita ei muiden kanssa ollut puhunut.

...eihän näitä asioita puhuta tuolla julkisesti, mitä monet ajattelee kuitenkin sisimmässään. (Hanna)

...semmosia asioita, mistä mä puhuin niinkun kellekään ihmiselle ekaa kertaa elämässäni, niin siinä ryhmässä mä sain puhua, vaikken mä tuntenut niitä ihmisiä. (Emma)

Se, että tällaisista asioista pystyi ryhmässä avautumaan ja keskustelemaan, edellytti kuitenkin sitä, että ryhmään oli syntynyt turvallisuuden, luottamuksen ja avoimuuden ilmapiiri, jonka syntymiseen haastateltavien mukaan ryhmänjohtajapari pystyi vaikuttamaan omalla olemisellaan, avoimuudellaan ja käytöksellään.

Ryhmässä omista kokemuksista puhumisen lisäksi toisten ryhmäläisten kuunteleminen ja asioiden jakaminen mahdollistavat vertaistuen. Kertomisella on lisäksi eheyttävä, uudistava, jopa hoitava

vaikutus ryhmäläisiin. Puhuminen omista asioista ryhmässä vastaa itse asiassa ihmisen tarpeeseen tulla kuulluksi ja nähdyksi. (Estola ym. 2007, 26, 31–33.) Tämän yksi haastateltavistani osasi muotoilla erittäin hyvin:

Elikä se että tulee kuulluksi. Ihan se periaate, että minä en voi tulla niinku todelliseksi ja näkyväks ennen kuin on sinä joka kuulee sen mitä mä sanon niin tää niinku toteutuu mielestä niissä ryhmissä. Et ne omat asiat niinku tulee todellisiks siinä kun niitä saa puhua ääneen. (Päivi)

Keskustelut ryhmässä perustuvat ryhmäläisten omiin elämäkokemuksiin. Estola ym. (2007, 22–23) näkevät, että ihmisen elämäkokemukset muodostavat kertomuksen ihmisestä itsestään ja että jokaisella ihmisellä on olemassa tällainen kertomus itsestään. Kokemusten lisäksi kertomukset sisältävät muistoja, haaveita ja odotuksia. Kertomuksessa toiset kokemukset saavat isomman merkityksen kuin toiset. Näitä kertomuksia tai niiden osia jaetaan vertaisryhmissä.

Hyväri (2005, 224–225) näkee, että kokemusten työstäminen kuuluu olennaisena osana ihmisen elämäkulkun. Erityisen merkityksellistä kokemusten työstäminen ja jakaminen on silloin, jos elämässä tapahtuu jotain dramaattista (Bardy & Känkänen 2005, 42). Vertaisryhmässä yksityisten elämäkokemusten käsitteleminen synnyttää kokemustodellisuutta, joka voi koskea sekä mennyttä, nykyistä että tulevaa. Kokemusten jakaminen vertaisryhmässä tarkoittaa sitä, että yksilö luovuttaa jonkun henkilökohtaisesti kokemansa asian toisten ryhmäläisten käyttöön. Tämä edellyttää, että myös kokemusten vastaanottajat ovat aktiivisia ja empaattisia eläytyen kertojan tilanteisiin ja tunteisiin niin kuin ne olisivat tapahtuneet heille itselleen. (Hyväri 2005, 224–225.) Kalliopuska (1995, 12–16) puhuu empaattisesta kuuntelusta osana empatiaa. Empaattiselle vuorovaikutukselle on oleellista halu ja herkkyyys kuunnella toista ihmistä kokonaisvaltaisesti. Empaattisesti toista kuuntelemalla on mahdollista päästä samalle aaltopituudelle puhujan kanssa.

Kuuntelemisen merkitys tuli haastatteluissa selkeästi esiin. Kuunteleminen on tärkeä osa vuorovaikutusta. Aktiivinen kuuntelija, jollainen avioliittoleirin ryhmässä ainakin ryhmänjohtajan tulisi olla, voi kuuntelemalla ja positiivisella suhtautumisella auttaa puhujaa selventämään omia ajatuksiaan ja tunteitaan, ymmärtämään itseään paremmin sekä ilmaisemaan itseään rentoutuneesti ja selvästi, sillä kuuntelija asettuu ikään kuin peiliksi puhujalle. (Vartiainen-Ora 2002, 33.) Paavon mielestä ryhmässä on tärkeää tulla kuulluksi.

On joku, joka kuuntelee, on joku paikka, missä sä voit puhua. Ja se on jo hirveen, tosi iso askel eteenpäin, yleensä se jo auttaa, kun saa sanoa tämmösen asian. (Paavo)

Myös Onnismaa (2007, 41–42) tuo esiin kuuntelemisen tärkeyden ohjaustilanteessa, sillä kuunteleminen ja sen varmistaminen, että ryhmän jäsen kokee tullessa kuulluksi, on huomion suuntaamista häneen. Ryhmänjohtajan tulisi kuunnella myös jäsenen epävarmuutta, epäröintiä ja hiljaisuutta, sillä puheessa saattaa olla vihjeitä siitä, millaista tukea hän kaipaa.

Haastateltavien parien elämässä oli ollut tilanteita, joissa ei ollut tullut puolison taholta kuulluksi ja ymmärretyksi. Toisaalta arjessa ei aina ollut edes osannut puhua suhteen kannalta tärkeistä asioista tai puhuminen oli johtanut riitelemiseen. Aikaakaan ei puhumiseen ollut aina löytynyt tai sitten illalla, kun sitä olisi ollut, niin olikin jo niin väsynyt, ettei jaksanut aloittaa puhumista. Harrin mukaan ryhmässä sen sijaan johdateltiin määrätietoisesti aviosuhteen kannalta tärkeitten asioiden äärelle. Lisäksi hänen mukaansa muiden ryhmäläisten avoimuus rohkaisi myös häntä itseään olemaan avoin. Siellä oli tilaa puhua. Sitoutuminen ryhmään ja sen toimintaan sai aikaan myös pareissa sitoutumista ja keskittymistä aiheeseen, jolloin ei haluttukaan jättää asian käsittelyä kesken vaan se pyrittiin ryhmässä käsittelemään niin valmiiksi kuin vain osattiin. Vastaavat asiat eivät parin omassa arjessa olisi todennäköisesti tulleet lainkaan esille.

Siin on varmaan just se, että niissä niinku viedään määrätietosesti tiettyjen tärkeitten asioiden äärelle sillä tavalla, mitä ei välttämättä omassa arjessa tuu mentyä. Ja sitte ku, ja siinä tulee tietysti se muitten parien tuki, että siinä niinkun jotenkin sitoutuu siihen ryhmään ja sitoutuu siihen aiheeseen, niin puhuu sitten sen niin auki kun pystyy. (Harri)

Mä koen et se vertaistuki tulee siitä että vaikka aviopareilla on erilaisia asioita ja ristiriitoja niin se että puhutaan et kaikki parit puhuu niistä asioistaan keskenään rohkeasti ja avoimesti, niin se tukee sitte taas meitä puhumaan omista asioista. (Harri)

Toisen kertomusta kuunnellessa voi ymmärtää paremmin omaa tilannetta, sillä sen tarkastelemiseen voi avautua ihan uusia näkökulmia (Estola ym. 2007, 22–23). Emma kertoo, että hän oli kokenut vertaisryhmässä ymmärrystä ja lohtua muiden ryhmäläisten ja ryhmänjohtajien taholta. Lisäksi hän oli kokenut, että ryhmässä myös oma puoliso oli ymmärtänyt häntä paremmin kuin kotona ja että hän itse oli ryhmässä oppinut ymmärtämään puolisoaan paremmin.

Joku ymmärtää, mistä sää puhut, ja on empaattinen ja lohduttaa. Ja musta tuntuu, että säkin (Eero) siellä ryhmässä oot ymmärtäny (mua) hyvin. Toisaalta taas sitten itte

niinku ehkä ymmärtää sitte Eeroa sen takia koska ne muut, muut sanoo ne asiat sitten suoraan niinku, että jos mä niinku kohtelen Eeroa jossain asiassa niinku väärin, niin sit se ryhmä niinku sanookin sen. Ne huomaa sen ne muut, että mikä se asetelma on, että mikä niinku, mikä toisen on se ongelma, ja mikä toisen, sen näkee niinku ulkopuolisena paremmin. (Emma)

Emma tuo lisäksi esiin, että ryhmänjohtaja oli puuttunut Emman väärään käyttäytymismalliin Eeroa kohtaan. Emma ei kuitenkaan pitänyt tätä huonona asiana, vaikka ryhmänjohtaja oli asian varsin suoraan esittänyt. Päinvastoin, Emma pystyi ottamaan tiedon vastaan, koska se oli myös hänestä totta.

Tutkimuksen perusteella näyttää siltä, että ryhmässä puhumisen ja kuuntelemisen merkitystä ei voi väheksyä. Parit kertoivat, että omassa arjessa puhuminen ei ollut aina onnistunut, sillä aikaa ei ollut tai sitten puhuminen oli johtanut riitelyyn. Ryhmässä monet parit olivat saaneet puhua suhteensa kannalta merkityksellisistä asioista, joista ei omassa arjessa olisi osattu puhua. Ryhmässä oli koettu, että puhuminen auttoi selkiyttämään omia ajatuksia. Puhumisen lisäksi oli tärkeää kokea, että on joku, joka kuuntelee ja ymmärtää oman tilanteen ja asian.

9 Ryhmänjohtajan rooli vertaisryhmässä

Ensimmäinen kuvauskategoria tässä tutkimuksessa on nimetty ryhmänjohtajan rooliksi vertaisryhmässä. Jo haastatteluja tehdessäni minulle selvisi, että ryhmänjohtajan rooli on tärkeä teema tässä tutkimuksessa. Vaikka vertaisryhmä rakentuu vastavuoroisuuden periaatteelle, haastateltavat olivat kuitenkin sitä mieltä, että ryhmässä täytyy olla johtaja, sillä ilman johtajaa ryhmän toiminta ei onnistuisi eikä olisi tavoitteellista.

Se ois ihan sekasortonen eikä sillä ois mitään suuntaa eikä kukaan tietäs, mihin niinkun pyritään millään. (Emma)

...kuitenkin joku varmaan ottaa siinä jonkinlaisen johtajuuden että, että on parempi, että se on etukäteen jo määritelty. (Liisa)

Ryhmän kokoonpanosta haastateltavat olivat sitä mieltä, että ryhmäläisten tulisi olla suurin piirtein samanlaisessa elämäntilanteessa ja ikäryhmässä. Ryhmänjohtajat saattoivat olla selkeästi muita ryhmäläisiä vanhempia eikä tätä pidetty ongelmana. Päinvastoin, monet olivat sitä mieltä, että ryhmänjohtajien tulisikin olla jonkin verran ryhmäläisiään kokeneempia ja vanhempia. Kokemuksen nähtiin kerääntyvä sekä avioliittovuosien että koulutuksiin osallistumisten myötä. Monessa haastattelussa tuli selkeästi esiin, ettei ryhmänjohtajien tulisi ainakaan olla kovin paljon ryhmäläisiään nuorempia. Tällaisen ryhmän toimivuutta epäiltiin lähes kaikissa haastatteluissa. Hyvänä pidettiin myös sellaista kokoonpanoa, jossa ryhmänjohtajat olivat olleet ryhmäläisiä vanhempia, mutta ryhmäläiset olivat keskenään olleet suurin piirtein samanikäisiä ja samankaltaisessa elämäntilanteessa.

Ryhmänjohtajilta haastateltavat odottivat erilaisia taitoja. Tosin odotukset ryhmänjohtajia kohtaan voivat myös muuttua leirien myötä. Emma esimerkiksi kertoi, että erityisesti ensimmäisellä leirillä odotukset ryhmänjohtajia kohtaan olivat suuremmat kuin myöhemmillä leireillä ja jatkoseminaareissa. Ensimmäisellä kerralla hän odotti ryhmänjohtajien omaavan kokemusta, auktoriteettia sekä ryhmäläisiä laajempaa näkemystä esille tulevista asioista.

Muilta ryhmäläisiltä haastateltavat eivät odottaneet mitään erityistaitoja tai —osaamista ryhmään tullessa, sillä parien nähtiin tulevan ryhmiin kovin erilaisista elämäntilanteista. Lisäksi Niko toi

esiin, että avioliittoleirillä on ryhmiin muotoutunut oma toimintatapansa, jota ryhmäläinen ei voi ainakaan ensimmäisellä kerralla tietää tai osata. Haastateltavat olivat kuitenkin sitä mieltä, että ryhmänjohtajan työtä helpottaa, mikäli ryhmäläisetkin omaavat joitakin ryhmässä käyttäytymisen taitoja. Tällaisina taitoina mainittiin esimerkiksi kuuntelemisen taito, huumorintaju sekä se, että osaa pitää oman roolinsa kasassa eikä varasta muiden ryhmässä olijoiden osuutta.

Taitojen asemesta haastateltavat odottivat ryhmäläiseltä ennen kaikkea positiivista asennetta leiriä ja ryhmää kohtaan, sillä muiden ryhmässä tarvittavien taitojen nähtiin kyllä kehittyvän leirillä viikon mittaan. Ryhmäläisen asenne voi olla leirin alussa hyvinkin epäilevä, kuten Hanna kertoo:

Kyllähän siinä viime vuonnakin yks ihminen sano, että hän Pieksämäen asemalla sano, että lähetään takasi. Mutta sitten kun meidän ensimmäinen ryhmä oli ollu niin hän oli rauhottunu ja rentoutunu, että tää tuntuuki hyvältä. Enemmän mä näkisin, et se riippuu ryhmänjohtajista se, millanen lähtölaukaus se eka kerta on, ku se, että mitä taitoja sit ryhmäläiselle pitäs olla. (Hanna)

Ryhmänjohtajan roolina oli haastateltavien mukaan toisaalta olla mahdollisimman vertainen, mutta toisaalta ryhmänjohtajan odotettiin selkeästi johtavan ryhmää. Tämä tulee esiin myös Estolan ym. (2007, 47–48) näkemyksissä, joiden mukaan ryhmän ohjaajan ei tarvitse olla ohjauksen ammattilainen, mutta hänellä on oltava tietoa ja kokemusta sekä ryhmässä käsiteltävästä teemasta että ryhmien ohjaamisesta. Vertaisuus puolestaan ilmene heidän mukaansa siinä, että myös ohjaaja voi jakaa ryhmässä omia kokemuksiaan. (Mt. 47–48.) Seuraavassa Jaakko pohtii ryhmänjohtajan roolia:

Kyllä me tavallaan ollaan niinku samalla viivalla ryhmäläisten kanssa, ryhmäläisten kans niinkun vertaisia, mut siinä on kuiteskin sitten, täytyyhän siinä muistaa kuiteskin muistaa ryhmänjohtaja, ettei siinä voi ihan antautua ryhmäläiseks, koska kyllä sitä jonkun täytyy sitä tilannetta seurata. (Jaakko)

Karjalaisen ym. (2006, 96–103) mukaan täydellinen tasavertaisuus mentorin ja mentoroitavan välillä ei voi edes olla mahdollista. He jakavat vertaisuuden kolmeen tasoon, jotka ovat eksistentiaalinen, episteeminen ja juridis-eettinen. Kaikki tasot ovat yhtä aikaa läsnä mentorin ja mentoroitavan välisessä suhteessa eivätkä tasot myöskään sulje toisiaan pois.

Eksistentiaalisella vertaisuuden tasolla kaikki ihmiset ovat tasavertaisia ja myös mentorointisuhteessa tasavertaisuus voidaan ottaa lähtökohdaksi, sillä toimiva mentorointisuhde ei

ole mahdollinen, jos toisen osapuolen ihmisarvo kyseenalaistetaan. Tällä tasolla suhde on siis symmetrinen.

Episteemisellä tasolla ihmiset eivät ole tasavertaisia, sillä heidän tietonsa, taitonsa ja kokemuksensa voivat olla määrältään ja sisällöltään erilaisia. Myös mentorointisuhde voi olla tällä tasolla epäsymmetrinen, kuitenkin niin, että onnistuneessa mentorointisuhteessa molemmat osapuolet oppivat toisiltaan.

Juridis-eettisellä tasolla on kyse oikeuksista ja velvollisuuksista ja tällä tasolla suhde on sekä symmetristä että epäsymmetristä, sillä joissakin tilanteissa mentorilla on sekä lakeihin ja säädöksiin perustuvaa että moraalista vastuuta enemmän kuin mentoroitavalla. Mentorin tulisi suhteessa ymmärtää tämä tasavertaisuuden ja epätasavertaisuuden yhtäaikainen läsnäolo ja mentorille voi olla helpottavaa tietoa siitä, että vaikka yksilöt ovat ihmisinä tasavertaisia niin asiantuntijuuden suhteen eroa saa olla.

Näistä teemoista muodostui tämän kuvauskategorian kaksi tasoa, jotka olen nimennyt *vertaisuudeksi* ja *taito johtaa* —tasoksi. Jälkimmäinen taso koostuu haastateltavien käsityksistä erilaisten vertaisryhmien johtamisessa tarvittavista tärkeistä taidoista.

9.1 Vertaisuus

Koska leirillä aiheet opetettiin luennoilla, niin monet haastateltavat näkivät, ettei ryhmätilanne ole eikä saa olla enää uusi opetustuokio, vaan että siellä kaikki ovat koolla vertaisina ja samalla viivalla olevina. Vaikka ryhmänjohtajien odotettiin toisaalta omaavan jonkin verran kokemusta avioliitosta ja avioliittotyöstä sekä ryhmien vetämisestä, niin kuitenkin oli koettu hyväksi, että myös ryhmänjohtajat ovat keskeneräisiä. Vertaisohjaajan tekee vertaiseksi nimenomaan se, että hänellä (tai heillä) on omakohtaista kokemusta samoista asioista kuin ryhmäläisilläkin (Heiskanen & Hiisijärvi). Ryhmänjohtajien onkin hyvä omaksua ajattelutapa, että

Se tietohan ei lepää ryhmänjohtajien päässä eikä ymmärryksessä, vaan koko ryhmällä on tietoa ja niinku, et se tulee siellä esille ja sen sallii tuoda esille. (Jaana)

Ryhmänjohtajien odotettiin olevan avoimia ja rehellisesti näyttävän oma keskeneräisyytensä. Ryhmänjohtajan omien kokemusten kertominen avaa näkökulmaa käsiteltävään asiaan (Ruponen ym. 2000, 171). Ryhmäläisten mielestä oli rohkaisevaa ymmärtää ja nähdä, että myös

ryhmänjohtajilla oli kokemuksesta huolimatta edelleen asioita, joiden eteen heidän oli tehtävä työtä. Koska myös ryhmänjohtajat ovat keskeneräisiä, niin he eivät voi ryhmässä nousta muiden yläpuolelle opettajiksi vaan keskeneräisyys pitää heidät vertaisina.

Meillä oli ainakin hyvä siinä mielessä, että johtajat oli semmosia, joilla oli kyllä aika lailla niinku omassa avioliitossa tekemistä kanssa, että ne ei niinku noussu sillain meidän yläpuolelle tai muiden yläpuolelle, vaan ne oli niinku osa meitä, et ne ei ollu semmosia niinku, ne ei ollu opettajia siinä kuitenkaan sillain että, tehkää niinkun me olemme tehneet tai jotain muuta, vaan ne kipuili niitten samojen niinkun juttujen kanssa. (Lasse)

Auttaminen ryhmässä perustuu vertaisuuteen ja siihen, että ryhmänjohtajien avoin omien asioidensa kertominen ja läpikäyminen herättää halun ja rohkeuden toimia avioliittonsa hyväksi myös ryhmäläisissä. Ryhmäläiset myös näkevät, että ryhmänjohtajatkin ovat tavallisia ihmisiä sekä sen, ettei avioliitto tule milloinkaan täysin valmiiksi, vaan se vaatii jatkuvaa huoltoa ja työtä. Mykkänen-Hännisen (2007, 27) mukaan vertaisryhmässä elämäkokemuksen tuoma asiantuntijuus tuo auttamiseen erityisen elementtinsä, sillä ohjaajan omakohtainen selviytymistarina lisää ryhmäläisten uskoa omaan selviytymiseen. Kokemuksensa kautta ohjaaja on myös ryhmässä tasavertainen jäsen.

Mä ajattelisin, et just tää niinkon oma esimerkki et ryhmäläiset näkee ja kuulee, et tota, noi on ihan tavallisia ihmisiä eikä mitään et kaikki on jo ihan hienosti, on olemassa sitä rikkiäisyyttä, jonka kanssa voi selvitä ja erilaisia keinoja siihen. (Päivi)

Niin, ja tietysti niinku kertoo omista asioistaan, koska, ettei pysy sillain tunteittomana, et tavallaan niinku tulee vertaiseksi. (Jaana)

Avoimuus ei kuitenkaan toimi joka tilanteessa eikä mitä tahansa ryhmänjohtajat voi ryhmätilanteessa nostaa esiin, sillä kahdella parilla, Hannalla ja Harrilla sekä Jaanalla ja Jaakolla, oli huonoja kokemuksia riitaisista ja kriisissä olevista ryhmänjohtajista. Vertaisryhmä ei olekaan olemassa ensisijaisesti ryhmänjohtajien hoitamista varten.

Joka tapauksessa ryhmässä myös ohjaaja liikuttuu kuullessaan ryhmäläistensä tarinoita ja ohjaajan empaattiset tunteet ovat yksi kohtaamisen edellytys. Ohjaajan oman kriisin keskeneräisyys saattaa kuitenkin herättää hänessä niin voimakkaita tunteita, että ne vaikeuttavat ryhmän ohjaamista. Ryhmän ohjaajan tulisi olla selvinnyt siitä ongelmasta tai kriisistä, joka häntä ryhmäläisiin yhdistää, että hän kykenee erottamaan oman elämäntarinansa ja tunteensa ryhmäläisten tilanteesta ja tunteista. Ohjaajan on pidettävä huoli siitä, etteivät hänen tunteensa hallitse ryhmää, vaan hänen on

pystyttävä keskittymään ryhmän toimintaan. Ohjaajan omille tunteille ja niiden purkamiselle on löydettävä toinen paikka. (Estola ym. 2007, 108; Mykkänen-Hänninen 2007, 26–27.) Ryhmänjohtajan omien kokemusten esiin tuomisen tarkoituksena on, että ryhmäläiset voisivat oppia johtajan mallista, tavasta toimia ja olla vuorovaikutuksessa. Ryhmänjohtaja ei saa nousta ryhmätilanteissa liiaksi esiin eikä käyttää ryhmätilanteita henkilökohtaisiin tarpeisiinsa. (Ruponen ym. 2000, 171.)

Myös nämä parit olivat kokemustensa jälkeen sitä mieltä, että ryhmänjohtajaparin ei tulisi ainakaan ryhmän aikana riidellä tai mököttää, vaan parin tulisi olla keskenään tasapainossa. Lisäksi parit olivat sitä mieltä, että liian isossa kriisissä ei pitäisi ryhmänjohtajiksi lähteä ollenkaan. Leirillä iltaisin kokoontuvat ryhmänjohtajien iltaryhmät ovat sellaisia paikkoja, joissa ryhmänjohtajat voivat purkaa omaa tilannettaan ja käydä läpi omia asioitaan. Ryhmänjohtajina toimineet haastateltavat näkivätkin nämä ryhmät tärkeinä, etenkin, jos aika ei ryhmässä riitä ryhmänjohtajien omien asioiden käsittelemiseen.

Niin, että vaikka tavallaan ryhmänjohtajan on myös osa ryhmää ja siinä samalla lailla niinkun kasvavat ja mukana siinä toiminnassa, niin mun mielestä pitäis silloin ite kyllä tiedostaa, jon on puolison kans todella vaikee tilanne, niin ei lähtisi sitte johtajaks siinä kohtaa. (Hanna)

Ryhmänjohtajaparilla on niinku sillä tavalla se homma hanskassa, että eivät itse ole kriisissä, et ne kykenee niinkun sitä ryhmää hoitamaan. (Jaana)

Ryhmänjohtajien riitelemisen tai kriisitilanteen nähtiin vaikuttavan ryhmän ilmapiiriin luoden turvattomuutta. Ryhmänjohtajien vaikea tilanne haittasi haastateltavien mukaan selvästi ryhmän johtamista, sillä ryhmänjohtajat eivät pystyneet keskittymään ryhmäläisten asioihin, vaan ainoastaan heidän omiin asioihinsa. Jaanan ja Jaakon ryhmänjohtajien kriisitilanne oli aiheuttanut sen, etteivät ryhmäläiset voineet olla reilusti ryhmäläisiä, vaan heille tuli tunne siitä, että heidän olisi pitänyt ottaa ryhmän vetovastuu itselleen. Lisäksi Jaanan ja Jaakon ryhmässä toinen puolisoista oli odottanut, että ryhmäläiset olisivat auttaneet ja tukeneet häntä, mutta ryhmäläiset eivät olleet sitä osanneet tehdä. Siitä oli kuitenkin Jaanalle jäänyt syyllinen olo vielä jälkeenpäin.

Ryhmäläiset joutuu olemaan vähän niinku varpaillaan, että koska nuo räjähtää toisilleen ja ottamaan vastuuta siitä. (Harri)

...ryhmänjohtajapari, niinku omast tilanteestaan niinku oli, niillä oli pallo hukassa ja siinä niinku koki sitte ryhmäläisenä, että mun täytyy nyt ottaa vastuu tästä tilanteesta ja sitte toisaalta toista kertaa avioliittoleirillä olevana niin ei oikein niinku osannu

hypätä siihen kuiteski niinku kokeneitten ryhmänjohtajien tilalle tavallaan ja ottaa sitä tilannetta haltuun. Se oli must niinku kurja kokemus sillain, että siinä ei oikein tienny, et mitä mä täs nyt teen ja vaivautuneena pyöritteli jalkojansa. (Jaana)

Haastateltavat näkivät vertaisuuden ilmenevän juuri siinä, että ryhmänjohtajat ovat maallikoita eivätkä ammatti-ihmisiä. Ammasteista ei ryhmässä edes puhuta, vaan koolla ollaan nimenomaan avioliiton ja suhteen paranemisen vuoksi. Tässä suhteessa kaikki ovat samalla viivalla riippumatta koulutus- tai ammattitaustasta. Ammattien paljastuminen saattaisi ennemminkin aiheuttaa turhia leimoja ja odotuksia.

Haastateltavien mielestä ryhmänjohtajat saavat kuitenkin käyttää hyödykseen myös ammattitaitojaan, mikäli heillä niitä on. Vaaraksi nähtiin, että ammatillisena huomio saattaa siirtyä kokonaan muiden avioliittojen hoitamiseen eikä ryhmänjohtajapari muistakaan, että on tilanteessa kuitenkin pääasiassa oman puolisonsa kanssa hoitamassa omaa liittoaan. Ammatillisuus ei saa haastateltavien mukaan tulla liiaksi läpi eli liian ammatillisesti ei saa toimia, vaan ammattitaidot täytyy

...käyttää ikään kuin salassa hyväkseen tai koko ryhmän hyväksi. (Harri)

Oikein käytettyinä ammattitaidot tai muut opiskellut taidot voivat olla suureksi eduksi. Myös Hyväri (2005, 217–219) pohtii artikkelissaan vertaistoiminnan ja ammatillisen toiminnan suhteita sekä maallikko- ja ammattitoimijoiden välistä vuorovaikutusta. Hän nostaa esille kysymyksen siitä, voiko sama henkilö olla yhtä aikaa sekä ammatillainen että maallikko, ja onko näitä rooleja mahdollista yhdistää.

Mönkkönen (2005, 286–287) puolestaan näkee, että tällä hetkellä ammatillaiset ovat maallikoituneet ja maallikot ammatillistuneet. Tämä tarkoittaa hänen mukaansa sitä, ettei ammatillaisen enää nykyisin tarvitse asiakastilanteissa olla vain objektiivisen ammatillinen vaan hänellä on lupa olla oma subjektiivinen itsensä esimerkiksi tunteensa huomioiden. Toisaalta myös vapaaehtoistyöhön on alkanut tulla yhä enemmän ammatillisen auttamistyön piirteitä, kun vapaaehtoistyöntekijöitä koulutetaan ammattiauttamisen käsitteillä. Lisäksi yleisen koulutustason nousu on aiheuttanut sen, että maallikotkin osaavat puhua sellaisista asioista, joista aiemmin vain asiantuntijat pystyivät keskustelemaan.

Ryhmätilanteessa kyseessä on ihmisten kohtaaminen, ja sitä on tehtävä sydämellä. Siinä on oltava ihmisenä, ei ammattilaisena paikalla. Tärkeää on, ettei ryhmänjohtaja näe ryhmäläistensä asioita ammatillisina haasteina vaan kykenee yhdistämään mahdollisiin ammattitaitoihinsa lämpöä ja empatiaa ryhmäläisiään kohtaan. Neuvomisen ja ohjaamisen tulee jäädä kuuntelemista vähemmälle. Haastateltavat näkivät, että erityisesti ammatissa opitut sosiaaliset taidot ja ihmissuhdetaidot ryhmänjohtajat voivat ottaa käyttöönsä. Lisäksi tuli esiin, että vaikeissa tilanteissa ammattitaidoista voisi olla apua, sillä ryhmissä saattaa tulla eteen kaikenlaista. Tällainen voisi olla esimerkiksi narsistisen henkilön kohtaaminen.

Sitä mä oon miettinyt joskus tota, sanotaan, et jos on jonkun psykiatrisen tai tällaisen koulutuksen saanu niin jos siellä on ihan niinkun skitsoja tai jotain ihan psyykkisesti sairaita, niin sitä ei niinku maallikko aina huomaa, eli koska sillon on väärä paikka eli pystys niinku jo aikasessa vaiheessa huomaa. Näitähän on aina joskus ollu siellä. Itse ei oo semmoseen joutunut törmäämään mutta. Tai sitten kun näistä on näistä narsisteista nytte puhuttu, että kuinka helppo sitä on huomata, koska on todella taitavia. (Paavo)

Ryhmänjohtajien on tärkeää olla ryhmässä läsnä vertaisina, mikä tarkoittaa ennen kaikkea sitä, että myös he jakavat omia kokemuksiaan ja ovat leirillä tekemässä työtä oman avioliittonsa eteen. Ryhmänjohtajien voimakkaat tunteet eivät saisi vaikeuttaa ryhmän johtamista eivätkä luoda turvatonta ilmapiiriä. Ryhmänjohtajien omien vaikeiden asioiden käsittelylle on avioliittoleirilläkin omat iltaryhmät.

9.2 Taito johtaa

Haastatteluissa toimivan ryhmän nähtiin olevan kiinni erityisesti ryhmänjohtajien taidoista ja asenteista ryhmäläisiä kohtaan. Ryhmänjohtajan on luotava ryhmään turvallinen ilmapiiri, sillä ilman sitä ei haastateltavien mukaan omien asioiden puhuminen ole mahdollista. Ryhmänjohtajan on kohdeltava kaikkia ryhmäläisiä tasapuolisesti, mihin liittyy myös vuorojen jakaminen keskusteluissa niin, ettei esimerkiksi joku ryhmän jäsenistä ole koko ajan äänessä. Lisäksi ryhmänjohtajalta vaaditaan taitoa pitää yllä ja ohjata ryhmässä käytävää keskustelua. Näistä teemoista muodostuivat taito johtaa —tason kategoriat.

9.2.1 Turvallisuuden ja avoimuuden luominen

Toimiva vertaisryhmä on avoin ja turvallinen. Vasta tällaisessa ryhmässä uskalletaan olemaan rehellisiä ja tuomaan elämän kipua esiin. Turvallisessa ilmapiirissä jokainen jäsen saa olla

keskeneräinen ja haavoittuva eikä siinä tarvitse näytellä mitään roolia. Siinä on myös tilaa erilaisille tunteille. Vertaisryhmän ilmapiirin muotoutuminen on kaikkien ryhmäläisten vastuulla, mutta silti se on pitkälti myös ryhmänjohtajasta kiinni. Ryhmänjohtaja pystyy vaikuttamaan turvallisen ja sallivan ilmapiirin muodostumiseen sekä ryhmäytymisen onnistumiseen. (Heiskanen & Hiisijärvi.) Tämä tuli esiin myös tässä tutkimuksessa, sillä haastateltavat olivat yksimielisiä siitä, että ryhmänjohtajapari on avainasemassa ryhmän ilmapiirin luomisessa.

Kyllä se ryhmänjohtaja, joka tapauksessa voi vaikuttaa siihen vahvasti, siis puoleen jos toiseen. Voi sulkea sen avoimuuden tai voi sitten kannustaa siihen luottamukseen. (Paavo)

Ryhmän ensimmäiset kokoontumiset ovat ilmapiirin kannalta merkittäviä. Leirillä kokoontuvissa vertaisryhmissä ryhmäläiset eivät tunne toisiaan entuudestaan, joten ryhmäytyminen vie väistämättä jonkin aikaa ja sille on aikaa annettavakin. Ryhmäytymisen tavoitteena on, että ryhmäläiset alkavat saada yhteyden toisiinsa, kokevat yhteenkuuluvuutta ja ryhmästä voi tulla toimiva ja turvallinen kokonaisuus. Tällainen ryhmä myös onnistuu asettamissaan tavoitteissa. (Estola ym. 2007, 90–91.) Eero oli tietoinen tästä prosessista, jonka yhtenä tavoitteena hänen mukaansa on alkujännityksen poistaminen ja jonka hän näki nelivaiheisena:

Se on semmonen forming, storming, norming, performing –juttu. (Eero)

Miten ryhmänjohtaja voi sitten luoda turvallisen ja avoimen ilmapiirin ryhmään? Paavon mukaan ensimmäisessä kokoontumisessa ryhmänjohtajan on tärkeää kertoa ryhmäläisille, että ryhmässä käsiteltävät asiat ovat ryhmän sisäisiä eikä niistä saa muualla puhua. Luottamuksellisuuden on oltava ehdotonta ja siihen on kaikkien ryhmäläisten myös sitouduttava. Ilman tätä avoimuutta ei voi syntyä. Lisäksi on sovittava muistakin ryhmän pelisäännöistä, sillä toimiva ryhmä tarvitsee myös sääntöjä ja yhteisesti sovitut säännöt tekevät avoimuuden ja turvallisuuden mahdolliseksi. Luottamuksellisuuden lisäksi ryhmässä tarvittavia sääntöjä ovat esimerkiksi sitoutuminen ryhmän toimintaan, vapaaehtoisuus sekä se, että ryhmässä ei tarvitse suorittaa, vaan siellä on lupa puhua tai olla hiljaa. Lisäksi ryhmässä tulee sopia työskentelytavoista sekä aikatauluista. Ryhmän turvallisuuteen vaikuttaa suuresti myös se, miten sitoutuneita ryhmäläiset ryhmään ovat. (Estola ym. 2007, 39–40, 43, 94.) Ryhmässä on tärkeää toinen toisensa kunnioittaminen, mikä voisi näyttäytyä vaikkapa seuraavasti:

No, semmosta, että antaa toisten olla omia itsejään myös tavallaan siinä. Ei, ei ainakaan niinkun ketään kohti lähtee hyökkäämään sitten. Kaikki saa itsensä ilmaista vapaasti. (Eero)

Ensimmäinen kokoontuminen on haastava ja silloin ryhmänjohtajan on syytä kiinnittää huomiota myös katsekontaktiin ja siihenkin, millainen ryhmätila on ja miten esimerkiksi tuolit on aseteltu. Katsekontakti viestittää Paavon mukaan hyväksyntää ja sitä, että ryhmänjohtaja on ”huomannut ihmisen”. Jaanalla ja Jaakolla on omassa ryhmässään ollut tapana tarjoilla karkkeja, sillä pienet tarjoamiset toimivat heidän mielestään ryhmätilanteen avaajina. Jaana kertoo, että turvallisuus on syntynyt, kun karkkeja uskalletaan ottaa kourallinen.

...me oikeastaan huomataan, että ryhmä lähtee toimimaan ja tuttavuus lisääntyy, kun tullaan ja otetaan, ensin otetaan yks tai kaks karkkia ja sit tullaan loppuviikosta nyrkin kanssa. (Jaana)

Ryhmänjohtaja luo avoimuutta ryhmään myös olemalla oma itsensä. Lämmin ja aito ryhmänjohtaja viestittää ryhmäläiselle hyväksyntää. Hyväksynnän osoittamisessa ryhmänjohtajan tulee Liisan mukaan kiinnittää huomiota myös sanoihin, eleisiin ja ilmeisiin. Haastateltavat näkivät, että ryhmänjohtajan aitous näkyy siinä, että ryhmänjohtaja uskaltaa itse olla ryhmässä avoin ja näin rohkaisee myös ryhmäläisiään avoimuuteen. Varsinkin tilanteissa, joissa tuntuu, että ryhmän toiminta ei lähde menemään eteenpäin, ryhmänjohtajan kannattaa tuoda esiin esimerkkejä omasta elämästä. Avoimuus synnyttää avoimuutta.

Tietyllä lailla tietysti rohkeutta myös laittaa itensä likoon, et kyllähän se ryhmä on niin avoin kuin itse on avoin, että jos ei omasta elämästä mitään puhu eikä jaa, niin ei ne muutkaan lähde siihen sitten mukaan. (Hanna)

Ryhmäläisille ei saa kuitenkaan tulla tunne, että on pakko kertoa omia asioitaan vasten tahtoaan. Ryhmäläiselle on annettava vapaus valita, kuinka paljon hän haluaa asioistansa kertoa. Kyse on siitä, että ryhmänjohtajan on hyväksyttävä erilaisuutta ja annettava tilaa myös sellaiselle ryhmäläiselle, joka ei halua puhua. Jaanan mukaan ryhmänjohtajan tehtävä on pyrkiä luomaan mahdollisimman avoin ilmapiiri ryhmään, mutta jokainen ryhmäläinen on sitten kuitenkin vastuussa itse siitä, kuinka paljon haluaa ryhmään panostaa ja kuinka paljon haluaa siinä asioitaan kertoa. Myös Estola ym. (2007, 93) toteavat, että ryhmäläisiä on tarkoitus kannustaa puhumaan vaikeistakin asioista, mutta jokainen ryhmän jäsen kuitenkin itse päättää, haluaako niistä puhua. Vähäpuheisia ryhmäläisiä oli haastateltavien ryhmissä ollutkin. Kokemukset ryhmänjohtajien

käyttäytymisestä näissä tilanteissa olivat hyviä, sillä ryhmänjohtajat olivat hyväksyneet heidät sellaisina kuin olivat. Tällaisessa tilanteessa ryhmänjohtajana toiminut Paavo oli puolestaan kokenut asian seuraavasti:

Meillä on ollut erittäin hyviä ryhmiä, niin että on, yhden parin vaimo ei koko viikolla puhunut yhtään mitään ja sano lähteissään, et erittäin hyvä leiri eli vaikka me oltiin välillä jo aivan epätoivoisia. (Paavo)

Päivi kertoi myös sellaisesta tilanteesta, jossa ryhmäläinen oli ensimmäisellä kokoontumiskerralla ilmoittanut, ettei aio puhua omista asioistaan mitään ryhmässä. Kuitenkin muutaman päivän päästä on käynyt niin, että

...se ei voi enää pitää suutansa kiinni ko toiset alkaa avoimesti puhumaan. (Päivi)

Näyttää siltä, että turvallisen ilmapiirin luominen on toimivan vertaisryhmän edellytys ja että sen syntymiseen vaikuttaa suuresti, miten ensimmäiset kokoontumiset sujuvat. Ensimmäisillä kerroilla ryhmänjohtajan on syytä katsoa ryhmäläisiään silmiin ja kiinnittää huomiota kokoontumistilan viihtyisyyteen ja siihen, miten tuolit on aseteltu. Turvallisessa ilmapiirissä saa olla oma itsensä ja uskaltaa puhua kipeistäkin asioista. Kuitenkin ryhmäläisellä tulee olla oikeus itse päättää, haluaako hän puhua vai olla hiljaa.

9.2.2 Tasapuolinen kohtelu

Ryhmänjohtajan tärkeä tehtävä on kohdella kaikkia ryhmäläisiä tasapuolisesti, niin että kaikki voivat ryhmässä kokea olevansa hyväksytyjä.

Sillä tavalla tasapuolista, että kaikilla on mahdollisuus niinku kertoa, jos haluaa, mutta totta kai sitten voi yhtäläillä sanoo, että mä en halua sanoo tähän, niin tulee silloinkin hyväksytyksi että, mutta että on tilaisuus niinku kertoo. (Liisa)

Suurimmaksi osaksi haastateltavat näkivät, että tasapuolinen kohtelu liittyi ajankäyttöön kysymyksiin. Ajankäytöstä puhuttiin kaikissa haastatteluissa. Aika pitää jakaa tasapuolisesti kaikkien ryhmäläisten kesken, mutta ryhmänjohtajien omalle puheenvuorolle ei tarvitse jäädä yhtä paljon aikaa. Tässä on kuitenkin muistettava aiemmin jo esiin tullut odotus siitä, että ryhmänjohtajienkin olisi oltava avoimia ja kerrottava jotain myös itsestään, joten jokaisella ryhmäkokoontumisella eivät ryhmänjohtajat voi jättää omaa puheenvuoroansa väliin.

No, ehkä just tässä et kaikille annetaan riittävästi aikaa, et jokainen tietää, et varmasti mä saan sitä aikaa, et mut huomioidaan, mun asiat. (Jaana)

Ryhmänjohtajat ymmärsivät sen, että ajan tasapuolinen jakaminen oli tärkeää, koska muuten ryhmäläiselle voi tulla kokemus, että

...joku on ryöstänyt heidän aikansa. (Jaakko)

Tähän oli kuitenkin käytännössä vaikea päästä, sillä useimmiten asiaa oli enemmän kuin aikaa. Aika siis loppui kesken. Ajan jakaminen tasaisesti ei onnistunutkaan jokaisessa kokoontumisessa, vaan toisinaan kävi niin, että joku pari ei jollakin kerralla ehtinyt puhua ollenkaan. Hanna ja Harri, jotka olivat olleet ryhmänjohtajina vain kerran, olivat kokoontumisissa pitäneet kiinni siitä,

...että kaikki puhuis joka ryhmässä jotakin edes, että kysymyksillä sitten niiltä, jotka ei oma-alotteisesti puhunu. (Harri)

Kahdella muulla ryhmänjohtajina toimineella parilla puolestaan oli käytäntönä, että kaikki ryhmäläiset saavat tasapuolisesti aikaa viikon jaksolla eli se pari, joka ei jollakin kerralla ehdi puhumaan ollenkaan, saa aloittaa seuraavalla kerralla. Halutessaan voi palata edellisen kerran aiheeseen. Myös Eeron ja Emman ensimmäisen leirin ryhmässä ryhmänjohtajien käytäntönä oli ajan jakaminen tällä tavalla, mihin he olivat olleet ihan tyytyväisiä.

...et jokaisella on yhtä paljon aikaa ja sit sillain et joka ryhmässä kaikki ei saa välttämättä saman verran puheaikaa, mut sitte seuraavalla kerralla alotetaan niistä, jotka ei sillä kertaa päässeet sit niin vuoroon. (Jaana)

Niin, ja sillainkin tehään et vaikka, jos nytten tällä ryhmäistunnolla jäi tän kerran ryhmätehtävä joltakin parilta hyvin pienelle käsittelylle, niin ne voi jatkaa siitä samasta aiheesta seuraavassa ryhmässä riippumatta sen uuden luennon aiheesta...et koko ajan pyörii sillä tavalla, että kaikki saa niinku vuorotellen, että viikon mittaan aika tasan. (Jaakko)

Myös aloituspuheenvuorojen jakamisen nähtiin liittyvän ajan jakamiseen ja tasapuoliseen kohteluun. Haastateltavien mukaan on tärkeää, ettei sama pari aloita keskustelua joka kerta vaan että aloittajat vaihtuvat. Tämän asian toivat haastatteluissa esiin Niina ja Lasse. Niina näki aloituspuheenvuorojen vaihtamisen tärkeäksi ajankäytöllisen kysymysten ja ajan riittämisen vuoksi, mutta toisaalta hän myös koki, että aloittaminen on ryhmässä haastavin tilanne. Lasse puolestaan

näki tämän tärkeäksi sekä tasapuolisen kohtelun vuoksi, mutta myös siksi, että aloituspuheenvuorolla on vaikutusta koko loppukeskustelun kulkuun.

Sitä justiinsa, että, että siinä ei niinku joku avioliitto tavallaan oo se semmonen, joka aina niinkun otetaan. No, esimerkiksi se, että otetaan, ajatellaan näin, että samat ei aloita aina kun aletaan keskustelemaan, sitä vois aina vaihtaa, että nyt te alotatte, ja tai sanokaa te ensin ja välillä taas toiset ja muut, sillain, että se niinku kiertää vähän se, että kun se vähän tuntu, että se alotuspuheenvuoro voi olla aika semmonen kuitenkin, joka niinku aika pitkälle niinkun, sillä saattaa olla vaikutusta koko sen keskustelun niinkun, että minkälainen se, minkälainen siitä keskustelusta tulee. Että ei aina samat sitten aloita sitä. (Lasse)

Niinan ja Nikon ryhmässä oli ajankäyttö tuottanut ryhmänjohtajille jonkin verran ongelmia, niin että muutamilla kerroilla eivät kaikki parit olleet ehtineet puhua ollenkaan. Niinalle oli siitä kokemuksesta, ettei hänen asiaansa oltu ehditty kuunnella, aiheutunut pettymys. Niinasta asiaan palaaminen seuraavalla kerralla ei tuntunut enää samalta kuin mitä sen jakaminen olisi ollut silloin, kun asia oli noussut pintaan. Niinan ja Nikon ryhmässä ajankäytölliset asiat oli nostettu ryhmässä esiin ja ryhmänjohtajat olivat pyrkineet niitä myös korjaamaan. Toisaalta Niina ja Niko ymmärsivät, että ajan jakaminen on vaikeaa ja niin voi helposti ryhmässä käydä. Lisäksi Niko pohti myös sitä, mikä tässä asiassa on ryhmäläisen omalla vastuulla.

...semmonen tilanne oli just, että aika loppu kesken ja sitten tavallaan piti lähteä lapsia hakemaan ja syömään ja me sitten kumminkin oli sovittu, että se jatkuu sitten tauon jälkeen, mutta eihän se sama tilanne sitten enää oo. (Niina)

Niin, että huolehtii siitä, että okei, että jos toiset haluaa puhua niinku koko ajan, niin jotenkin, että pystyis niitä hyllyttämään. Tietysti se menee siihen ryhmäläiseen kanssa, että antaa muillekin suun vuoron. (Niko)

Toisinaan jollakin parilla voi olla niin iso ja vaikea asia, että sen käsitteleminen veisi liian paljon ryhmän aikaa. Ryhmässä ei voida alkaa terapoimaan yhtä pariskuntaa muiden parien kustannuksella. Jaana ja Jaakko kertoivat, että tällaisissa tilanteissa he ovat joutuneet keskeyttämään asian käsittelyn ryhmässä, mutta he ovat tarjonneet avioparille mahdollisuutta jatkaa asian käsittelyä nelisin heidän kanssaan ryhmäajan ulkopuolella. Jaana ja Jaakko olivat toimineet näin useamman kerran ja kertoivat, että myös ryhmäläiset olivat halunneet sitä.

Ryhmässä vaikean asian esiin tuleminen saattaa herättää ryhmänjohtajassa avuttomuuden tunteen. Jaakko oli sitä mieltä, että ryhmänjohtaja ei saisi kuitenkaan näyttää hätäntyvänsä siinäkään

tilanteessa, että kokee itsensä avuttomaksi. Ryhmäläiselle ei saa tulla tunnetta, että hän jää yksin asioidensa kanssa eikä häntä pysty kukaan auttamaan. Kuitenkin ryhmänjohtajan on myönnettävä rehellisesti, jos omat taidot loppuvat. Tärkeää on ohjata ryhmäläinen eteenpäin, sillä leirilläkin on ihmisiä, joilla ei ole omaa ryhmää johdettavanaan, vaan jotka ovat paikalla nimenomaan niiden pariin vuoksi, joiden asian käsitteleminen vaatii lisää aikaa. Ryhmänjohtajina toimineet haastateltavat kokivat tämän tärkeäksi asiaksi leirillä.

Mun mielestä Pieksämäen vahvuus on se, että siä on niin vahva se taustaorganisaatio eli siellä voi aina niinkun luottaa, että jostain tulee niinku apu. (Paavo)

Kristillisellä avioliittoleirillä myös rukoileminen nähtiin tärkeäksi ryhmänjohtajan tehtäväksi. Kaikissa haastatteluissa tuli esiin, että ryhmässä oli rukoiltu alku- ja loppurukousten lisäksi erityisesti myös silloin, kun jokin vaikea tai kipeä asia oli noussut esiin. Harrin mielestä monet tilanteet jäisivät ilman rukousta keskeneräisesti käsitellyiksi. Rukous vaikeassa tilanteessa on myös yksi ryhmänjohtajan tapa ohjata ryhmäläistä eteenpäin.

Tietysti sitten voi, hengellinen leiri, niin Jumala, rukous, Jumalan apu ja voidaan rukoilla, kun inhimilliset avut loppuu, niin se ei niinkun jää tähän inhimilliselle tasolle, Jumalan mahdollisuudet niin paljon suuremmat. (Jaakko)

Ryhmänjohtajat olivat kokeneet ajan tasapuolisen jakamisen haasteelliseksi silloin, jos ryhmässä oli joku tai joitakin, jotka olisivat puhuneet paljon ja varastaneet näin suuren osan ryhmän ajasta. Tällainen tilanne edellyttää ryhmänjohtajalta erilaisuuden hyväksymistä sekä kykyä ja rohkeutta puuttua tilanteeseen. Tätä myös ryhmäläiset ryhmänjohtajiltaan selkeästi odottivat.

...että tosiaan se äänekkäämpi, et nyt odota vuoroos ja sitten taas se, joka siellä on hiljasempi, niin jotenkin sitä rohkasta ja nostaa esille, et nyt on, nyt sul on aika et. (Päivi)

Ryhmänjohtajat joutuivat tekemään ajankäyttöön liittyviä päätöksiä myös siinä, miten ryhmässä toimitaan. Ryhmänjohtajat olivat saaneet ryhmää varten valmiit tehtäväpaperit, mutta tehtäviä oli koettu olevan usein aika paljon eikä niitä ehditty kaikkia ryhmän aikana tekemään. Ryhmänjohtajien toimintatapana oli ollut, että oli keskitytty niihin tehtäviin ja asioihin, mitkä olivat avioparien kannalta nousseet selkeästi tärkeimmiksi teemoiksi. Haastateltavat näkivät tehtävät nimenomaan apumateriaalina siihen, että keskustelut ohjautuvat tärkeisiin asioihin. Kokemuksen kartuttua voi ryhmänjohtajana toimia vapaammin, kuten esimerkiksi Päivi kertoi heidän toimintatavastaan:

...on lähdetty silleenki, et ihan vapaasti annettu niinkun sen lähtee niinku siitä, mikä on noussu pintaan ryhmäläisillä. (Päivi)

Semmonen master-aikataulu, että ryhmää varten varattu aika voidaan käyttää, mutta sen sisällä sitten ei oo pakko tehdä niitä kaikkia tehtäviä, vaan käyttää sen ajan niinku ryhmän parhaaksi sen aiheen ympärillä, mistä on alustuskin ollu. (Harri)

Tasapuolinen kohtelu näytti tässä tutkimuksessa liittyvän erityisesti ajankäyttöön kysymyksiin. Ryhmässä jokaisella ryhmäläisellä tulee olla halutessaan aikaa puhua. Ajan jakaminen ryhmässä oli haasteellista eikä jokaisella kokoontumiskerralla kaikki ehtinyt puhua ollenkaan. Tyypillistä oli, että tällaisissa tilanteissa seuraavan kokoontumisen sai aloittaa pari, joka ei edellisellä kerralla ollut ehtinyt puhua. Tästä Niinalla oli negatiivinen kokemus, sillä asiaan palaaminen ei hänen mielestään enää tuntunut samalta, sillä kokoontumisten välissä oli ehditty opettaa jo uusi aihe. Ajankäyttöön liittyy myös se, että ryhmässä voi tulla esiin isoja ja vaikeita asioita, mutta ryhmässä ei kuitenkaan ole aikaa terapoida yhtä paria muiden kustannuksella. Tämä oli kaikkien mielestä tärkeä ymmärtää ja siitä oltiin tyytyväisiä, että leirillä on sellaisia ihmisiä, joiden puoleen voidaan tällaisissa tapauksissa kääntyä.

9.2.3 Keskustelun ohjaaminen

Ryhmässä tulee olla jokaiselle tilaa puhua, mutta kuitenkin jokainen ryhmäläinen itse päättää, haluaako hän puhua vai ei. Joskus aika ei tahdo ryhmässä riittää, vaan asiaa on enemmän kuin aikaa. Tällöin keskustelun ohjaaminen ja vuorojen jakaminen nousevat merkityksellisiksi ryhmänjohtajan tehtäviksi.

Tasapuolinen vuorojen jakaminen. Ryhmänjohtajien tulee jakaa puheenvuorot tasaisesti sekä hiljaisempien että puheliaampien kesken. Ryhmänjohtajien odotettiin rohkaisevan ryhmässä hiljaisempia esimerkiksi kysymysten avulla. Ryhmän puheliaita pitäisi ryhmänjohtajien puolestaan osata hienotunteisesti pyytää lopettamaan ja antamaan puheenvuoro muille ryhmäläisille.

Keskustelun palauttaminen aiheeseen. Ryhmässä käy usein niin, että keskustelut lähtevät rönsyilemään aiheen viereen, ja silloin ryhmänjohtajien tulisi puuttua siihen ja palauttaa keskustelu aiheeseen. Väärille urille voi aviopari ajautua myös jotakin tehtävää tai harjoitusta tehtäessä. Ryhmänjohtajan tulee siis huomata, mennäänkö ryhmässä oikeaan suuntaan. Harrin ja Niinan mielestä ryhmänjohtajien tulee lisäksi osata ohjata aviopuolisoiden välinen keskustelu tärkeisiin

asioihin ja puhumaan ryhmän sijasta toisilleen. Tämä on tärkeä ryhmänjohtajan taito, sillä asioista puhumisen tason ei ole hyvä ryhmässä jäädä pintapuoliseksi, sillä sellaisesta ryhmästä ei Niinan mukaan saa ryhmäläisenäkään paljon irti.

...saa niinku pariskunnat sitten puhumaan toisilleen, ettei ne puhu pelkästään ryhmälle ja ryhmänjohtajille, vaan puhuvat toisilleen ja tunteistaan, jos mahdollista ja mahdollisimman paljon. (Harri)

...ohjata niitä ryhmäläisiä sitten oikeeseen suuntaan, just saada niitä puhuun tärkeistä tai siis sille pariskunnalle tärkeistä asioista sitten. (Niina)

Niina ja Niko olivat sitä mieltä, ettei ryhmäläinen itse välttämättä osaa kertoa asiasta oikeilla sanoilla tai ei saa asiasta itse kiinni. Niinan kokemus oli, että harvoin ryhmäläinen itse osaa tuoda esiin asian ytimen, vaan tähän ryhmäläiset tarvitsevat ryhmänjohtajia. Niinalla ja Nikolla oli kokemuksia ryhmänjohtajien epäonnistuneesta keskustelun ohjaamisesta jatkoseminaarin ryhmässä.

...että ei oo ollut semmosta napakkaa, että asioista puhutaan näin ja ne pystyy niinku ne ohjaajat, ne, ketkä vetää sitä ryhmää, niin sitten niinku auttamaan semmosia apulauseita, että tarkotatko kenties tätä vai tätä, että sitten sun on ite pitänyt jotenkin siinä kiemurrella ja sitten ne on sitten: 'Joo, tämmöstä sitten.' Silleen jotenkin, että se tavallaan niinku loppuu siihen, ku sä suljet suun, niin sit se asia loppuu siihen. (Niko)

Nikon vastauksesta voi tulkita, ettei hänen asiansa tullut loppuun käsitellyksi ryhmätilanteessa. Lisäksi hän olisi kaivannut apua asiansa kertomiseen, ettei hänen olisi tarvinnut ”kiemurrella”. Niinan ja Nikon kokemukset ryhmänjohtajistaan olivat saaneet heidät ajattelemaan, että tällainen johtuu ryhmänjohtajien kokemattomuudesta tehtävään. Niina ja Niko jatkavat pohdintoja aiheesta ja mainitsevat ryhmänjohtajille tärkeät taidot: ”kaivelun” ja ”lypsämisen”, joilla he voivat auttaa ryhmäläistä kertomaan asiaansa, jos hän ei itse osaa sitä oikeilla sanoilla kertoa tai ei saa asiasta muuten kiinni. Yksi osa ”lypsämistä” voisi olla Nikon vastauksessa esiin tulevat apulauseet. Lisäksi ryhmänjohtajat voivat tehdä kysymyksiä, joilla johdattelevat ryhmäläistä pohtimaan asiaa erilaisilta kannoilta.

Ryhmänjohtajan kannalta asian tekee vaikeaksi se, että toisaalta häneltä odotetaan myös hienotunteisuutta sekä sen ymmärtämistä, milloin pitää ”kaivella” ja milloin ei. Tämän tuo Eero esiin:

Mun mielestä pitää olla pelisilmää, siis semmosta psykologista pelisilmää, että tietää, koska pitää kaivella enemmän ja koska sitten pitää lopettaa kaivelu. Osaa niinku tulkita sitä toista ihmistä sillain. (Eero)

Eeron ja Emman ryhmässä oli ollut jäsen, joka ei ollut halunnut puhua juuri mitään. Eeron kokemus ryhmänjohtajien käyttäytymisestä siinä tilanteessa oli positiivinen, sillä he olivat hyväksyneet sen ja kuten Eero sanoo:

Ehkä siinä oli juuri sitä pelisilmää sitten, ettei lähdetty väkisin kaivamaan. (Eero)

Ryhmänjohtajan tulee osata ohjata keskustelua oikeaan suuntaan ja todellisten asioiden äärelle. Ryhmänjohtajien oma kokemus oli, että tähän he tarvitsevat erityistä taitoa havainnoida, mitä ryhmässä tapahtuu. Lisäksi heidän tulisi osata kuulla ryhmäläistä niin, että kuulisivat viestejä myös ääneen lausuttujen sanojen takaa. Haastatteluissa tuli lisäksi esiin, että ryhmänjohtajan olisi hyvä ymmärtää ihmistä ja ihmisen mieltä.

Kai se on semmonen tietysti, että osais sitä ryhmää niinku havainnoida, jotakin semmosta tajua siinä hetkessä, mitä tapahtuu. (Jaakko)

Tilannetajua. (Jaana)

Kuuntelutaito ja läsnäolo. Keskustelun ohjaamiseen kuuluu myös ryhmänjohtajan taito kuunnella ja olla läsnä ryhmäläisiään varten. Ryhmäläinen ei välttämättä ole tullut puolisonsa taholta kuulluksi, ja silloin ryhmänjohtaja voi kuunnella, kommentoida ja toimia peilinä ryhmäläiselle. Aito kuunteleminen osoittaa kiinnostusta ja välittämistä ryhmäläisen asioita kohtaan. Korhosen (2000, 67) mukaan kuuntelijan olisi osattava luopua omasta kertomisenhalustaan ja olla *kuuntelun tilassa*. Vain tällä tavoin merkityksellinen kohtaaminen ja toisen ihmisen lähestyminen hänen omista lähtökohdista käsin on mahdollista. Tässä tutkimuksessa erityisesti ryhmänjohtajina toimineet naiset toivat esiin, että ryhmänjohtajien läsnäolo ja ryhmäläistensä aito kohtaaminen ryhmässä oli koettu ryhmän kaikkein tärkeimmiksi asioiksi.

No, kyllä varmaan se hyvin paljolti, että siinä, mitä tulee niinko asioita esille, niin se, se niinkon se ihminen tulee kuulluksi, et jos se ei tule puolisonsa taholta kuulluks, niin sitten ryhmänjohtajapari voi siihen niinku kommentoida sillä tavalla, peilaa sitä takasin eli tää ymmärtämispalaute. Et ku mä oon ymmärtänyt, että se kohtaaminen on se kaiken tärkein. Tulee nähdyksi, kuulluksi ja ymmärretyks (Päivi)

Keskustelun ohjaaminen on haasteellista silloin, jos ryhmäläisenä olevalle parille tulee riitaa. Kuitenkin myös riitatilanteissa ryhmänjohtajan tulisi uskaltaa puuttua siihen. Kun Hanna ja Harri olivat olleet itse ryhmäläisinä, oli heidän ryhmässään ollut mukana myös riitainen aviopari, mutta ryhmänjohtajat

...ei arkaillu mennä siihen riidan ytimeen, vaan ne niinku lähti avaamaan sitä riitakysymystä. (Harri)

Tästä olikin jäänyt Hannalle ja Harrille positiivinen kokemus, sillä ryhmänjohtajien rohkea asiaan puuttuminen loi turvallisuutta ryhmään. Myös muut ryhmänjohtajina toimineet parit toivat esiin rohkeuden ja määrätietoisuuden ryhmänjohtajien tärkeiksi ominaisuuksiksi. Ryhmänjohtajaparin ei myöskään tule luovuttaa auktoriteettiaan, vaikka ryhmässä olisikin jäsen, jolla on selkeä käsitys siitä, miten ryhmää tulisi johtaa.

10 Vertaistuki vertaisryhmässä

Toinen kuvauskategoria tässä tutkimuksessa on vertaistuki vertaisryhmässä. Vertaistuki haastateltavien mukaan perustuu samankaltaisiin kokemuksiin. Kategoria on jaettu kahteen osaan: helpotukseen ja toivoon. Helpotus tarkoittaa kokemusta siitä, että ei olekaan yksin asioidensa ja ongelmiansa kanssa. Toivo puolestaan liittyy siihen ymmärrykseen, että ongelmista voi selviytyä.

10.1 Helpotus: En olekaan yksin

Samankaltaisten kokemusten ilmeneminen ryhmässä on todennäköisempää, jos ryhmät muodostetaan pareista, jotka ovat suurin piirtein samanlaisessa elämäntilanteessa ja parisuhteen vaiheessa. Parisuhteen vaiheita voidaan nimetä monella tapaa. Määttä (1997, 1999) puhuu seuraavanlaisista vaiheista:

- kiinnostuminen
- fantasia
- minäkäsityksen muuttuminen
- kriisit.

Hämäläinen (1994, 164–174) puolestaan nimeää vaiheet rakastumis- eli symbioosivaiheeksi, itsenäistymis- eli kriisivaiheeksi sekä kumppanuusvaiheeksi. Eri vaiheisiin liittyy erilaisia haasteita ja ryhmässä näistä haasteista selviytymiseen voi saada apua ja tukea. Kaikki parit pitivät tärkeänä, että ryhmät muodostetaan suurin piirtein samankaltaisissa elämäntilanteissa olevista pareista.

...sillä tavalla samantyyppisiä, et on niinku jotain oletettavissa etukäteen, että näillä on tiettyjä samanlaisia tilanteita arjessa, joita ne kohtaa. (Paavo)

Haastatteluissa mainittiin, että samankaltaisuutta ryhmään tuovat esimerkiksi puolisoitten iät, avioliiton kesto, lasten lukumäärä ja iät, samanlainen koulutustausta sekä seurakuntatausta. Parit kokivat, että ryhmäkeskusteluissa samankaltaiset elämäntilanteet tai —vaiheet auttavat saamaan kosketuspintaa siihen, mistä ryhmässä puhutaan. Sitä kautta myös koettu tuki ryhmässä on suurempaa. Kaikilla pareilla oli ryhmät tällaisia Pieksämäen leirillä ollutkin. Jatko-seminaareissa oli muutamalla parilla ryhmien kokoonpanossa ikähaarukka ollut suhteellisen suuri. Tämän esimerkiksi Niko oli kokenut seuraavasti:

...mitä ne muut ryhmäläiset on, että missä niitten tilanne, missä tilanteessa ne elää, että jos mä elän ihan eri tilanteessa, niin silloin voi olla, että no, ei mun tarte sitä asiaa kertoa täällä, että ne on niin eri tilanteessa elämässään menossa, että ne ei ehkä ymmärrä. Turha sitä on alkaa tässä puhua. (Niko)

Toisaalta Niko oli kokenut, että tällainenkin ryhmä voi olla hyvä ja siinä voi tulla erilaisia näkökulmia esiin.

Siinä oli se hyvä taas, että niillä oli jo lapset niinku lähtenyt kotoa, niiltä vanhemmilta, niin niiltä tuli taas niinku sitä kautta se vanhempien näkökulma siihen. Niinku ois ollu meidän vanhempia. Erilaista näkemystä, jos siellä on niitä vanhempia, mutta silti kyllä mä mieluummin pitäisin että on niinku suunnilleen samassa elämänvaiheessa. (Niko)

Eeron ja Emman yhdessä jatkoseminaarin ryhmässä oli heidän lisäksi ollut vain yksi selkeästi vanhempi pariskunta. Ryhmässä oli alkupettymyksen jälkeen löytynyt sellainen pareja yhdistävä asia, jonka käsittelemisen Emma ja Eero olivat kokeneet oman suhteensa kannalta merkittäväksi asiaksi. Eeron ensivaikutelma oli silti pettymys:

Niin, että mitähän tästäkin tulee, että kun meidät laitettiin tämmöseen ylijäämäryhmään. Oli se aika negatiivinen se ensivaikutelma. (Eero)

Kaikki haastateltavat parit toivat esiin, että vertaistukea koettiin suuresti juuri sitä kautta, kun ryhmässä käytyjen keskustelujen kautta kuuli, että ”jollakin toisellakin on saman suuntanen kokemus.” (Jaakko) Haastateltavien mukaan oli ollut helpottavaa kuulla ja ymmärtää, että sellaiset asiat, jotka olivat ajankohtaisia omassa elämässä tai avioliitossa, olivat myös muille tyypillisiä, ja että ne kuuluvat normaalina osana ihmisen elämään ja aviosuhteeseen.

Samankaltaisten elämäkokemusten jakamisen kautta ryhmässä voi oivaltaa, ettei ole yksin tai erilainen asioidensa kanssa, vaan muillakin on samanlaisia ongelmia (Nylund 2005, 200). Myös Mead, Hilton ja Curtis (2001, 136) puhuvat helpotuksen tunteesta, mikä liittyy siihen, kun luottamuksellisessa ryhmässä kuulee muiden kokemuksia ja voi ymmärtää, että ei olekaan yksin vaan muut jakavat samanlaisia huolia. Samankaltaiset elämäntilanteet herättävät helpotuksen tunteen sekä kertojassa että kuulijassa. Kuulijan empaattinen samaistuminen tilanteeseen tuo kertojalle rohkaisua ja tukea. (Estola ym. 2007, 52.) Helpotuksen kokemus tuli selkeästi esiin myös tässä tutkimuksessa.

Tää justiin et, että hei, en minä olekaan ainoa. (Paavo)

Ja sitten huomaa, ettei oo yksinään niitten asioitten kanssa, että toisilla on ja. Niinku yleisesti ottaen ihmisillä on samanlaisia asioita elämässä. (Niko)

Miehet, vaikka olivatkin helpottuneita huomattessaan, etteivät ole asioidensa kanssa yksin, eivät tässä tutkimuksessa kuitenkaan pitäneet itseään negatiivisessa mielessä erilaisena tai outona siinä määrin kuin naiset, joille tällainen ajattelutapa oli ollut tyypillistä. Naiset kertoivat näistä erilaisuuden tunnoistaan muun muassa seuraavasti:

Just se, että sitä huomaa, että nää niinku kuuluu elämään ja nää on ihan yleisiä asioita eikä sitä oo mikään kummajainen sitten että. (Niina)

...sit mä en tuntenu olooni niin hulluks, koska se toinen, sillä oli ollu samanlainen juttu. Et se jotenkin helpotti mua kauheesti että se voi olla niinkun muillakin (Emma)

Helpotuksen tunne liittyi haastateltavilla sekä omaan henkilökohtaiseen elämään että avioliitossa ilmeneviin tilanteisiin ja ongelmakohtiin. Itsensä ja avioliittonsa oli voinut nähdä normaalina, kun ryhmässä kuuli, että jollakin toisella on ollut samansuuntainen kokemus. Hämäläinen (1994, 9-11) puhuu *samaistumisesta*, jonka kautta esimerkiksi ryhmässä aviopari voi nähdä, että parisuhteen elämä on suurin piirtein samanlaista muillakin ja ettei mikään läheinen ihmissuhde ole ongelmaton, ei myöskään parisuhde.

Erilaiset kriisit ja kehitysvaiheet kuuluvat niin yksilöiden, pariskuntien kuin perheidenkin elämään, sillä parisuhde ja perhe ovat dynaamisia yhteisöjä. Avioliiton auttamiseen vaikuttavat asiat ovat Hämäläisen (1994, 88–90) mukaan:

- Tiedostaminen
- Tutustuminen
- Taitojen saaminen
- Asennoituminen.

Avioliiton auttaminen lähtee liikkeelle avioliiton vaiheiden *tiedostamisesta*. *Tutustumisessa* on tärkeää tutustua sekä itseensä että puolisoonsa. Lisäksi paria auttaa, jos he näkevät toisia samassa elämänvaiheessa olevia pareja. *Taitojen saamisessa* opetellaan esimerkiksi kommunikoidaan ja osoittamaan hellyyttä. *Asennoituminen* tarkoittaa halua opetella selviytymään yhdessä. (Mt. 88–90.)

Helpotusta monet haastateltavista kokivat, kun kuulivat, etteivät ole yksin asioidensa kanssa ja ymmärsivät, etteivät ole mitenkään epänormaaleja. Toisaalta kahdessa vastauksessa tuli esiin, että helpotusta omaan avioliittoon voi saada myös sitä kautta, kun kuulee, että toisen parin ongelmat ovat omia suurempia. Tällaisessa tilanteessa nousee kiitollisuus oman avioliiton tilasta.

...jos on niinku pahempaa kun mitä ittellä niin sitten on sillain, että Kiitos Jumalalle, että niinku näinkin hyvin asiat. (Emma)

Vertaisryhmässä samankaltaisten kokemusten jakaminen herätti helpotuksen tunteen siitä, ettei olekaan yksin asioidensa kanssa. Pareista oli hyvä kuulla, että muillakin on samanlaisia asioita elämässään. Tämän vuoksi haastateltavat toivoivat, että ryhmät myös muodostetaan niin, että avioparit ovat suhteellisen saman ikäisiä ja samanlaisessa elämäntilanteessa tai parisuhteen vaiheessa olevia. Silloin ei kokemusta ryhmässä tarvitse selittää juurta jaksain, vaan muut ymmärtävät sen kyllä.

10.2 Toivo: Ongelmista voi selviytyä

Tarkoitus vertaisryhmässä on, että kokemuksia jakavat kaikki sen jäsenet ja vertaisryhmän toiminta onkin luonteeltaan horisontaalista, alhaalta ylöspäin etenevää. Apu ryhmässä on vastavuoroista ja kaikki ryhmän jäsenet ovat sekä auttajia että autettavia. Vertaisryhmän toiminta ei perustu ajatukseen, että kun jäsen on saanut avun, hän voisi lähteä ryhmästä, vaan avun saanut jäsen voi myöhemmissä kokoontumisissa itse toimia vastavuoroisesti avun antajana. Vertaisryhmässä siis ihminen, jolla on jokin ongelma tai sairaus, voi toimia avun antajana samanlaisessa elämäntilanteessa oleville. Itse asiassa vertaisryhmässä avun antaminen on paras tapa tulla myös itse autetuksi. (Nylund 2000, 35, 37; Riessman 1997, 6-7.) Tätä ryhmän toiminnan vastavuoroisuutta pohtivat Jaakko ja Jaana:

Ei se oo niin, että yks vaan antaa ja muut saa, vaan siinä niinku kaikki antaa ja kaikki saa ja joskus on sanottukin, että ei tiedä, kuka on antaja ja kuka saaja. (Jaakko)

Mä tota kun tos talvella ajattelin avioliittoleiriä niin mulle tuli semmonen niinku mielikuva et tota meillä kaikilla on eväskorit mukana ja tota me tehdään, mä sain oikeen kauniin visionkin kauniist kesäpäivästä, ja ollaan kauniilla niityllä retkellä ja kaikilla on eväskorit mukana ja sitten me ollaan pienis ryhmis niinku tämmösissä evästelyryhmissä tavallaan et ehkä se vertaistuki, sit me annetaan siitä meidän korista, tota niit eväitä mitä me ollaan saatu, kenties ja koettu, nää on hyviä, näit kannattaa

syödä, siinä toisillemme jaetaan. Ja joku toinen on jo ehkä saanu vähän isomman korin ja toisella on jotakin muuta siä korissa. (Jaana)

Haastateltavien mukaan samankaltaisten kokemusten kuulemisessa oli tärkeää kuulla myös se, miten tilanteista oli selvitty ja menty eteenpäin. Tämä herätti toivoa omista hankalista tilanteista tai ongelmista selviytymiseen. Myös Hämäläisen (1994, 11) mukaan samaistuminen toisten tilanteisiin voi herättää toivoa ja antaa vinkkejä ongelmista selviämiseen. Neuvominen tai opettaminen ei haastateltavien mukaan kuitenkaan kuulu vertaisryhmän toimintatapoihin. Apu perustuu muiden ryhmäläisten tai ryhmänjohtajien kokemusten kuuntelemiseen ja niistä oppimiseen.

Neuvomisella voi ryhmässä olla sen sijaan negatiivisia ulottuvuuksia, sillä kuten Onnismaa (2007, 25) sanoo, ”liialliset neuvot” estävät ryhmässä tasavertaisen suhteen syntymistä ja ryhmäläisten valtautumista tekemään omia ratkaisuja. Neuvominen on riskialtista myös sen vuoksi, että se voi kertojasta tuntua arvostelulta (Estola ym. 2007, 52). Vertaisryhmän vahvuudeksi tässä tutkimuksessa nähtiin nimenomaan se, että ryhmässä ei enää luennon jälkeen opeteta eikä neuvota, vaan että ryhmässä kaikki on samalla viivalla olevia ja jokainen pari, myös ryhmänjohtajapari, on tekemässä työtä oman avioliittonsa eteen.

Vaikka vertaisryhmässä tarkoituksena ei olekaan muiden neuvominen, niin tietynlaiset muiden pariin kokemuksista nousseet vinkit ja ratkaisuvaihtoehdot haastateltavat kokivat mielekkäinä ja erityisesti toivoa herättävinä.

Joku toinen, siis kertoo, miten hän on päässy esimerkiksi jostakin vaikeesta asiasta yli niin antaahan se toivoa että mäkin voin päästä ja toinen antaa vinkkejä että miten tää asia on niinku muuttunu ja mitä on voinu tehdä ja. (Jaana)

...vaikka ne ongelmat nyt ei välttämättä ihan samanlaisia oo, mutta, mutta se justiinsa, että miten niistä on päästy eteenpäin. (Lasse)

Ja sitten tietysti voi kuulla tosiaan hyviä ratkaisuvaihtoehtoja, että miten on päästy eteenpäin, vaikka jostain anteeksiantamisesta niin kyllä mä niinkun, kyllä se, että kuulee miten joku on onnistunu joittenkin kipeitten asioiden käsittelyssä ja muuta, niin sitten niin kuin tulee se, saa niin kuin ajatuksen että miten ite pääsee eteenpäin. (Liisa)

Vertaisryhmässä tavoitteena on, että jäsenet itse voisivat löytää ja oivaltaa ratkaisut omiin ongelmiinsa, sillä ihminen on itse oman elämänsä paras asiantuntija. Puhutaan *jaetusta*

asiantuntijuudesta, jolloin ohjauksessa oleva (tässä tutkimuksessa ryhmäläinen) on oman elämänsä ja tilanteensa paras asiantuntija ja ohjaaja (ryhmänjohtaja) on ohjausprosessin asiantuntija. (Onnismaa 2007, 27.)

...tarkotus olis se, että pariskunta itse niinku älyäis, tai siis niinku miten mä nyt sanosin, niinku tosiaan ei sanota, että tee näin vaan niinku, että huomaathan ite et niinku huomaa tavallaan ne omat virheet toiminnassa ja sitä kautta niinku et itse ohjaa itseään sitten, eikä että ulkopuolelta sanotaan, että sun pitää tehdä näin. (Niina)

Puhuminen ääneen omista asioista selkeyttää ajatuksia ja ymmärrys omasta tilanteestakin kasvaa. Toisaalta toisen kertomusta kuunnellessa voi ymmärtää paremmin omaa tilannetta, sillä sen tarkastelemiseen voi avautua uusia näkökulmia (Estola ym. 2007, 22–23).

Toisten kuuleminen. Kyl se varmaan se, että jollakin, jollakin toisellakin on saman suuntanen kokemus. Muistan vaan siltä ekalta leiriltä, että kun me mentiin ensimmäisen kerran niin mulla oli jotakin yhteistä sen vetäjäpariskunnan tän miehen kanssa...mitä mul oli kysymyksiä silloin ekalla leirillä...niin se oli hirveen hyvä, kun me kahestaankin joskus keskusteltiin, että häl oli samanlaisia ajatuskuvioita ollu ja prosesseja kun mulla, hän jotenkin tiesi sen ja löyty semmonen, tai niinku tämmönen vertaisjuttu, että häl oli ollu näin ja mul oli vähä samanlaisia kysymyksiä, niin se niinku autto jo, et miten hän on siitä selviytyny ja mitä hän on ajatellu ja nyt aattelee niin. Se niinku vaan auttaa ku kuulee et toisellakin on, toinenki on tämmösiä miettiny ja et löytyy joku ratkasu. (Jaakko)

Toivoa omaan tilanteeseen tuo toisinaan myös sellainen tilanne, jossa asiansa kertomisen jälkeen voi nauraen todeta, kuinka pienestä tai hassusta asiasta olikaan kasvanut iso ongelma. Nauru tällaisessa tilanteessa on vapauttavaa naurua ja siihen voi ryhmässä muutkin yhtyä. Mitään pilkkaa se ei saa olla, sillä asia, mistä on lähdetty liikkeelle, on usein kuitenkin ollut kertojalle kipeä. Tutkimuksessani erityisesti miehet nostivatkin esiin, että ryhmässä tarvitaan myös naurua ja huumoria. Miehet kokivat, ettei ryhmän toiminta saa olla liian vakavaa, vaikka vakavista asioista siinä suureksi osaksi puhutaankin. Ryhmän samankaltainen huumorintaju kevensi välillä ahdistavaltakin tuntunutta ilmapiiriä. Miksikään kantavaksi voimaksi tai työvälineeksi ei huumori kuitenkaan ryhmän toiminnassa sovi.

Et se mikä oli tärkeätä ainakin mun mielestä et siinä oli sopivasti huumoria mukana. Ne oli semmonen humoristinen pariskunta (=ryhmänjohtajapariskunta), et ei se menny semmoseks synkistelyksi, vaikka oli vaikeitakin asioita, niin silti aina välillä kuitenkin huumorilla tuuletettiin. (Harri)

Tutkimuksessa selvisi, että ryhmäkokoontuminen ei enää luento-opetuksen jälkeen saa haastateltavien mukaan olla opetustuokio eikä siellä kaivata neuvomista. Kuitenkin sen kuuleminen, miten muut olivat ongelmista selviytyneet, herätti toivon tunteen siitä, että ongelmien ratkaiseminen on mahdollista. Apu ryhmässä perustuu vastavuoroisuuteen eikä ryhmässä aina ole edes mahdollista tietää, kuka on antaja ja kuka saaja. Toisinaan ryhmän ilmapiiri voi muuttua ahdistavaksi, ja silloin ryhmässä tarvitaan huumoria. Huumori ei sovi ryhmän kantavaksi voimaksi, mutta sen avulla voidaan keventää tunnelmaa.

11 Oppiminen vertaisryhmässä

Tutkimuksen kolmannen kuvauskategoriataason muodostaa oppiminen vertaisryhmässä. Oppimista ryhmässä tapahtui sekä avioparien suhteen tasolla että puolisoiden henkilökohtaisessa elämässä. Tässä tutkimuksessa oppimisen edellytyksenä on vertaistuki —taso, mikä tarkoittaa sitä, että oppimista voi tapahtua, kun ryhmä on avoin, luottamuksellinen ja vertaisuuteen perustuva. Oppimista selvitetessä on tässä tutkimuksessa mahdotonta täysin erottaa luennon ja ryhmän osuuksia oppimisessa toisistaan, sillä ne muodostavat leirillä kokonaisuuden käsitellen aina samaa aihetta. Mutta koska tässä tutkimuksessa ei ole tarkoitus perehtyä siihen, miten oppimista on tapahtunut, vaan mitä asioita parit olivat oppineet, en näe asiaa tutkimuksen kannalta ongelmana.

Tavoitteena leirillä on, että avioparit oppisivat jotain uutta ja että opittu uusi toimintamalli siirtyisi leirin jälkeen avioparin arkeen. Jokainen aviopari oli sitä mieltä, että muutosta leirin jälkeen arjessa oli tapahtunut. Aina ei tosin uusi toimintamalli ollut siirtynyt arkeen, mutta tietynlainen tietoisuus omista vääristä käyttäytymismalleista oli ainakin kasvanut, minkä tässä Niko ja Jaakko tuovat esiin:

...mut välillä arjessa tulee niinku silleen joku asia, mikä niinku tulee niiltä leireiltä, että tää asia niin mun pitäis tässä niinku ryhdistäytyä tai niinku tehdä tätä asiaa vähä toisella tavalla, tulee välillä semmosia ahaa-elämyksiä sieltä takaraivosta. (Niko)

Tiettyjä asioita on takaraivoon niinku jääny niistä, mitä nyt on opetettu siellä, varsinkin kommunikaatio, vaikka ei se tietysti käytännössä aina, vaikka on se tieto olemassakin, niin se ei aina tahdo toimia, mutta ainakin tietää sen, että näin ei pitäis toimia, niin sitten voi palata siihen oikeeseen malliin että. Kyllähän tulee ristiriitoja ja sitten tietää, että tää meni pieleen, et eihän näin kuuluis toimia, mut se, että on ollu, ollu siellä ja tajuaa sen, että tää pitäis niinku selvittää jollakin tavalla niin semmosta niinku, niin sitä on oppinu et myöskin tiedostaa, et nyt mä käyttäydyin väärin yksinkertaisesti. (Jaakko)

Väärin käyttäytymismallien tiedostaminen onkin ensimmäinen askel muutoksessa, sillä jos ei ymmärrä toimivansa väärin, ei käytöksen muutokselle ole syytä. Leirillä ryhmät ja myös luennot auttavat aviopareja löytämään ja tiedostamaan näitä asioita, mutta vastuu oman käyttäytymisen muuttamisesta jää kuitenkin jokaiselle itselleen.

11.1 Mallioppiminen

Muutamassa haastattelussa mainittiin mallioppimisen tärkeys. Mallioppiminen perustuu samaistumiseen ja sillä tarkoitetaan sitä, että ihminen oppii tarkkailemalla ja jäljittelemällä muita ihmisiä ja heidän käyttäytymistä, asenteita sekä millaisia seurauksia ihmisille erilaisista käyttäytymismalleista on. Mallioppimisen isänä pidetään Albert Banduraa, joka on tunnettu aggressiotutkimuksista lasten parissa. (Opinto.net.)

Mallioppiminen tässä tutkimuksessa oli pohjana ja perustana monelle muulle oppimiselle, esimerkiksi kommunikaation ja erilaisuuden alueilla. Liisa ja Emma toivat esiin, että toisia pareja tarkkailemalla voi nähdä, miten parit toisiansa kohtaan käyttäytyvät. Tästä voi saada ideoita oman parisuhteen rakentamiseen tai voi nähdä, miten ei ainakaan halua tulevaisuudessa ruveta käyttäytymään. Toisaalta toisia tarkkailemalla voi huomata ja ymmärtää oman huonon käyttäytymismallinsa.

Niillä toisilla naisilla siinä ryhmässä saattaa olla samoja piirteitä kun mulla ja sit mä katon järkyttyneenä, miten toi kohtelee tota miestänsä ja sitten mä huomaan, että mä oon ite samanlainen niinku Eeroa kohtaan. Niin se niinku auttaa huomaan sen oman jutun. (Emma)

Mä jotenkin, kyllähän sellainen vanha kunnan mallioppiminenkin on niinku aika tärkeätä, kun siellä näät pareja ja miten ne kohtelee toisia, niin pakostikin sitä juuri niinku peilaa, näät jonkun joka on tosi ihana ja hellä ja huomaavainen, tavallaan niin, että haluaa niinku ammentaa niistä, että toi näyttää ihanalta, että mä haluan toimii samalla tavalla tai sitten jotkut puhuu katkerasti tai muuta ja sää kuulet sitä ja tuntuu siltä, että voi, mä en ainakaan halua kuulostaa tollaselta. Eli tavallaan niinku siitäkin saa ihan niinku, siitä katsomalla ihmisiä niin saa aika paljon sellasia eväitä rakentaa sitä omaa parisuhdetta, että mihin suuntaan me halutaan olla menossa. (Liisa)

Mallioppimista voi hyödyntää ryhmässä myös erilaisten tehtävien tekemisessä, erityisesti kommunikaatioharjoitteissa. Lisäksi malli voi antaa myös rohkeutta muille ryhmässä olijoille.

Kun tehdään esimerkiks sitä ymmärtämispalautetehtävää, niin se on ehkä helpompi oivaltaa siinä, että mistä on kyse, siinä kun kuulee, että toiset yrittää ja kompastuu ja epäonnistuu ja siinä ku tuetaan, niin sitten soveltaa sitä omaan vuorovaikutukseensa, niin siinä saa sitä mallia. (Päivi)

Mä koin, että se, et me ite kerrottiin meidän omia asioita niin semmosessa vanhemmassa pariskunnassa aiheutti se, et se mieskin uskalsi sitte kertoa oman elämänsä asioita. (Hanna)

Mallin merkitystä ei avioliittoleirillä voi väheksyä. Haastatteluissa tuli esiin, että erityisesti nuoremmat avioparit pitivät tärkeänä sitä, että leirillä oli vanhempia pariskuntia, joiden käyttäytymistä nuoremmat mielellään seurasivat. Myös ryhmässä parit seuraavat toisiaan ja voivat toistensa käyttäytymisessä tai puhettavassa nähdä itselle tyypillisiä piirteitä.

11.2 Kommunikointi

Tutkimuksessa selvisi, että kaikkein suurin yksittäinen alue, jossa oppimista oli tapahtunut, oli kommunikointi, sillä siitä puhuttiin kaikissa haastatteluissa. Erityisesti miehet kokivat, että puhuminen oli ollut heille vaikeaa ennen parin menoa ensimmäiselle avioliittoleirille. Kommunikoinnin oli koettu muuttuneen suuresti leirillä käynnin jälkeen.

Mä oon kokenu sen kommunikaation kyllä ykkösasiana, että sen mä niinku oon tiedostanu, että se on monelta osin aikaa vajaata ja kehnoa ollu, mun oma kommunikaatio ainakin, että siihen varmasti saanu uusia näkökulmia ja ehkä jotain uutta oppia. (Harri)

Kommunikoinnilla tässä tutkimuksessa tarkoitetaan viestintää, jossa olennaista on viestin perillemeno. Se on vuorovaikutukseen perustuvaa yhteyttä, jossa tärkeää on rakkaudellinen asenne puolisoa kohti. Kommunikointi koostuu sekä sanallisesta että sanattomasta viestinnästä, joiden tulisi olla tasapainossa keskenään. Jos ne eivät ole tasapainossa, käy niin, että ihminen mieluummin uskoo sanatonta viestintää, joita ovat muun muassa ilmeet, eleet, asennot ja äänensävyt. Leirillä kommunikointiopetukseen sisältyvät myös erilaiset työkalut, joita ovat itseilmaisun kehä, ymmärtämispalaute sekä suoran sanallisen viestinnän käyttäminen. (Ranssi-Matikainen 2009, 54, 60–72.)

Kommunikointi ja hyvät vuorovaikutustaidot ovat avioliiton onnistumisen perusedellytyksiä, minkä myös tutkimukseen osallistuneet parit olivat leirillä oivaltaneet.

Puhuminen on aika hyvä tapa aloittaa suhteen hoitaminen, se on niin kuin se kiteytymä, voisko sanoa, kaikki muu on tukimateriaalia. Eli on sitten mitä muita asioita tahansa niin jos et pysty puhumaan niin ei niihin muihinkaan pääse kiinni. Ja jos et ymmärrä ja kuule toista niin se on se, mulle ainakin ollu ylivoimaisesti isoin. (Paavo)

Erityisesti hyviä vuorovaikutustaitoja tarvitaan ristiriitatilanteissa, sillä kaikissa läheisissä ihmissuhteissa syntyy ristiriitoja ja konflikteja. Tämä johtuu siitä, että niissä ihmiset ovat paljon

vuorovaikutuksessa keskenään sekä siitä, että läheisen ihmisen sanoilla ja teoilla on suuri merkitys. Hyvin ja huonosti menestyvät suhteet eivät eroa toisistaan niinkään ristiriitojen olemassa olon vaan niiden ratkaisemisen suhteen. (Malinen, Härmä, Sevón & Kinnunen 2005, 16.)

Monissa tutkimuksissa on todettu, että avioliiton tyytyväisyys ja kestävyys ovat sidoksissa puolisoiden väliseen kommunikointiin ja hyviin vuorovaikutustaitoihin. Malinen ym. (2005, 18–19) esimerkiksi toteavat omassa tutkimuksessaan, että ristiriitojen ratkaisutapa kytkeytyy selkeästi parisuhdetyytyväisyyteen, vaikkakaan yhteys ei välttämättä ole vain yksisuuntainen. Ristiriitakäyttäytyminen ja parisuhdetyytyväisyys muovaavat toinen toistaan, sillä tyytymättömyys parisuhteeseen voi näkyä esimerkiksi siinä, ettei ongelmia edes jakseta yrittää ratkaista. Toisaalta huonosti sujuva ristiriitojen ratkaisu taas jättää puolisoiden välille ratkaisemattomia ongelmia, jotka puolestaan heikentävät parisuhdetyytyväisyyttä.

Pukkalan (2006, 119–127) tutkimuksessa ilmeni, että puutteelliset vuorovaikutustaidot aiheuttavat ristiriitoja avioliitossa ja että hyvät vuorovaikutustaidot puolestaan ovat merkittävässä asemassa ongelmatilanteista selviämässä. Pukkalan tutkimuksessa haastatelluista pareista monet olivat hankkineet näitä vuorovaikutustaitoja nimenomaan erilaisista parisuhdetapahtumista. Myös Paajasen (2003, 27–29) tutkimuksessa selvisi, että hyvässä parisuhteessa tärkeinä tekijöinä mainittiin kommunikaatioon liittyviä tekijöitä. Näitä olivat esimerkiksi luottamus puolisoon kaikissa asioissa, molemminpuolinen kunnioitus sekä se, että voidaan puhua kaikista asioista.

Myös tämän tutkimuksen vertaisryhmässä oli opittu erimielisyyksien ratkomista. Hanna ja Harri kertoivat, että heillä keskustelemattomuuden taustalla oli ollut riitojen välttäminen ja niiden pelkääminenkin, mutta leirien jälkeen oli opittu rehellisemmin ja rohkeammin käsittelemään erimielisyyksiä. He olivat saaneet huomata, ettei erimielisyyksien tarvitsekaan johtaa aina riitoihin, vaan asioista voi olla eri mieltä myös turvallisesti ja että riitelemään voi oppia rakentavalla tavalla.

Tutkimuksessa tuli esiin myös se, miten huonot kommunikointitaidot aiheuttavat ristiriitoja ja että ihminen voi sanomisillaan tehdä joko hyvää tai pahaa. Yksi tärkeä taito on puhua omasta puolestaan minä-viestejä käyttämällä, jolloin puolison on helpompi ottaa viesti vastaan eikä asettua puolustuskannalle.

...enemmän niinku minä-lähtöistä eikä syytä toista sitten heti sormella, että tähän viestintään kumminkin semmonen aika ratkaseva, mistä niinku helposti sitten tulee väärinymmärryksiä ja pahoittaa mielensä. (Niina)

Monet haastateltavat toivat esiin, että olivat ryhmässä ymmärtäneet tekevänsä paljon tulkintoja puolisoistaan, jotka voisi keskustelemalla oikaista ja tarkistaa. Ryhmässä oli voinut oivaltaa myös sen, miksi näitä tulkintoja teki.

...keskustelu, miten tärkeätä se on, että ei voi olettaa, olettaa, että toinen arvaa, mitä sä aattelet, että jos ei asiasta oo ees puhuttu. (Niko)

Leirillä avoimuus puolisoitten välillä oli lisääntynyt ja moni oli sitä kautta saanut rohkeutta ja oppinut puhumaan puolisolleen sellaisista asioista, joista ei ollut aiemmin keskusteltu ollenkaan. Avoimuus kuuluu myös Pukkalan (2006, 119) mukaan yhtenä osana kommunikaatiokäyttäytymiseen. Esimerkiksi omista tunteista puhuminen oli monelle uutta. Niiden olemassaolo ja tunnistaminen oli uusi asia ryhmässä. Tunteille ja niiden ilmaisemiselle oli ryhmässä tilaa. Tunteet tulivat tutummaksi ja niiden ilmaiseminen puolisolle kävi siten mahdolliseksi.

Mulla se oli ihan selkeesti siihen tunteitten ilmaisemiseen eli että, että minkälaisia tunteita ylipäättään on ja että miten niitä vois toiselle kertoa, että musta tuntuu, että mä olin ainakin aika lukossa niinku siinä, että mä en tunnistanu omia tunteitani ja tarpeitani ja tavallaan sitten se, niin kyllä mä koen, et siinä ryhmässä siitä tuli niinkun sallittua jotenkin ja että sekin, että voi olla vihainenkin, ja näin pois päin, oli ihan tärkeä. Kyllä ryhmästä oli siinä apua. (Liisa)

Tunteiden ilmaiseminen puolisolle on tärkeää, sillä tunteet ovat tie aviopuolisoiden väliseen syvempään yhteyteen. Lisäksi tunteiden tunnistaminen auttaa myös oman itsetuntemuksen lisääntymiseen. (Ranssi-Matikainen 2009, 245.) Tunteiden avulla ihminen elää sosiaalisena olentona ja sitoutuu toiseen ihmiseen. Siksi ihminen tarvitsee mahdollisimman kypsän tunne-elämän. Se ei tarkoita hyviä tai positiivisia tunteita tai positiivista ajattelua vaan se tarkoittaa kykyä käsitellä ja ilmaista tunteita niin, ettei joudu tunteidensa takia itsensä eikä muiden ihmisten kanssa vaikeuksiin. (Keltikangas-Järvinen 2000, 213.)

Tunteiden merkityksen oli oivaltanut myös Niina, joka pohti niiden opettamisen tärkeyttä myös omille lapsilleen, niin että hekin oppisivat kertomaan, miltä heistä tuntuu. Elämässä Niinan mukaan on hyvä osata tunnistaa ja ilmaista tunteitaan, muitakin kuin hyvän ja pahan olon tunteen.

Aina ei kokemus uusien asioiden esille tulemisesta kuitenkaan ollut pelkästään helpottunut tai positiivinen. Eero tuo esiin kokemuksensa siitä, kun Emma oli uskaltanut puhumaan ryhmässä sellaisista asioista, joista ei aikaisemmin ollut heidän suhteessaan puhuttu:

...niin ehkä siinä toka leirillä pikkusen jännitti, jännitti se, että kun Emma oli tämmösistä asioista siellä tota yhtäkkiä avautunut, mistä en ikinä ollut kuullukkaan, niin että mitähän, mitähän tässä nyt vielä tulee oikein. (Eero)

Eeron kokemuksesta voi aistia pelkoa ja epävarmuutta siitä, mitä asioita Emmalla sisimmässään oikeastaan onkaan. Todennäköisesti Eero haluaisi olla tietoinen kaikesta siitä, mistä Emmakin, niin että heidän välillään vallitsisi täydellinen rehellisyys. Eerolla oli myös toive siitä, että tällaisista asioista puhuminen voisi siirtyä pariskunnan arkeen:

Tietysti sitä niinku jotenki toivois, että se ois niin helppoo se puhuminen kotonakin, kun sitten tavallaan tuntuu vähän siltä, että asiat viedään sinne ryhmään että. Odotellaas seuraavaa leiriä, että voidaan vähän diskuteerata. (Eero)

Sen lisäksi, että itse oli rohkaistunut puhumaan omista asioistaan ja ajatuksistaan puolisolleen rehellisesti, oli ollut tärkeää oppia myös kuuntelemisen taitoa. Kommunikoinnin onnistuminen riippuukin pitkälti myös kuuntelemisesta, sillä se on puhumisen lisäksi tärkeä viestintätaito. Kuunteleminen on syytä erottaa kuulemisesta, vaikka niitä usein pidetään etenkin arkikielessä synonyymeina. Kuuleminen on passiivinen aistitoiminto, kun taas kuunteleminen on aktiivista toimintaa, mikä vaatii kuuntelijalta keskittymistä, ja mihin vaikuttavat kuuntelijan taustatekijät, tarpeet, kyvyt, keinot sekä käytettävissä olevat viestinnän välineet. (Vartiainen-Ora 2002, 7, 11; Raatikainen 1990, 42.) Kuulemisen ja kuuntelemisen eroa pohtii Lasse seuraavassa sitaatissa:

Oppi niinku kuuntelemaan niinkun oikeesti et kyllähän me tietysti siihenkin asti toista ollaan ehkä kuunneltu mutta ei välttämättä kuultu aina mitä kaikkee toinen on halunnut sanoo. (Lasse)

Kuunteleminen ei kuitenkaan ole vain tekniikka, vaan se on ennen kaikkea kiinnostunut asenne puhujaa kohtaan. Aina kuunteleminen ei ole helppoa, vaan viestin ymmärtäminen ja tulkinta epäonnistuvat monesta syystä. Erilaisia kuuntelemisen esteitä ovat laiskuus, kiire, negatiivinen asenne asiaa tai puhujaa kohtaan, tarkkaamattomuus, ikävystyminen sekä itseensä sulkeutuminen ja

teeskenteleminen. (Vartiainen-Ora 2002, 11, 51–54.) Kuuntelua estää myös se, jos kuuntelija käyttää kuunteluajan sen miettimiseen, mitä itse sanoo seuraavaksi (Aarnio & Vuorinen 1991, 29). Myös tässä tutkimuksessa moni haastateltavista totesi, että kuunteleminen oli ollut vaikeaa ja että arjessa oli helposti käynyt niin, että alkoi tehdä johtopäätöksiä toisen puheesta jo kesken lauseen, niin kuin Lasse toteaa:

Kyllä mä luulen, että kommunikointi oli ainakin, ainakin jollakin tapaa se, että ei puhuta toisten päälle ja eikä niinkun tulkita toisen, toisen niinkun puheita, että kuunnellaan se, mitä toisella on oikeesti sanottavaa eikä sillain että aletaan tekeen nopeita johtopäätöksiä jo kesken lauseen että. (Lasse)

Tutkimuksen mukaan näyttää siltä, että kommunikointitaidot ovat avioliitossa tärkeitä ja että niitä tarvitaan erityisesti ratkottaessa ristiriitoja ja erimielisyyksiä. Parit olivat oppineet kommunikointialueelta monia uusia asioita. Monet esimerkiksi olivat huomanneet tekevänsä puolisostaan paljon tulkintoja, jotka johtivat avioliitossa loukkaantumisiin. Nämä oletukset olisi ollut helppo tarkistaa ja oikaista. Parit olivat ymmärtäneet myös kuuntelemisen tärkeyden, niin että voisi oikeasti kuulla, mitä sanottavaa puolisoilla on. Moni oli kokenut, että rohkeus ja avoimuus puolisoitten välillä olivat lisääntyneet, niin että he pareina uskalsivat puhua toisilleen sellaisista asioista, joista eivät aiemmin olleet puhuneet. Esimerkiksi tunteiden ilmaiseminen oli joillekin uutta.

11.3 Erilaisuuden ymmärtäminen

Toinen merkittävä alue, missä oli tapahtunut oppimista, oli miehen ja naisen erilaisuuden ymmärtäminen ja erityisesti sen hyväksyminen, että puolisoit ovat keskenään erilaisia. Puhuttaessa miehen ja naisen erilaisuudesta on tärkeää erottaa se tasa-arvokeskustelusta, sillä molemmat sukupuolet ovat esimerkiksi lahjakkuuksiltaan tai kyvyiltään yhtä hyviä. Lisäksi on hyvä huomata, että kaikki ihmisten väliset erot eivät liity sukupuoleen, vaan yksilöiden väliset erot saattavat olla suurempiakin kuin sukupuoleen liittyvät erot. Jokaisessa ihmisessä on lisäksi sekä feminiinisiä että maskuliinisia ominaisuuksia. (Ranssi-Matikainen 2009, 143–144; Karppinen 2000, 182, 186.)

Karppinen (2000, 181) tarkastelee miehenä ja naisena olemisen tarinoita ja toteaa, että erilaisuus ei ole naisten ja miesten tyypittelyä tai asettamista toistensa vastakohdiksi. Se ei myöskään ole miehen ja naisen hierarkkista vastakkainasettelua tai miehen näkemistä tärkeämpänä sukupuolena. Tietty

ero naisen ja miehen välillä säilyy, mutta erilaisuuden lisäksi miehissä ja naisissa on paljon myös samanlaisuutta. Itse asiassa hänen mukaansa on monia tapoja olla mies tai nainen.

Haastatteluissa tuli esiin, miten erilaisuuden ymmärtäminen avasi tien sen näkemiseen, miten monella tavalla erilaisuus puolisoiden elämässä näyttäytyykään. Asian tiedostaminen ja tunnistaminen ovat jälleen ensimmäisiä askeleita käytännön muutokselle. Hanna pohtii, mitä hän oli erilaisuudesta oppinut:

Niin, vaikka niitä tarveluetteloita on kyllä aiemminkin nähnyt ja näin, niin jotenkin vaan tuolla leirillä se on tullu enemmän semmoseksi konkreettisemmaksi, näkyvämmäksi, että mitä se on, että mies kaipaa arvostusta, mitä se niinku tarkoittaa oikeesti ja mä tossa viime viikolla puhuinki, et se ei tarkoita sitä, etteikö nainenkin kaipais arvostusta, kyllä mä ainakin kaipaan sitä, mut et ne on vaan vähä eri tavalla niinkun näyttäytyy miehen ja naisen elämässä että. (Hanna)

Hanna oli oppinut ymmärtämään erilaisuutta ryhmässä samaistumisen kautta:

Kyllä mä koen ainakin se semmonen samaistuminen ja tavallaan niinkun suurin löytö mulle näissä ryhmissä on ollu se, että et miehet on niinku useimmat tollasia et se ei vain Harri aino. Et mitä mä oon ihmetelly, että miten nyt voi ajatella noin. Että on niinku nähnyt että muutkin miehet on sellasia. Että se on ollu suurin semmonen ahaa-elämys. (Hanna)

Samaistumalla eli katselemalla ja kuuntelemalla muiden miesten käyttäytymistä oli Hannalle avautunut tie myös oman puolisonsa ymmärtämiseen ja hyväksymiseen. Näin oli käynyt myös muille haastateltaville. Haastatteluissa tuli esiin, että puhuttaessa puolisoiden erilaisuudesta tärkeintä itse asiassa on hyväksyä puoliso sellaisena kuin hän on.

Mä oon, siis, mun mielestä, siis, mä oon oppinu paljon Päivistä, naisesta, siis erilaisesta ajattelutavasta. Ja ihan niinku mä oon sanonu joskus niin nyt mä jo ymmärrän sen että hän ajattelee jostain asiasta toisella tavalla vaikka mä en ollenkaan ymmärrä mitä varten, mä hyväksyn sen että hän ajattelee eri tavalla, koska aikasemmin musta se oli ihan hölmö, ei noin voi ajatella. Mutta sen oon oppinu niinku et ihminen on ihan hyvä ja rakastettava vaikka sillä onkin outoja ajatuksia, se on vaan hyväksyttävä että toinen ajattelee eri tavalla. (Paavo)

Liisan ja Lassen kokemukset erilaisuudesta liittyivät myös ryhmäläisten välisiin eroihin. Vaikka monet elämäkokemukset ryhmäläisten kesken olivatkin samankaltaisia, myös erilaisuutta ihmisten

ja heidän elämäntilanteidensa välillä esiintyi. Liisa ja Lasse olivat omassa ryhmässään kokeneet, että erilaisuus ryhmässä oli toisaalta turhauttanut, mutta toisaalta se oli ollut myös kasvattavaa.

Niin, että ehkä se juuri on se, että tulee vähän sellainen turhautunut olo sitten siinä ryhmässä, että pitääkö meidän todella pohtia, että kuka vie juomapullot kauppaan, niinku että ne ongelmat tuntu sitten niin, että eikö me voitais puhua jostakin tärkeästä että sellasia ajatuksia välillä tuli, sellaista turhautumaa sitten, mutta sitten toisaalta kyllä se niinku kasvattaakin, että aattelee, että vitsi, että tää on niillä tosi tärkeä juttu, että pitää vaan niinku tavallaan se kestää ja ymmärtää. (Liisa)

Turhauttava kokemus oli Liisalle ja Lasselle kuitenkin jäänyt myös oppimiskokemukseksi siitä,

...mistä asioista viittii ruvetakkaan niinku parisuhteessa nostaa ongelmaa. (Liisa)

11.4 Itsetunnon vahvistuminen

Tutkimuksessa kävi ilmi, että itsetunnon vahvistuminen ja oman itsen hyväksyminen ovat avioliitossa tärkeitä asioita. Oman itsen hyväksyminen liittyy puolestaan itsetuntoon, mistä myös oli leirillä saatu opetusta. Itsetunto on ihmisen minäkuvan laadullinen osa. Minäkuvalla tarkoitetaan ihmisen käsitystä itsestään. Itsetunto puolestaan ilmenee siinä, millainen ihminen mielestään on ja miten hän itseään kuvaa. Itsetunto on sitä parempi, mitä enemmän hyviä piirteitä ihminen itsessään näkee. Hyvän itsetunnon omaava ihminen luottaa itseensä ja kykyihinsä, mutta kestää myös pettymyksiä. Hän kykenee arvostamaan ja ihaillemaan myös muita ihmisiä eikä pidä heitä uhkana omalle olemassaololle. Hyvällä itsetunnolla varustettu ihminen ymmärtää oman elämänsä arvokkuuden ja sen, että se ei riipu siitä, millainen hän muiden mielestä on. Hyvä itsetunto tarkoittaa itsensä näkemistä mahdollisimman totuudenmukaisesti, eli siihen kuuluu myös omien virheiden näkeminen. (Keltikangas-Järvinen 2000, 101–111.)

Ihmisen itsetunnon perusta rakentuu jo varhaisessa lapsuudessa. Itsetunto syntyy kahden erilaisen mekanismin kautta. Puhutaan annetusta ja hankitusta itsetunnosta. *Annettu itsetunto* tulee tunteesta, että on hyväksytty omana itsenään. Tätä itsetunnon osa-aluetta vanhemmat antavat lapselleen ilman, että lapsi tekee sen eteen mitään. *Hankittu itsetunto* kehittyy puolestaan onnistumisten ja pettymysten kautta. Hankitulla itsetunnolla voi korvata annetun itsetunnon puutteita. Parasta olisi, jos sekä annettu että hankittu itsetunto olisivat hyviä. (Mt.120–132.)

Muutamissa haastatteluissa tuli esiin, että leirillä ryhmässä oli itsetunto vahvistunut sekä käsitys omasta itsestä parantunut, sillä ryhmät oli koettu hoitaviksi. Vaikka leirillä ryhmässä toimitaankin, niin silti ryhmän toiminnassa on pohjimmiltaan kyse ihmisen toimimisesta oman itsensä kanssa. Parhaimmillaan vertaisryhmä onkin sellainen, jossa jäsenten itsetuntemus voi lisääntyä ja he voivat myös löytää voimavaroja, jotka ovat olleet heiltä piilossa (Heiskanen & Hiisijärvi). Keskustelut ryhmässä auttavat selkiyttämään omia ajatuksia ja tunteita, jolloin itsetuntemus ja elämän merkityksellisyys alkavat lisääntyä. Sitä kautta puolestaan ihmisen minuus ja itsearvostus vahvistuu. (Estola ym. 2007, 83.) Emmen oppiminen ryhmässä liittyikin suurimmaksi osaksi juuri itsetunnon vahvistumiseen.

No, mul on ainakin leireillä, en mä nyt tiä, onko se luentojen vai ryhmän vai koko leirin aikana, ni jotenki just tällasta, ollu semmosta sielunhoidollista ja varmaan sitä sisäistä eheytymistä, eniten sitä, mikä varmaan sitten taas jossain vaiheessa tuottaa jotai hedelmää tähän liittoon. (Emma)

Jaana ja Jaakko eivät olleet lähteneet leirille minkään suuren kriisin saattelemana. Sitä vastoin he molemmat olivat kokeneet, että itsetuntemuksen lisääntyminen oli erityisesti ensimmäisillä leireillä ollut heille tärkeää.

Ehkä semmonen, tietyllä tavalla se kyllä on itsensä tunteminen ollu ehkä se alkulähtö että me ei olla lähdetty mistään kriisistä sillain liikkeelle et meil ei oo ollu mitään isoo kriisiä et joka ois meitä vieny sinne leirille. Mut semmonen itsetuntemus varmaan niinku niilt ensimmäisilt leireiltä. (Jaana)

Joo, sama juttu että, et joo. Itsetuntemus ja tietty omienkin haavojen tunnistaminen ja löytäminen. (Jaakko)

12 Pohdinta

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaisia käsityksiä ja kokemuksia avioliittoleirille osallistuneilla aviopareilla on leirin aikana toimineesta vertaisryhmästä. Tutkimuksessa haastateltiin parihaastatteluna kuutta avioparia, joiden tarinat olivat omaleimaisia, mutta niistä löytyi myös yhteisiä tekijöitä. Tutkimuksen tekeminen on ollut mielenkiintoinen prosessi, sillä se on ollut minulle myös suuri oppimisprosessi. Olen ollut itse mieheni kanssa muutaman viime vuoden ajan mukana aktiivisesti Helsingin NMKY:n avioliittotyössä ja olen tutkimukseen osallistuneiden haastateltavien parien kautta saanut paljon uusia näkökulmia vertaisryhmiin ja niiden johtamiseen.

Avioliittoleiri oli tutkimukseen osallistuneille pareille ollut merkittävä kokemus suhteen ja oman itsen kannalta. Haastatteluissa tuli esiin, että sellaisetkin parit, jotka eivät olleet lähteneet leirille minkään kriisin saattamina, puhuivat suhteen syvenemisestä ”*tasolle, ettei osannut semmosesta oikeestaan edes uneksia*” (Liisa). Kaikki haastateltavat parit myös näkivät tällaisen työn merkittäväksi yhteiskunnallisella tasolla. Leirin vertaisryhmässä ihmisiä yhdisti toisiinsa elämäntilanne sekä halu tehdä työtä oman avioliiton eteen. Kiinnostuksen kohde vertaisryhmän pareilla oli siis aviosuhde ja toisaalta myös ihminen itse, sillä suhdekin lähtee liikkeelle minästä. Puolisoa ei voi muuttaa.

Vertaisryhmä oli koettu tärkeäksi osaksi leiriä. Vertaisryhmässä oli mahdollisuus käsitellä oman suhteen kannalta merkittäviä asioita ja luennoilla opetetut aiheet tulivat ryhmässä omakohtaisiksi. Kokemusten jakamisen kautta parit olivat huomanneet, että myös muilla on samanlaisia ongelmia ja siten kokeneet helpotusta siitä, että eivät olleetkaan yksin asioidensa ja ongelmiansa kanssa. Jotkut olivat lisäksi kokeneet, että toisten parien vielä isommat ongelmat olivat saaneet heidät kiitolliselle mielelle oman avioliittonsa tilasta.

Ryhmissä oli koettu myös toivoa, että ongelmista on mahdollista selviytyä. Vertaisryhmän toiminta perustuu vertaisuuteen eikä ryhmässä kaivattukaan neuvomista tai opettamista. Sen sijaan muiden selviytymistarinat synnyttivät toivon tunteen siitä, että ongelmista on mahdollista selviytyä. Tutkimuksessa tuli myös esiin, että ryhmien toivottiin olevan kokoonpanoltaan sellaisia, että parien elämäntilanteet ja iät ovat suurin piirtein samoja. Tämä auttaa ryhmässä saamaan kosketuspintaa siihen, mistä siellä puhutaan. Vertaisryhmässä myös opittiin uusia asioita. Merkittävimpiä asioita, joita tässä tutkimuksessa tuli esiin, olivat kommunikointi, puolisoiden erilaisuuden ymmärtäminen

ja hyväksyminen sekä itsetunnon vahvistuminen. Lisäksi mallioppimisen kautta monet parit olivat oppineet jotain itsestään sekä tekemään hyviä tavoitteita omalle liitolleen.

Vertaisryhmän merkitys leirillä oli suuri, niin suuri, että koko leirin onnistuminen tai epäonnistuminen riippui ryhmästä – tai oikeastaan ryhmänjohtajaparista. Ryhmänjohtajaparin voi sanoa olevan tärkein leirin onnistumista tai epäonnistumista säätelevä tekijä. Ryhmänjohtajaparin rooli nousikin merkittäväksi teema-alueeksi tässä tutkimuksessa, sillä kaikissa haastatteluissa puhuttiin siitä paljon. Erityisesti kahdella tutkimukseen osallistuneella parilla oli negatiivisia kokemuksia ryhmänjohtajista. Toisella parilla kokemukset olivat niin huonoja, että he olivat seuraavana vuonna jättäneet tulematta leirille.

Ryhmänjohtajaparin odotettiin toisaalta olevan mahdollisimman vertainen, mutta toisaalta selkeästi johtavan ryhmää. Vertaisuus ilmeni ryhmässä siinä, että ryhmänjohtajapari oli itsekin leirillä hoitamassa omaa suhdettaan ja että myös he kertoivat rehellisesti myös omista asioistaan. Toisaalta vertaisuus tulee esiin siinä, etteivät ryhmänjohtajat ole ammattilaisia. Ryhmänjohtajilta odotettiin vertaisuuden lisäksi taitoja, joita he tarvitsevat toimivan ryhmän muodostamiseen ja ylläpitämiseen. Ryhmänjohtajaparin tulee luoda ryhmään turvallinen ja avoin ilmapiiri, jossa kipeiden asioiden esiin tuominen on mahdollista. Ryhmänjohtajaparin on kohdeltava kaikkia tasapuolisesti ja tämä liittyi erityisesti ajankäyttöön kysymyksiin. Kaikkien ryhmän jäsenten tulee saada suurin piirtein yhtä paljon aikaa. Ryhmänjohtajilta vaaditaan toisinaan rohkeutta keskeyttää puheliaita ja kykyä saada ryhmän hiljaisimpia puhumaan. Toisaalta ryhmässä on oltava mahdollista myös olla hiljaa, jos ei halua puhua. Ryhmänjohtajien on toimittava keskustelun ohjaajana. Tämä tarkoittaa, että ryhmänjohtaja palauttaa tarvittaessa keskustelun oikeille raiteille, johdattaa sitä jokaisen parin kannalta tärkeiden ja todellisten asioiden äärelle, osaa tehdä johdattelevia kysymyksiä sekä osaa kuunnella ja olla läsnä.

Tutkimukseen osallistuneilla pareilla oli myös huonoja kokemuksia ryhmänjohtajista. Huonot kokemukset liittyivät pääasiassa ajankäyttöön ongelmiin sekä siihen, ettei ryhmänjohtajaparin oma suhde ollut kunnossa, jolloin ryhmänjohtajaparin riittäisyys tai kriisitilanne vaikutti ryhmän turvallisuuteen. Näiden kokemusten jälkeen jäinkin miettimään ja pohtimaan, millaisia taitoja voidaan ryhmänjohtajiksi ryhtyviltä tai sellaisina jo toimivilta edellyttää. Toisaalta mietin myös, millainen koulutus tukisi ryhmänjohtajia parhaiten ja miten jo tarjolla olevaa koulutusta voitaisiin edelleen kehittää. Tässäkin tutkimuksessa tuli esiin, että ryhmänjohtajat eivät saa toimia liian ammatillisesti, joten koulutuksen kehittämisessä on tärkeää pohtia tarkasti, millaista sen sisällöltään

tulisi olla. Koska ryhmänjohtajat toimivat tehtävässään vapaaehtoisesti, tärkeää varmasti olisi tarjota heille koulutuksen lisäksi tukea omaan suhteeseen ja jaksamiseen.

Tutkimukseen osallistuneet ryhmänjohtajaparit olivat osallistuneet koulutuksiin, mutta kaikki nämä parit toivat esiin, että erityisesti leirin aikana olevat ryhmänjohtajien koulutusillat eivät vastanneet niitä odotuksia, joita heillä oli. Varsinkin ensimmäisillä kerroilla nämä illat olivat olleet pettymys. Tarve näiden iltojen kehittämiseksi tuli siis esiin tässä tutkimuksessa selkeästi. Parit kertoivat, että tällä hetkellä näistä illoista *"ei tuu niinku mitään uutta"*. (Paavo) Nyt koettiin, että ainoa hyöty niissä oli tehtäväpapereiden saaminen. Erityisesti näihin iltoihin kaivattiin selkeää opetuksellista osuutta ja sitä, että niissä nostettaisiin esiin seuraavan päivän luentojen aiheet ja tehtävät, niin että ne tukisivat mahdollisimman hyvin ryhmänjohtajien valmistautumista seuraavaan päivään. Ohjelma leirillä on ryhmänjohtajille sen verran tiivis, että kahdestaan pari ei ehdi huolellisesti seuraavan ryhmäkokoontumisen tehtäviä suunnitella ja käydä läpi. Toisaalta ryhmänjohtajat myönsivät, että illalla he olivat jo itsekin väsyneitä eivätkä kaivanneet pitkiä tilaisuuksia. Ryhmänjohtajat pitivät tärkeänä myös ryhmänjohtajille tarkoitettuja iltaryhmiä, joissa heillä oli mahdollisuus käsitellä oman suhteensa asioita, mikäli niiden käsittelemiseen ei omassa ryhmässä ollut aikaa. Tämäkin asia tulisi ottaa huomioon ryhmänjohtajien iltoja kehitettäessä.

Tässä tutkimuksessa ei kysytty ryhmänjohtajilta, miten he olivat saaneet tai olisivat halunneet saada palautetta omasta ryhmänjohtajana toimimisestaan. Jäin kuitenkin tätä asiaa pohtimaan siitä syystä, että monella parilla oli negatiivisia kokemuksia omista ryhmänjohtajistaan. Toiset kokemukset olivat pienempiä, esimerkiksi ajankäyttöön liittyviä huonoja kokemuksia, joiden muuttaminen voisi olla suhteellisen helppoa. Toiset kokemukset olivat sitten suurempia, joiden vuoksi leiri kokemuksena ei ollut ollenkaan niin hyvä.

Toimiminen ryhmänjohtajana viikon mittaisen leirin ajan on iso ja haastava urakka. Tunteet ovat pinnassa myös ryhmänjohtajilla. Lisäksi hekin hoitavat leirillä omaa parisuhdettaan. Sen vuoksi palautteen saaminen ryhmänjohtajuudesta olisi mielestäni tärkeää. Yksi ryhmänjohtajana toiminut pari toi esiin, että olivat saaneet positiivista palautetta ryhmäläisiltään ja että se oli tuntunut hyvältä. Palautteen antamisen kanssa on kuitenkin oltava huolellinen, varsinkin jos annettava palaute on negatiivista. Kaikki ryhmänjohtajat yrittävät varmasti parastaan, joten negatiivisen palautteen vastaanottaminen ei välttämättä ole helppoa.

Tutkimusprosessin aikana opin ymmärtämään ryhmänjohtajien merkitystä vertaisryhmässä syvemmin kuin mitä olin aikaisemmin asiasta ajatellut. Olenkin kiitollinen kaikille tutkimukseen osallistuneille pareille heidän avoimuudestaan haastattelutilanteissa ja siitä runsaasta aineistosta, jonka sain. Aineistoa käsitellessäni olen pyrkinyt tiedostamaan omat ennako-oletukseni, jotka olisivat voineet olla vaikuttamassa tekemiini tulkintoihini. Tämän vuoksi olen palannut aineiston pariin yhä uudelleen ja lukenut sen läpi moneen kertaan. Aineiston käsittelyssä on syytä olla huolellinen, sillä kuten Ahonen (1996, 129) mainitsee, fenomenografisen aineiston ja siitä tehtyjen merkityskategorioiden luotettavuus riippuu siitä, miten ne vastaavat tutkimushenkilöiden tarkoittamia merkityksiä ja toisaalta myös siitä, missä määrin ne vastaavat teoreettisia lähtökohtia. Aineistoa tulkitessaan ja merkityskategorioita luodessaan tutkijan on varottava esimerkiksi tekemästä ylitulkintoja aineiston ilmauksista. Myös Eskola & Suoranta (1998, 211) tuovat esiin, että tutkijan on luotettavuuden kannalta tarkistettava, vastaavatko hänen tekemänsä tulkinnat tutkittavien käsityksiä.

Tutkimuksen luotettavuuden arviointi on lukijalle mahdollista, jos tutkija kuvailee mahdollisimman seikkaperäisesti tutkimusprosessinsa kulkua. Tutkijan on kerrottava tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat, tutkimushenkilöt, aineiston keruu ja tulkintaprosessin kulku. Tulkinta on lisäksi hyvä todentaa esimerkein. (Ahonen 1996, 131.) Tämän tutkimuksen alussa olen kertonut teoreettiset lähtökohdat, jonka jälkeen olen kuvannut aineiston keruuseen ja analyysiin liittyvät asiat. Tutkimustulokset olen pyrkinyt osoittamaan oikeiksi haastatteluesimerkeillä. Tutkimusprosessissa erityisesti aineiston käsittely on ollut haastava prosessi ja uskon, että mikäli taitoni olisivat sallineet, olisi aineistosta löytynyt vielä muutakin ammennettavaa. Toisaalta uskon, että toinen tutkija olisi saattanut muodostaa aineistostani erilaisia kategorioita. Kuitenkin toivon, että jo näidenkin tulosten kautta voin olla tarvittaessa mukana kehittämässä Helsingin NMKY:n avioliittoleirien ryhmänjohtajakoulutuksia. Tähän minulla heräsi myös suuri innostus.

Lähteet

- Aarnio, P. & Vuorinen, R. 1991. Vuorovaikutus ja yhteistyö. 3. painos. Jyväskylä: SKSK-Kustannus Oy.
- Adamsen, L. & Rasmussen, J. M. 2001. Sociological Perspectives on Self-Help Groups: Reflections on Conceptualization and Social Processes. *Journal of Advanced Nursing*. 35(6), 909–917(9).
- Ahonen, S. 1996. Fenomenografinen tutkimus. Teoksessa L. Syrjälä, S. Ahonen, E. Syrjäläinen & S. Saari. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä Oy, 113–160.
- Auvinen, A. 2000. Ideasta toimintaan. Teoksessa A. Auvinen (toim.) Omin ehdoin. Naisten oma-apuryhmien opas. Helsinki: Kansalaisareena ry, 31–41.
- Beck, U. & Beck-Gernsheim, E. 1995. *The Normal Chaos of Love*. Cambridge: Polity Press.
- Bardy, M. & Känkänen, P. 2005. Omat ja muiden tarinat. Ihmisyyttä vaalimassa. Helsinki: Stakes.
- Eskola, J. 2007. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 2. korjattu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 159–183.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Vastapaino.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2007. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 2. korjattu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 25–43.
- Estola, E., Kaunisto, S-L., Keski-Filppula, U., Syrjälä, L. & Uitto, M. 2007. Lupa puhua. Kertomisen voima arjessa ja työssä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Gartner, A. & Riessman, F. 1998. Self-Help. *Social Policy* 28(3), 83–86.
- Hallitusohjelma 2007. Saatavilla [www-muodossa. <http://www.vn.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/hallitusohjelma-painoversio-040507.pdf>](http://www.vn.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/hallitusohjelma-painoversio-040507.pdf) Luettu 18.11.2009.
- Heiskanen, T. & Hiisijärvi, S. Vertaisryhmä ja sen ohjaaminen. Saatavilla [www-muodossa. <http://www.ela.fi/akatemia/ryhmienohjaaminen.php>](http://www.ela.fi/akatemia/ryhmienohjaaminen.php) Luettu 20.11.2009.
- Hildingh, C. 1996. Self-help Groups Related to Coronary Heart Disease. Lay and Nursing Support. Kuopio: Kuopio University Publications E. Social Sciences 36.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2005. Tutki ja kirjoita. 11. painos. Helsinki: Tammi.

- HNMKY. Saatavilla www-muodossa. <<http://avioliitto.hnmky.fi/>> Luettu 16.11.2009.
- Huusko, M. & Paloniemi, S. 2006. Fenomenografia laadullisena tutkimussuuntauksena kasvatustieteissä. *Kasvatus* 37(2), 162–173.
- Hyväri, S. 2005. Vertaistuen ja ammattiauttamisen muuttuvat suhteet. Teoksessa M. Nylund & A. B. Yeung (toim.) *Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus*. Tampere: Vastapaino Oy, 214–235.
- Häkkinen, K. 1996. Fenomenografisen tutkimuksen juuria etsimässä. Teoreettinen katsaus fenomenografisen tutkimuksen lähtökohtiin. Jyväskylän Yliopisto. Opettajankoulutuslaitos, Opetuksen perusteita ja käytänteitä 21. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto.
- Hämäläinen, P. 1994. Hyvän perhe-elämän tunnusmerkit. Perhe, pahin ja paras. 2. painos. Jyväskylä: Gummerus.
- Jaakkola, J. 1994. Sosiaalisen kysymyksen yhteiskunta. Teoksessa J. Jaakkola, Pulma, P., M. Satka & K. Urponen. *Armeliaisuus, yhteisöapu, sosiaaliturva. Suomalaisten sosiaalisen turvan historia*. Helsinki: Sosiaaliturvan Keskusliitto, 71–161.
- Jallinoja, R. 2000. Perheen aika. Keuruu: Otava.
- Kalliopuska, M. 1995. Sosiaaliset taidot. 2. painos. Helsinki: Edita.
- Karjalainen, M., Heikkinen, H. L. T., Huttunen, R. & Saarnivaara, M. 2006. Dialogi ja vertaisuus mentoroinnissa. *Aikuiskasvatus* 2/2006, 96–103. Saatavilla www-muodossa. <<http://www.kansanvalistusseura.fi/kauppa/?action=nayta&ID=126>> Luettu 20.11.2009.
- Karppinen, S. 2000. Erilaisuuden ja samanlaisuuden tarinat. Nainen ja mies itseään ja toisiaan itsemässä. Helsinki: Karas-Sana.
- Kartovaara, L. 2007. Perhemallit periytyvät. *Tieto&trendit* 7/2007. Saatavilla www-muodossa. <http://www.tilastokeskus.fi/artikkelit/2007/art_2007-11-07_003.html> Luettu 18.11.2009.
- Kataja ry. Saatavilla www-muodossa. <<http://katajary.fi/mika-on-kataja>> Luettu 16.11.2009
- Katz, A. H. & Bender, E. I. 1976. *The Strength in Us. Self-Help Groups in the Modern World*. New York: New Viewpoints.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2000. *Tunne itsesi, suomalainen*. Helsinki: WSOY.
- Kiiski, J. 2006. Rajallinen rakkaus. Suomalaisten teologiiden käsitykset parisuhteesta. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 97. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Kinnula, A. 2004. Vahvistava parisuhdetyö – mitä se on? *Kristillinen kasvatus* 2/2004. Saatavilla www-muodossa. <<http://www.evl.fi/kkh/to/kkn/kksv/20042/index.htm>> Luettu 18.11.2009.
- Kirkon perheasiain neuvottelukeskus. Saatavilla www-muodossa. <<http://www.evl.fi/kkh/to/kpk/pankapua.htm>> Luettu 16.11.2009.

Kirkon perheneuvonnan seminaari. Saatavilla [www-muodossa.](http://www.muodossa.fi)
<<http://www.evl.fi/kkh/to/kpk/perheseminaarikyharainen.html>> Luettu 16.11.2009.

Korhonen, M. 2000. Oma elämäntarina itseymmärryksen välineenä. Teoksessa J. Onnismaa, H. Pasanen & T. Spangar (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana I. Ohjauksen lähestymistavat ja ohjaustutkimus. Jyväskylä: PS-kustannus, 57–69.

Komulainen, K. 2000. Kertomukset, elämänmetaforat ja ydinretoriikat ohjauksen apuvälineinä. Teoksessa J. Onnismaa, H. Pasanen & T. Spangar (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana I. Ohjauksen lähestymistavat ja ohjaustutkimus. Jyväskylä: PS-kustannus, 251–272.

Kuuskoski, E. 2003. Vertaistoiminta osana ihmisyyttä. Teoksessa J. Niemelä & V. Dufva (toim.) Hyvinvoinnin arjen asiantuntijat. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. Jyväskylä: PS-kustannus, 30–39.

Malinen, K., Härmä, S., Sevón, E. & Kinnunen, U. 2005. Miten meillä menee? Työssäkäyvien pienten lasten vanhempien kokemuksia perhe-elämästä ja työstä. Jyväskylän yliopiston perhetutkimuskeskuksen julkaisuja 15. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Malinen, K. & Sevón, E. 2009. Parisuhteen hoitaminen: suhteiden arkea vai irtiottoja arjesta? Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.) Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Jyväskylä: PS-kustannus, 146–176.

Marton, F. 1988. Phenomenography. A Research Approach to Investigating Different Understandings of Reality. Teoksessa R. R. Sherman & R. R. Webb (ed.) Qualitative Research in Education Focus and Methods. London: Falmer, 141-161.

Mead, S., Hilton, D. & Curtis, L. 2001. Peer Support: A Theoretical Perspective. Psychiatric Rehabilitation Journal. 25(2), 134–141.

Mennään Eteenpäin. Saatavilla [www-muodossa.](http://www.muodossa.fi)
<<http://www.memennaaneteenpain.fi/tutustu/historiajanykypaiva.html>> Luettu 16.11.2009.

Miikkulainen, P. 2000. Oma-apuryhmät ja niiden toiminta. Teoksessa A. Auvinen (toim.) Omin ehdoin. Naisten oma-apuryhmien opas. Helsinki: Kansalaisareena ry, 9-13.

Mykkänen-Hänninen, R. 2007. Vapaaehtoistyön rajapinnoilla. Helsinki: Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia.

Määttä, K. 1997. Mitä tapahtuu kun rakastuu? Rakastumisprosessi korkeakouluopiskelijoiden tutkimustiedon ja runoilijoiden näkökulmasta. IV osa. Lapin yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja. B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä 25. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.

Määttä, K. 1999. Rakastumisprosessi ja rakkaus kriisi. Teoksessa S. Näre (toim.) Tunteiden sosiologiaa 1. Elämyksiä ja läheisyyttä. Hämeenlinna: Karisto Oy, 33–53.

Mönkkönen, K. 2005. Toiminnallinen vaikuttaminen. Teoksessa M. Nylund & A. B. Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino Oy, 277–304.

Nieminen, A. 1993. Suomalaisen aviorakkauden ja seksuaalisuuden historia. Avioliitto- ja seksuaalikysymyksiä suomalaisen hengenelämän ja yhteiskunnan murroksessa sääty-yhteiskunnan ajoilta nykypäivään. Helsinki: Väestöntutkimuslaitos.

Niikko, A. 2003. Fenomenografia kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. Joensuun Yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia n:o 85.

Nylund, M. 1996. Suomalaisia oma-apuryhmiä. Teoksessa A-L. Matthies, U. Kotakari & M. Nylund (toim.) Välittävät verkostot. Tampere: Vastapaino, 193–206.

Nylund, M. 2000. Varieties of Mutual Support and Voluntary Action. A Study of Finnish Self-Help Groups and Volunteers. Helsinki: Hakapaino Oy.

Nylund, M. 2005. Vertaisryhmät kokemusten ja tiedon jäsentäjinä. Teoksessa M. Nylund & A. B. Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino Oy, 195–213.

Onnismaa, J. 2007. Ohjaus- ja neuvontatyö. Aikaa, huomiota ja kunnioitusta. Helsinki: Gaudeamus.

Opinto.net. Saatavilla [www-muodossa.](http://www.opinto.net/web/parser.php?sec=psyk&page=kogni-002-2)
<<http://www.opinto.net/web/parser.php?sec=psyk&page=kogni-002-2>> Luettu 20.11.2009.

Paajanen, P. 2003. Parisuhde koetuksella: käsityksiä parisuhteesta ja sen purkautumisesta. Helsinki: Väestöntutkimuslaitos.

Parempi avioliitto. Saatavilla [www-muodossa.](http://www.parempiavioliitto.fi) <www.parempiavioliitto.fi> Luettu 16.11.2009.

Pukkala, T. 2006. Millaiset avioliitot kestävät? Pitkässä parisuhteessa eläneiden käsitykset pysyvän avioliiton avaimista. Acta Universitatis Lapponiensis 106. Lapin yliopisto.

Raatikainen, H. 1990. Itsetuntemus vuorovaikutustaidoksi. Helsinki: Kirjayhtymä.

Ranssi-Matikainen, H. (toim.) 2009. Paremman avioliiton rakkauspankki. Jyväskylä: Päivä Osakeyhtiö.

Riessman, F. 1997. Ten Self-Help Principles. Social Policy, 27(3), 6-11.

Ruponen, R., Nummenmaa, A. R. & Koivuluhta, M. 2000. Ryhmäohjaus muutoksen mahdollisuuden maisemana. Teoksessa J. Onnismaa, H. Pasanen & T. Spangar (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana I. Ohjauksen lähestymistavat ja ohjaustutkimus. Jyväskylä: PS-kustannus, 162–188.

Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2005. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 22–56.

Tilastokeskus, Käsitteet ja määritelmät. Saatavilla [www-muodossa.](http://www.stat.fi/meta/kas/perhe.html)
<<http://www.stat.fi/meta/kas/perhe.html>> Luettu 3.12.2009.

Tilastokeskus, Perheet 2008, Väestö- ja kuolemansyytilastot. Saatavilla [www-muodossa.](http://www.stat.fi/til/perh/2008/perh_2008_2009-05-29_tie_001_fi.html)
<http://www.stat.fi/til/perh/2008/perh_2008_2009-05-29_tie_001_fi.html> Luettu 5.11.2009.

Tilastokeskus, Siviilisäädyn muutokset 2008a, Väestö- ja kuolemansyytilastot . Saatavilla www-muodossa. <http://www.stat.fi/til/ssaaty/2008/ssaaty_2008_2009-05-06_tie_001_fi.html> Luettu 5.11.2009.

Tilastokeskus, Siviilisäädyn muutokset 2008b, Väestö- ja kuolemansyytilastot. Saatavilla www-muodossa.
<http://www.stat.fi/til/ssaaty/2008/ssaaty_2008_2009-05-06_kuv_002_fi.html> Luettu 3.12.2009.

Tolkki-Nikkonen, M. 1990. Parisuhde, perhesuhde, olosuhde. Mikä pitää avioliiton koossa 15 vuoden jälkeen? Helsinki: Gaudeamus.

Uljens, M. 1991. Phenomenography – a Qualitative Approach in Educational Research. Teoksessa J. Merenheimo & L. Syrjälä (ed.) Kasvatustutkimuksen laadullisia lähestymistapoja. Opetusmonisteita ja selosteita 39/1991. Oulun Yliopisto, 1-21.

Vartiainen-Ora, P. 2002. Rakentava kuunteleminen. Helsinki: Työväen sivistysliitto.

Väestöliitto. Saatavilla www-muodossa.
<http://www.vaestoliitto.fi/toimiva_parisuhde/parisuhdekeskus/> Luettu 16.11.2009.

Wilska-Seemer, K. 2005. Voimaantumisen vammaisten naisten vertaisryhmissä. Teoksessa M. Nylund & A. B. Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino Oy, 255–276.

Liitteet

Haastattelurunko

Taustatiedot:

Avioliiton solmimisvuosi

Montako Paremman avioliiton perheleiriä olette käyneet?

Oletteko osallistuneet muihin vastaaviin toimintoihin, esimerkiksi jatko-seminaarit, muiden järjestöjen tai seurakuntien avioliittoleireille tai tapahtumiin?

Miten tulitte lähteneeksi mukaan leirille?

Ryhmänjohtajille: Miten tulitte lähteneeksi ryhmänjohtajiksi? Mihin koulutustapahtumiin olette osallistuneet? Montako kertaa olette toimineet ryhmänjohtajaparina?

Osaamiseen ja oppimiseen liittyvät kysymykset:

Millainen oli ensivaikutelma ryhmästä?

Millaista oppimista leirin aikana tapahtui?

Miten ryhmän toiminta on tukenut luento-opetusta? Vai onko tukenut?

Millainen on toimiva ryhmä?

Millaista osaamista vertaisryhmän toiminnan onnistuminen edellyttää ryhmäläiseltä? Entä ryhmänjohtajalta? Onko ammatillisesta osaamisesta (ryhmänjohtajalla) hyötyä vai haittaa?

Mikä tai mitkä leirin opetuksista olivat avioliittonne kannalta merkityksellisiä?

Mikä leirin opetuksessa ei vastannut teidän avioliittonne tarpeita tai odotuksia?

Vertaisryhmän toimintatapaan ja kokoonpanoon liittyvät kysymykset:

Millainen oli ryhmän kokoonpano?

Millainen oli ryhmän toimintatapa?

Millä tavoin muiden ihmisten kokemusten kuuleminen on auttanut sinua puolisona tai avioliittoanne?

Miten määrittelisit vertaistuen? Millaista tuki ryhmässä on konkreettisesti ollut? Mikä vertaistuessa on tärkeää oman itsesi tai avioliittosi kannalta?

Mitkä olivat merkittäviä myönteisiä ja kielteisiä kokemuksianne ryhmästä?

Ryhmänjohtajan rooliin liittyvät kysymykset:

Miten kuvailisit ryhmänjohtajan roolia vertaisryhmässä?

Millaisia taitoja ryhmänjohtajalta edellytetään?

Mitä kehittäisitte leirin opetuksessa, sisällössä tai menetelmissä? Miten kehittäisitte vertaistukea ja/tai vertaisryhmää leirillä?

Ryhmänjohtajille: Mikä ohjaajan roolissa on teille itsellenne ollut antoisinta? Entä haasteellisinta?

Vapaaehtoistoiminnan suhde ammattilaisapuun:

Millainen rooli vapaaehtoisuuteen perustuvalla kolmannen sektorin tekemällä avioliittotyöllä on mielestäsi tämän päivän Suomessa?

Minkälaisissa tilanteissa aviopari hyötyy parhaiten perheleiristä? Esimerkiksi suhteessa ammattiapuun?